

Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

**Hovhannow Oskeberani ew Grigori Sarkawagapeti
Nerbo'geank' i S. Grigor Lowsaworic'**

Johannes <Chrysostomus>

I Venetik, 1853

urn:nbn:de:hbz:5:1-12104

Goussen 3088 (4)

Journal 3088

U N O T E R F

Σ U. B. G. U. G. U. U. F

F.

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ա.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ
ՈՍԿԵԲԵՐԱՆԻ
ԵՒ ԳՐԻԳՈՐԻ
ՍԱՐԿԱԽԱԳԱՊԵՏԻ
ՆԵՐԲՈՂԵԱՆՔ
Ի Ս . ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԽՈՐԻԶ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
Ի Տպարանի Մխիթարեանց

1853

3088

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

RESEARCH REPORT

NO. 100

1950

BY

PHYSICS DEPARTMENT

UNIVERSITY OF CHICAGO

1950

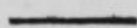
Ա Ձ Դ

Արփիասկիզքն և անշէջ հրատ
հայկազնեայցս հոգեւոր լուսաւո-
րութեան՝ Գրիգորիոս առաքելա-
շաւիղ մեր հայրապետ, 'ի Դ և 'ի Ե
հատորս երկուորեակս Սոփերացս
հայկականաց՝ ընկալցի զպատիւ իւ-
րոց անկարօան փառաց, զնշխա-
րեալսն 'ի ժամանակէ՝ զընտիր ըն-
տիր գովասանական բանս երախ-
տայուչ ծննդոց իւրոց և մերոց ազ-
նիւ նախնեաց . որոց նախակար-
գեմք, որպէս և արժանն պահան-
ջէ, զբարեկամական դրուատս Յով-
հաննու Ոսկեբերանի առ նոյն մերս
հայր . յորոց առաջինն մանաւանդ
աներկբայապէս բերէ զհարազատ

տիպս մտաց և սրտից սքանչելոյ
քարոզին այնորիկ . որով իշխեմք
առաւելագոյն պանծանօք երանել
ղհայրս մեր՝ զի եգիտ հռչակարար
ինքեան զՌսկեբերանն մեծ , քան ա
ղէքսանդրապէս՝ զգոռն Ա. քիւլէւս՝
վասն զհոմերոս գտանել քարոզ իւ
րոցն քաջարութեանց : Գովեմ և
զԵփեսոսիորոս՝ որ զայնպիսի հզօր
լեզու զգատապարտեալն 'ի լու
թիւն առ 'ի հելլենաց՝ գիտաց յետին
անգամ շարժել 'ի գովեստ փառաց
հօրն հայոց , և ապա թէ լուել . և
սխրանամ ընդ իմ 'նախնիսն՝ որք
լուասէրք և առաւել արգիւնագործք
և մեծի հօրն իւրեանց յարգողք
գտան , քան զարդի պանծացեալքս
յորդիութիւն այնպիսւոյն , որում
և ոչն գտցին արժանաւորք . վասն
հեռիւ և քինու բռնաբարելոյն և
'ի թեր ձգելոյ զճրագն վառեալ
հասարակաց տանս հայոց 'ի լոյս

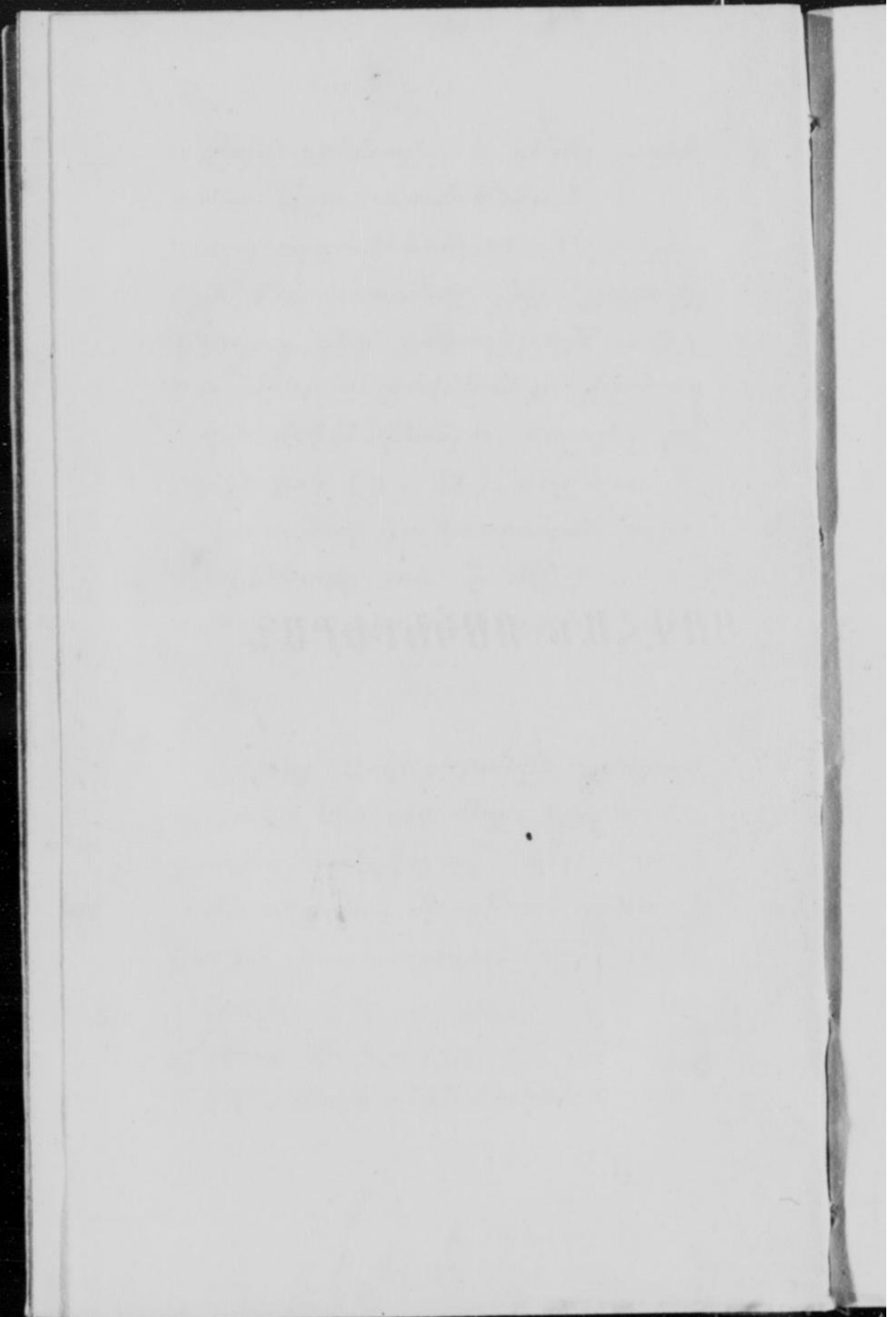
զուարթարար և յոգի սիրարկու
որ և 'ի յախուռն յարձակման ասա
և 'ի շփոթ աղաղակէն ամփոփեալ
զծայրս ճառագայթիցն՝ աղօտս ա
ղօտս ճաճանչէ, 'ի դալուկն դըժ
նեայ նշաւակեալ զգէմս զնոցին իսկ
զկարծեցելոցն արծարծողաց զնոյն
լոյս. որով 'ի դէս իսկ արդեօք և
մեզ 'ի ժամուս առնուլ 'ի բերան
զսրտառուչ բանս տարագիր հայրա
պետին Բիւզանդիոյ (Ն. էջ 46),
զի « Մուրեցուցիչք բազումք, և
» մուրեալքն ևս առաւել » . և
տարակոյս աչօք և մտօք հայել և
հայցել ընդ նմին (56) « Ո՞ւր են
» բազմութիւնք երանելի եպիսկո
» պոսացն առաջնոց և վարդապե
» տացն՝ որք ծագեցին իբրեւ զփայ
» լակն յաշխարհի. բանս կենդա
» նականս ունելով յինքեանս » .
և ընդ վարդանայ (Բ. 66) իղձ
լինել, « Ո՞ տայր մեզ զտեսութիւնն

» զայն ցանկալի, և զերժ յայժ-
» մու թշուառութենէս և 'ի վա-
» տաբաղդութեանցս » : Այլ շատ
լիցի մեզ աստանօր ընդ քարոզից
մերոց և ընդ քարոզելոյն՝ « վըշ-
» տամբեր նեղութեանցս յիշատա-
» կաւ մխիթարեալ », աղաչել ըզ-
նոսին իսկ (Ս. 85) « ոչ եւս մե-
» կուսանալ հոգեւորական այցե-
» լութեամբ առ 'ի մէջ », և 'ի
հանուրց հայաստանեայց :

Ճառից Ոսկեբերանին բազում
օրինակք էին առ մեզ . Սարկաւա-
գապետին Գրիգորի՝ որոյ ժամա-
նակն անյայտ, մի օրինակ գրեալ 'ի
ՈԿԴ . Սարկաւագայն մի՝ գրեալ
'ի ՉՂԲ . իսկ Վարդանայն և Եր-
զընկացւոյն երկուք, մին գրեալ 'ի
ՉՂԲ, միւսն անթուական :

ՅՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ
ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆԻ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՆ
ՊԵՏԻ

ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ
ԱՍԱՑԵԱԼ ՅԱՂԱԳՍ ՎԱՐՈՒՑ ԵՒ ՆԱ
ՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԱՑ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Ի ԿՈԿԻՍՈՆ ՀԱՅՈՑ ՄԻՆՉ ՅԱՔՍՈ
ՐԱՆՍ ԷՐ,
Ի ԽՆԴՐՈՑ ՀԱՅԱՋԻՆ ՈՐՈՒՄՆ ԵՊԻՍ
ԿՈՊՈՍԻ
ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԱՄԱՋԳԻՈՅ ՆՈՐԻՆ
ԴԵՈՍԿՈՐՈՍ ԱՆՈՒՆ ԿՈՉԵՑԵԼՈՅ,
ԵՒ ԱՅԼ ԵՒՍ ՅՈԳՆԱԽՈՒՄԲ ԲԱՋ
ՄՈՒԹԵԱՆ, ՈՐՔ ԺՈՂՈՎԵԱԼ ԷՒՆ
ՅԱՒՈՒՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵԾԱՀՈՉԱԿ
ՏՕՆԻ ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
1924

REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
SOUTH AFRICAN
REPUBLIC

FOR THE YEAR
1924

PREPARED BY
THE COMMISSIONERS
OF THE SOUTH AFRICAN
REPUBLIC

PRINTED BY
THE GOVERNMENT
PRINTERS, JOHANNESBURG

Հրաշալի է մեզ տօնս այսօր և
սլայծառագոյն քան զսովորականն
շարագրութիւնս : Եւ զինչ իցէ
սլատճառ, կամ ո՞վ արդեւք կոչնա-
տէր բազմահոյլ հանդիսիս, ո՞ այլ
ոք քան եթէ յոքներանեան հայրն
մեր և մեծ խոստովանողն, զորոյ այ-
սօր կատարեմք զյիշատակ. որ առ
նորայն արիական քաջութեանցն
սլատմութիւն՝ զմիտս և զխորհուրդս
հանդերձ ամենայն զգայարանօք
մաքրեսցուք, թերեւս արժանի լի-
նիցիմք ընդունելով՝ի հոգւոյն բան
խմաստութեան մասնաւորաբար զե-
րանելոյ հօրն սլատմել զառաքի-
նութիւն : Աչ նորա կարօտ գոլով
մարդկայինս բարեբանութեան յա-
ռաւելութիւն ինչ սլատուոյ և փա-
ռաց, այլ մէք մանաւանդ կարօ-

տիմք առ 'ի նմանէն բարեխօսու-
 թեան, որքան տակաւին եւս տա-
 ղաւարիմք 'ի մարմնի. որոյ առիթ
 միսիթարութեան է և բարեբանէն
 միայն զբազմավիշտ նահատակն, այլ
 և նախանձաւոր եւս լինել կարեւոր
 է հրեշտականման վարուց նորին
 առաքինութեան, թէպէտեւ անկա-
 րելի գոչով ըստ համեմատութեան.
 զի ո՞վ ոք 'ի հողեղինաց այնչափ ան-
 հանդուրժելի կրից չարչարանաց
 տեւել կարասցէ. զոր ոչ և 'ի հարցն
 առաջնոց նահապետացն, և կամ
 որք զկնի տնօրէնութեան վրկչին՝
 չարչարանաց նորա հետեւեցին ճրգ-
 նաւորք և վկայք. միայն ըստ կարո-
 ղութեան մերում և յօժարական
 սիրոյ գովասանական հօրն կցոր-
 դութիւն բերելով՝ մատիցուք 'ի
 բանս, ըստ ումեմն իմաստնոյ, եթէ
 Յիշատակ արդարոյ հանդերձ գո-
 վութեամբ. և 'ի գովութիւնս ար-
 դարոց ցնծան ժողովուրդք ոչ 'ի
 փառս ինչ առաւելով նոցա, այլ
 բարեբանողացս մեզ բազում այսու
 ընձեռեն շահս :

Եւ արդ քանզի այսօր աստուա-
 ծազգեաց հայրն մեր հոգեւոր ,
 հովիւ և վկայ , յեղծանելի կենաց
 աստի յերջանիկն արդարեւ փո-
 խադրեցաւ 'ի կեանս , ուր անպա-
 տում ուրախութիւնն է և անհպե-
 լի լոյսն , ուր բեւբք հրեշտակացն
 են և անդրանկացն բանակք , ուր
 առաքելոցն աթոռքն են և մարգա-
 րէիցն տեսարանքն , ուր գաւազանք
 նահապետացն են և պսակք մար-
 տիրոսացն , ուր վերինն Երուսա-
 ղէմ է և անսպառ խաղաղութիւնն ,
 ուր ժողովք սրբոցն է և արդարոցն
 բնակութի : Բայց մեք զինչ արաս-
 ցուք այսքան թշուառաբեր վշտօք
 շրջապատեալ . քանզի ոչ գտանիմք
 արժանաւոր , որով զարժանին գո-
 վութեան բարեբանեացուք . և զինչ
 ասլաքէն լռեսցուք . և էր վասն
 հանդիսացաք յայսմ վայրի . այլ
 ասեմք եթէ վասն զի ոչ կարացաք
 բանի հաւասարել զմեծութիւն գոր-
 ծոյն , և նորին ազագաւ առաւել
 եւս պարտ և արժան էր խօսել .
 քանզի և այս 'ի մեծագունից գո-

վուժեանց է , ոչ կարել զառաւել
 լուծիւն իրին՝ քանի ցուցանել զու
 գական . զի յորժամ 'ի վեր քան
 զքնուծիւնս լինին ուղղուծիւնքն ,
 քաջայայտ իսկ է թէ անդր քան
 զմարդկային մտածուծիւնս վերամ
 բաւնան գովասանուծիւնքն : Բայց
 ոչ առնէ անտես երանելիս զմեք ,
 և ոչ 'ի բաց մերժէ զաղքատիմաց
 մերս քան . այլ ըստ նմանուծեան
 փրկչին հասարակաց զսակաւագոյն
 ընծայսն որ 'ի մէնջ , մեծ իմն հա
 մարի , և բիւրապատիկ փոխարէնս
 ընդ փոքունցն հատուցանէ . քան
 զի ոչ առ առաւելուծիւն իրացն ,
 այլ առ առատուծիւն մտացն եւեթ
 հայի . վասն որոյ թէպէտեւ յոյժ
 նուազագոյնք են մերքս , սակայն յո
 րոց ճոխանամքս՝ առատ մատուցա
 նեմք . զի և Աստուծոյ սիրելիքն
 ըստ կարողուծեան պահանջեն : Նա
 և այսու առաւել եւս ճանաչի հան
 դէս մեծախոհուծեան սորա , ոչ
 'ի բաց մերժել զգուղնաքեայ ըն
 ծայաբերուծիւնս 'ի տկար մար
 մնոյ և բազմագիմի վշտօք պաշարեալ

անձնէ . այլ ընկալեալ 'ի մէնջ ըզ-
գովառանուծեանս բան , որում ոչ
երբէք կարօտանայ , հատուցանէ
փոխարէնս գործովք . որոց յոյժ
մանաւանդ կարօտիմք և պիտոյա-
նամք :

Բեր այսուհետեւ զխոստմանն
հատուցուք տոկոսիս , սկիզբն ա-
ռաջակայիս առնելով բանի . բայց
ոչ գիտեմ եթէ զորս յուղղու-
ծեանց առնն յիշատակեցից : Չա-
րիական մրցումն յասպարիզին ,
եթէ զարեան չափ ժուժկալու-
ծիւնն զանազան տանջանօք . զըն-
ծանցս նահատակութեանն , եթէ
զբազմամեայ համբերութիւնն ան-
բերելի նեղութեանցն 'ի խոր վերա-
պին . զառաքելական քարոզու-
ծիւնն , եթէ զչնորհս մարգարէու-
ծեանն , զհովուական վերակացու-
ծիւնն , եթէ զանմարմնապէս յա-
նապատի ճգնութիւնն . քանզի յա-
մենայնի մեծախորհուրդ է այրն ,
յամենայնի քաջահաճոյ , յամե-
նայնի առաքինի , յամենայնի ըն-
տիր , յամենայնի համբերող , իբ-

րեւ արձան անխախտելի, իբրեւ աշտարակ անպարտելի ընդդէմ հնարից սատանայի :

Սակայն 'ի սկզբանց անտի պարտ և արժան է բուռն հարկանել բանիս . յորո՞ց արդեւք . յայտ իսկ է եթէ 'ի կոչմանէ հոգւոյն շնորհաց, առաջնորդելով նմա 'ի մանկական տիոց անտի 'ի հաւատոյն ճշմարտութիւն . քանզի նմանապէս յայսմիկ լինել ինձ թուի երջանիկ հայրս մեր մեծին նահապետին և աստուածահօրն Աբրահամու . զի որպէս առ նա հրաման հասեալ Աստուծոյ, ելանել յաշխարհէն հայրենի և յանհաւատութեան աղօքէն, սոյնօրինակ և երանելիս այս իբր կոչմամբ Աստուծոյ ելանելով 'ի խաւարէն կռապաշտութեան աշխարհէն, մտանէր յարդարեւ երկիրն աւետեաց, ուր մեծագոյն պատուիրանացն Քրիստոսի հնչէին ձայնք, ուր յայտնապէս փրկականն քարոզէր աւետարան, յորում տեղւոջ վարժեալ իսկ լինէր 'ի դատիարակութիւն տնօրինական խոր-

հըրդոցն Քրիստոսի, վերահասու լինելով 'ի դոյզն ժամանակի: Յետ այսր դարձեալ տնտեսու թեան խոր հուրդ, և դարձեալ վերստին անդրէն կոչումն, ուր հանդերձեալ էր զընթացսն կատարել և զհաւատսն պահել, և լինել հայր ազգաց բազմաց ըստ խոստացելումն ազգի ազգի չարչարանօք և ճգնութեամբ, զի ոչ քաղաք թաքչի որ 'ի վերայ լերինն, և ոչ լուցեալ ճրագ գնի ընդ գրուանաւ, այլ 'ի վերայ աշտանակի, զի լոյս տայցէ ամենեցուն, սոյնպէս և սորայս և իրք և անուն պայծառագոյն քան զարեգակն, յորմէ ոչինչ արգելու զմեզ:

Նախ յայտ առնել զանուանակոչութիւն երանելոյս, զի 'ի կոչմանէ անտի ծանիցուք երկնային զքաղաքավարութիւն սորա, և առաքինասէր վարուք անմարմնոցն գոլ համեմատ: Գրիգորիոս հսկող առաքինութեամբ, արգարութեան օրինակ, Քրիստոսի արժանաւոր պսակաւոր, յասպարիզի ճգնութեան հռչակաւոր, մեծ խոստովանող նո-

րին և վկայ, գեղեցիկ գործարան
 հոգւոյն Աստուծոյ, քահանայից
 գաղափար, հովուապետաց նկարա-
 գիր. երկնային զօրաց քաղաքակից,
 մարտիրոսաց պարծանք, առաքե-
 ւոց լրումն, մարմնաւոր հրեշտակ
 յերկրի: Գրիգորիոս որ գեղեցկա-
 պէս զոտս մտացն 'ի վերայ անշարժ
 վիմին հաւատոյ հաստատելով փու-
 թայր յերկինս բարձրանալ զի ան-
 միջոց զանդանօր լուսաւորութիւնն
 տեսանիցէ պայծառագոյն աչօք,
 զոր և տեսանէր իսկ հանապազ մա-
 քուր մտօք ընդ Բաւթայ զտէր փա-
 ռաց ընդ աջմէ իւրմէ, որով յերկ-
 դիմի վշտացն հեղեղատէ ոչ շարժէր,
 'ի բանաւորագունիցն ասեմ մարդ-
 կան և դիւաց: Գրիգորիոս որ 'ի
 մէգ աստուածային շնորհացն հը-
 պեալ մտանէր, իբրեւ զՄովսէսն
 այն 'ի լերինն, ուստի ոչ ձեռամբ,
 այլ յայտնութեամբ տեսլեանն 'ի
 սրտին գործարանի հոգւոյն մա-
 տամբ զտախտական գործեալ ըն-
 դունէր, և զժողովուրդ իւր սեպհա-
 կան հրաշիցն գործովք օրինադրէր,

և 'ի խաւարէ բազմաստուած կռա-
 պաշտութեան արտաքս հանել, ոչ
 յերկիր ժառանգութեան որպէս
 Յեսու Նաւեայ, այլ յերկինս ա-
 ռաջնորդեալ ածէր յաջողակի :
 Գրիգորիոս որ զբարեպաշտութիւն
 ճշմարիտ հաւատոյն առաջի բռնա-
 ւոր արքային քարոզէր համարձա-
 կութեամբ և ոչ զանգիտեալ զար-
 հուրէր առ 'ի նմանէն : Գրիգորիոս
 որ զվայելչութիւն աշխարհիս այսո-
 ըիկ և զկենցաղական հեշտութիւնս
 կղկղանս համարելով առ թան հար-
 կանէր, և զերկրայինս թողլով զի-
 նաւորութիւն, լաւագունացն բու-
 ռն հարեալ Քրիստոսի հետեւէր :
 Գրիգորիոս որ նախապետութեան
 շնորհի արժանացեալ, մարգարէա-
 կան հոգւոյն ահամբ գուշակէր ըզ-
 հանդերձեալն, և առաքելական
 աշտիճանի վիճակեալ, անթիւ բազ-
 մութիւն անձանց ընտրելոց ըն-
 ծայէր Աստուծոյ . ուստի աղբեր
 շնորհաց հոգւոյն սրբոյ յայտնեցաւ
 անգանոր բղխեալ առ 'ի նմանէ :
 Գրիգորիոս որ զօժումն քահանայա-

պետութեանն ոչ 'ի մարդկանէ և
 ոչ 'ի ձեռն մարդոյ, այլ 'ի վերին
 տեսչութենէն և 'ի հոգւոյն յայտ-
 նութենէ ըստ Պաւղոսի կոչեցեալ
 ընկալաւ . Գրիգորիոս որ 'ի մրցումն
 հոգեւորական մարտին ճգնէր միան-
 ձնական վարուք ընդդէմ հակա-
 ուականէր թշնամւոյն հանապազօր
 մեռանելով աշխարհի աղօթիւք և
 պահովք և զանազան առաքինու-
 թեամբք վասն սիրոյն Քրիստոսի .
 յաղագս որոյ սերովբէիցն կցոր-
 դեալ զերեքսրբեանն 'ի բարձունս
 մատուցանէ միշտ զօրհնութիւնս
 Աստուծոյ :

Եւ զի՞ եւս երկարապատում ա-
 ըրարից զբանս, քանզի յորժամ
 զմտաւ ածեմ զանհանդուրժելի
 տանջանս սրբոյն, դողումն և սարսա-
 փումն ընդունի զմիտս իմ . զի անդ
 մահկանացու գողով բնութեամբ և
 եղծանելի, զայնչափ չարչարանս
 բերէր 'ի մարմնի . վասն զի թէպէտ
 և ընկալան զտանջանս իւրաքանչիւր
 ոք 'ի սրբոցն առաջնոց, այլ փո-
 քու ինչ ժամանակաւ և նուազունք :

Սղոցեցաւ Եսայիաս՝ այլ 'ի միում
 վայրկենի, գլխատեցաւ Յովհան-
 նէս, այլ 'ի քթթելական, քարկո-
 ծեցաւ Ստեփանոս, այլ առ ժամայն
 իսկ. խաչեցաւ Պետրոս, այլ արագ
 կատարմամբ, սպանաւ և Պաւղոս
 գլխատեալ, այլ 'ի նմին ժամու. չար-
 չարեցան մարտիրոսքն պէսպէս հը-
 նարիւք, բայց ոչ ամենեքեան միով
 օրինակաւ, այլ զանազանապէս ըստ
 պատահման ժամանակին և հնարից
 բռնաւորացն: Իսկ սքանչելիս այս
 վկայ և հայր, անդր քան զմիտս և
 զխորհուրդս մարդկան վերամբառ-
 նայ հրաշիւք. վասն զի զամենայն
 տեսակս չարչարանաց զոր ամենե-
 քեան ընկալան, իբրեւ յօտարի ու-
 րուք մարմնի յանձն իւր բերէր քա-
 ջուծեամբ. անգիտանայր ուրեմն ըզ-
 բնուծեանն կիրս, ցանկայր ելանել
 'ի մարմնոյն և լինել ընդ Քրիստոսի.
 ո՛վ աստուածասէր անձինն, ո՛վ քաջ
 նահատակին անփոխադրելի բա-
 րուցն, ո՛վ ջերմեռանդն հաւատոյն
 և առ Քրիստոս կատարեալ սիրոյն:
 Սմա յօժարեացուք նմանող լինել,

ու սիրելիք , ըստ Պաւղոսի թէ Նմա
 նողք ինձ եղերուք , որպէս և ես
 Քրիստոսի : Սմա հեռեւեացուք յօ
 թե վանան վերին ըստ առաքինու
 թեան ընթացից , անտես առնելով
 ընդ նմին զկարծեցեալ պայծառու
 թիւնն , զանցաւոր վայելս և զառ
 ժամանակեայ զփառս , անեղծելի
 փառացն փափագեացուք , անթա
 ռամ պսակին , անվախճան արքայ
 ութեան , հրեշտակացն սրարակցու
 թեան , Երրորդութեանն բնակցու
 թեան . գիտելով զի ոչ ունի աղցա
 ւոր կեանս այսորիկ բնաւորական
 յինքեան բարութիւնս . բայց միայն
 արտասուս , տառապանս , թշուա
 ռութիւնս , վիշտս , ցաւս , ախտա
 ժետութիւնս , նեղութիւն , անձ
 կութիւն , հիւանդութիւն , ծե
 րութիւն , մեղս ազգի ազգիս , և
 մահ 'ի կատարածի . այսքան և սոյն
 պիտի դիւրավատնելի ծանուցեալ
 զկենցաղս զայս երսնելի հայրս մեր ,
 վասն որոյ նուիրեաց զանձն իւր
 պատարագ Աստուծոյ , զհետ ըն
 թացաւ չարչարանօք խաչին Քրիս

տոսի , գիտէր արդեւք ըստ մեծին
Պաւղոսի թէ ոչ են արժանի չար-
չարանք յայժմեան ժամանակիս՝
հանդերձելոց փառացն որ յայտ-
նելոց են 'ի մեզ :

Այլ գիտեմ , ո՞վ սիրելիք , զի
ցանկայ իւրաքանչիւր ոք 'ի ձէնջ
կցորդ լինել չարչարանաց նորին ,
զի և սպտրաստեալ պսակացն որ 'ի
տեառնէ հաղորդ գտանիցի . բայց
զի չեւ է ժամանակ մարտիրոսու-
թեան , և ոչ են այժմ ընթացք
յասպարիզի նահատակութեան ,
վհատիցիք արդեւք : Սակայն մի յա-
ղագս այսորիկ արոմեսջիք անյու-
սութեամբ . զի թէսկտեւ նոցայն
անձեռնարկելի է յայժմուս , այլ
կրթեցէք զանձինս ըստ ժամանակիս
նահատակութեան : Արհամար-
հեաց նա զբովանդակ կեանս , ար-
համարհեցէք և դուք գոնէ մասնա-
ւորաբար զխրախութիւն սորա .
մատնեաց նա զանձն հրոյ , շիջուցէք
և դուք յանձանց զհուր ցանկու-
թեան , եհեղ նա զարիւն , և դուք
զարտասուս առաջի տեառն , ընդ

նմին և զաւելորդս գոյիցն 'ի ձեռս
 աղքատացն . կոխեաց նա զկայծա-
 կունս բոցոյն , շիջուցէք և դուք առ
 'ի ձէնջ զբոց բարկութեան . համ-
 բեր նա յետ բազում 'նեղութեանց՝
 մահաշունչ գազանացն կենակցու-
 թեան 'ի խոր վերասլի անդ . համ-
 բերեցէք և դուք փորձանաց աշխար-
 հածուփ կենացս առանց կարճ-
 մտութեան . Մի՛ Լքանիր 'ի խրատու
 տեառն , ուսուցանէ իմաստունն .
 և Դաւիթ երանէ զմարդ խրատեալ
 'ի տեառնէ . ընդ այսոսիկ և առա-
 քելական բանն երանի տայ ոյք
 համբերեն փորձանաց , զի թէ ըն-
 տիր եւս գտանիցի , ասէ , առցէ
 զպսակն կենաց 'ի տեառնէ :

Յիշեցէք և զհամբերութիւնն սու-
 րին յանդնդային վերասլի անդ ,
 ո՞րքան դառնաբեր վշտօք առլցեալ
 էր : Բայց որովհետեւ զվտանգաւոր
 զայն տեղի յիշեցէք , պարտ է մեզ
 սակաւ ինչ բանիւք դեգերել ան-
 դանօր , եթէ հաճոյ թուիցի , և
 քննել մտօք թէ որպիսի արդեւք
 լինէին սրբոյն կեանք 'ի մէջ այնչափ

մահաբեր գազանացն բնակելով ,
 որքան խորհուրդ բարեաց , և զինչ
 գործ : Երթիցուք այսուհետեւ յա-
 ռեսցուք հոգւոյ ակամբ առ երա-
 նելին , թերեւս կարասցուք շահել
 ինչ 'ի նմանէն , և իմանալ փոքր 'ի
 շատէ զժուժկալու թիւն նորա և
 զանմարմնական վարսն , զանտանե-
 լի առաքինու թիւնն , զանդադար
 աղօթան , զանհանգիստ սքնու-
 թիւնն , զանվախճան հսկումնն ,
 զանխախտելի հաւատան , զանխզելի
 յոյսն , զարտասոււադոջ սլաղա-
 տանան , զանախտական մաղթանան ,
 զանկերակրելի անմարմնոց նմանեալ
 կեանան , քանզի անմարմնոյ արդա-
 րեւ երեւէր քաղաքավարու թիւն
 արդարոյն , անվաստակելի սեղանն ,
 առանց երկոց կերակուրն , յոյժ
 ախորժական եւս էր նմա և անա-
 պատական լռութիւնն , որպէս փա-
 փագէր պարապել միշտ երկնային
 տեսութեանցն , ստանալ թեւս իբ-
 րեւ զաղաւնւոյ և հեռանալ դադա-
 րել յանապատի : Տրտմութիւն ոչ
 էր նորա այլ ինչ , քան եթէ ան-

կատար մնալ յասպարիղի անդ նա
 հատակութեան . սակայն բովան
 դակ նորայն կեանք հանգէս էր վը
 կայութեան , հանապազօր սրտե
 րազմելով ընդ պետութիւնս և ընդ
 իշխանութիւնս աշխարհակալի խա
 ւարիս , նմա արդարեւ աշխարհ 'ի
 խաչ ելեալ էր , և նա աշխարհի ըստ
 առաքելոյ , 'ի ջանս և 'ի վաստակս ,
 'ի քաղց և 'ի ծարաւ , 'ի պահս և 'ի
 տքնութիւն , 'ի ցուրտ և 'ի մերկու
 թիւն :

Այլ ո՞վ բաւական իցէ բանիւ
 պատմել զանտանելի ճգնութիւն
 էրանելոյն , կամ օրինակաւ ցու
 ցանել զանհանգուրժելի նեղու
 թիւն նորա , որ 'ի մէջ իժից և քար
 բից ունէր զբնակութիւնն , ուր ոչ
 խօսակից ոք մերձ , ոչ վշտակից , ոչ
 բարեկամ , ոչ օգնական , ոչ սփո
 փիչ , ոչ սպասաւոր . այլ տեւէր
 մեծաւ ժուժկալութեամբ իբրեւ
 կենդանւոյն եղեալ 'ի գերեզմա
 նի , անյարկ , անձածկոյթ , զայն
 չափ ժամանակս 'ի գիշերի և 'ի
 տունջեան , 'ի տապոյ ամարանւոյ

և սառնամանեաց ձմերանւոյն . քան
 զի աստուածամուխ էր այրն , ա-
 մենիմաստ գիտութեամբ հոգւոյն
 շնորհաց առլցեալ մտացն աչօք պայ-
 ծառագոյն , հոգւովն մաքրեալ ,
 յաշխարհական զբաղանաց հե-
 ոացեալ , զհանդերձեալսն միայն
 նկատէր , զապագայսն առաջի ա-
 չաց տեսանէր , խրախուսէր տէրու-
 նական խրատուն , զօրանայր աս-
 տուածեղէն բանիւն . Յաշխարհի ,
 ասէ , նեղութիւն ունիցիք , այլ քա-
 ջալերեցարուք զի ես յաղթեցի աշ-
 խարհի : Յիշէր ուրեմն և զառաքե-
 լականն բան զի թէ և Արտաքին
 մարդս մեր ասպականի , ասէ , այլ
 ներքինն նորոգի օր ըստ օրէ , զի
 այժմու յաճախութիւնն նեղու-
 թեանս , զյաւիտենական փառսն
 գործէ 'ի մեզ : Սաղմոսէր և ընդ
 Դաւթայ . համբերելով համբերի
 տեսուն և լուաւ աղօթից իմոց , հան
 զիս 'ի գբոյ տառապանաց 'ի կաւոյ
 և 'ի տղմոյ . և թէ Երբ եկից երեւե-
 ցայց երեսացդ Աստուծոյ , քանզի
 խանդակաթ սիրով եմ ես , ցոյց ինձ

ասէ զերեսս քո, և լսելի արա ինձ
 զձայն քո, զի ձայն քո քաղցր է և
 տեսութիւն քո գեղեցիկ, զհետ
 հոտոյ իւղոց քոց ընթացայց: Այս
 պիտի ուրեմն բարբառէր հանապազ,
 այսպիսի աղօթիւք սրազատէր երա-
 նելին Գրիգոր, յայսպիսի մաղթանա
 խոնարհեցուցանէր զամենողորմ գը-
 թութիւնն Աստուծոյ, մինչեւ յայց
 եւ հովիւն քաջ մոլորեալ հօտի իւ-
 ըոյ, այն որ կամի զամենայն մարդիկ
 զի կեցցեն և ՚ի գիտութիւն ճշմար-
 տութեան եկեացեն ամենեքեան, և
 այցելութեանն օրինակ էր այս-
 պիսի:

Կոյս ոմն գեղեցկութեամբ հըռ-
 չակեալ հռիփսիմէ անուն, յարեւ-
 մաից արեգակն ծագեալ արեւե-
 լեան աշխարհին հանդերձ լուսա-
 փայլ աստեղօքն որ ընդ նմա, կու-
 սանաց վայելչութիւն, մարտիրոսաց
 սլարժանքն, հրեշտակաց զուարճա-
 ցուցիչն, գիւաց ահարկուն, երկ-
 նաւոր փեսային հարսնացեալն, ԱՅ
 ինքնանուէր ընծայն, սրբութեան
 սիրողն, ամենամաքուր խորհուրդն,

առաքինասէր հոգին , արիական
 պատերազմողն , հակառակամար-
 տիցն յաղթողն , պայծառագոյն շա-
 ռաւեղն , քաջատոհմիկ ոստն , պրտ-
 ղաբեր ձիթենին , նախանձեւի վար-
 քըն , պարկէշտութէ օրինակն , ա-
 րեւմտից նորաբոյս ծաղիկն , արեւե-
 լից զարդարիչն , վայելչագեղ տիպն ,
 աստուածատեսակագոյն միտքն , ա-
 դամանդեայ սնդութիւնն , որ զան-
 բաւ զօրութիւն սկայազին բռնա-
 ւորին 'ի պարտութիւն դարձուցա-
 նէր իբրեւ զտղայ , վասն որոյ երգէ
 աստուածայինն Գաւիթ . Ամենայն
 փառք դստեր թագաւորի 'ի ներ-
 քուստ և վերջաւորս յոսկէհուն
 պաճուճեալ : Զի՛ ոչ և վասն իմաս-
 տախոհ նորուն դայեկի Գայիանէ
 ասացից , ողջախոհութեանց մօրն ,
 աստուածահաճոյ դաստիարակին ,
 ամենիմաստ ուսուցչին , սնդագոյն
 հոգւոյն , անփոխադրելի խրատուն ,
 որ ոչ յաղթէր 'ի փաղաքշական
 պատրանաց բռնաւորին , այլ շուրջ
 փարէր , պաղատէր բանիւք , մար-
 զէր առ 'ի յաղթութիւն , զօրանալ

քաջալերէր • Ո՛վ գեղեցիկդ ինձ ,
 ասելով, սնտախ է կենցաղս , ստուերք
 են խոտացեալքդ , ունայնութի են
 սպտորանքն , ժուժկալեա փոքր մեւս
 եւս , զօրացիր 'ի սէրն Աստուծոյ ,
 բարիոք է անմահ փեսային հարս-
 նանալ . լաւագոյն ընդ իմաստուն
 կուսանսն մտանել յառագաստն
 երկնային : Այսպիսի խանդաղատա-
 կան բանիւք յորդորէ զկոյսն անխո-
 նարհելի զմտացն դիտաւորութիւն
 ունելով առ Աստուած մինչեւ ցկա-
 տարումն . որովք արիաբար ճգնու-
 թեամբ և վկայական հանդիսիւ կա-
 տարէին ամենեքեան 'ի Քրիստոս :

Եւ զինչ յետ այսորիկ . պատու-
 հասեալ լինէր բռնաւորն հանդերձ
 զօրօք դժնդակագոյն հարուածովք ,
 քանզի փոփոխեալ լինելով 'ի մարդ-
 կային բնութենէն 'ի կերպարանս
 խոզի՝ որպէս երբեմն արքայն Աստ-
 րեոտանեայց 'ի ձեռն Դանիելի , ոչ
 օրինակաւ , այլ արդեամբք , ոչ ա-
 ռասպելով , այլ ճշմարտութեամբ ,
 զազրալի տեսլեամբ , ողորմելի կեր-
 պարանաւ , յանդուգն ժպիրհ , դի-

ւական, մոլեկանաց նմանեալ, իբրեւ զկինճ վայրենի յանտառի բնակելով որպէս զնոսա 'ի մէջ նոցին, արդարեւ 'ի պատուի էր և ոչ խմացաւ այլ հաւասարեաց անանոց անմտից: Այսպէս պատուհասէ Աստուած որք հակառակ նմին յանդգնին, այսպիսի հարուածովք խայտառակէ զանհնազանդան պատուիրանաց իւրոց:

Այժմ' ո՛ւր է քո թագաւորական բարձրայօնութիւն, ո՛ւր հպարտութիւն, ո՛ւր խրոխտալի ամբարհաւածութիւնն, ո՛ւր գերասրատիւ ւթոռն, ո՛ւր թագն արքայական, ո՛ւր ոսկեհուռն բազմականքն, ո՛ւր սքանչելի զօրութիւն, ո՛ւր անյաղթելի քաջութիւնն, ո՛ւր զօրավարքն հզօրք, ո՛ւր պետքն բռնաւորք, ո՛ւր ատենական նախարարքն, ո՛ւր փաղաքուչքն և կատակերգք, ո՛ւր դատողական բեմն, ո՛ւր տանջողական ատեանն, ո՛ւր դահիճքն փութացեալք, ո՛ւր չարահնար մեքենայքն. ո՛ւր են և դիքն ձեր յոր յուսացեալ էիք դուք 'ի նոսա, յարիցեն արդ

Եղիցին ձեզ թիկունք , ընդէր ո՛վ յի
 մարեալքդ ոչ լուայք մարգարէին
 զոր ասաց 'ի դիմացն Աստուծոյ .
 Տեսէք տեսէք թէ ես եմ , և ոչ է
 այլ Աստուած բայց յինէն որ սպա-
 նանեմ և կեցուցանեմ , հարկանեմ
 և բժշկեմ . եթէ ոչ խրատեցայք
 յառաջագոյն բանիւ , խրատեսլիք
 այժմ 'ի ձեռն պատուհասի հա-
 րուածոցդ : Բայց զինչ առաւել
 քան զայս ներգործիւր առ արքային
 Նաբուքոդոնոսորայ . ոչ ասաքէն
 և զնա իսկ խրատէր մարգարէն Դա-
 նիէլ , և պատուիրէր յառաջագոյն ,
 սակայն իբրեւ իժի և քարբի խը-
 ցեալ զականջս իւր ոչ լսէր զձայն
 թուլչի ճարտարի , և ոչ ընդունէր
 զգեղ 'ի դեղատուէն իմաստնոյ ,
 մինչեւ արդեամբք իսկ ընկալաւ ըզ-
 բան նախասացեալ պատուհասին :
 Նմանասլէս և աստանօր պատահե-
 ցին առ սոսա 'ի ձեռն մեծի վկային
 Աստուծոյ , զի որք ոչ տեսին զարեւ
 'ի խրատուէ աստուածային բանից
 նորա , անարգ եղեն որպէս ջուր զի
 հեղու , և 'ի լարել աղեղան հզօրին

տկարացան . վասն որոյ ուրախ լինէր արդարն 'ի տեսանելն զհասուցումն :

Եւ նոքա այնուհետեւ զլջացեալ խնդրէին զտէրն , յորժամ սպանանէր զնոսա , դառնային և առաւօտ առնէին առ Աստուած , զի ծանեան աստուածասաստ գոլ զպատուհասն , անբժշկելի զհարուածսն , անյուսալի զախտն , որով ընկալեալ 'ի խորս տարակուսութե յայնժամ յիշէին զԱստուած և զքաջ նահատակ նորա զԳրիգորիոս : Զո՞ արդեւք . զկալանաւորն , զբանդեալն , զաղքատն , զանազգին , զանյարկն , զբազմավիշտն , զմահապարտեալն , զկենդանւոյն թաղեալն , զնախնդրէին հաւատով , 'ի ձեռն նորա յուսային բուժիլ յանբժշկական ախտիցն , և 'ի խնդիր ելանելով սրբոյն , ոչ մարդկային ինչ յուսով , այլ յայտնութեամբ տեսլեանն որ երեւեցաւ քեռ թագաւորին : Եւ յիրաւի ուրեմն , քանզի զիարդ յուսային յետ այնչափ ժամանակաց կեալ նմա յայնպիսի ան-

հանդուրժական վայրին . անակըն-
 կալի էին իրքն , անյուսալի զար-
 մանք , սակայն Աստուծոյ ամենայն
 ինչ կարելի է . զի որ զՅովնան 'ի
 փոր կիտին պահեաց կենդանի , և
 զՊաւղոս 'ի խորոցն անդնդային
 փրկեաց , նաեւ զմեծն Գրիգորիոս
 պահեաց անարատ 'ի խոր վերապի
 անդ , որ և նախ քան զհետեւել
 խնդրողացն յայտնէր նմա տէր ըզ-
 հանդերձեալն , ոչ 'ի մրրկէ և յամ-
 պոյ , այլ յանդիման տեսեամք ե-
 ղեւէր այն որ ընդ նմա գուլով հա-
 նապազ և ոչ երբէք մեկնէր առ 'ի
 նմանէ , ըստ իւրումն բանի , թէ Որ
 սիրէ զիս զբանն պահեսցէ , և Ես
 և հայր եկեսցուք և օթեվանս առ
 նմա արասցուք , և եթէ Յո՞ հան-
 գեայց եթէ ոչ 'ի հեզս և 'ի խո-
 նարհս , և ոյք գողան 'ի բանից իմոց .
 վասն որոյ բարեգուլթն և մարդա-
 սէրն ձայնէր առ նահատակն իւր
 ասելով . Արի որ ննջեսդ և կանդ-
 նեաց 'ի մեռելոց , և լուսատու եւս
 եղիցի քեզ Քրիստոս . արի քաջ
 նահատակդ իմ , որ զհակառակորդ

քանսարկուն մեծաւ ժուժկալու-
 թեամբ ընթադրեալ կործանեցեր .
 արի որ յասպարիսի ընթացիցն ա-
 րիաբար նահատակեցար ընդդէմ
 թշնամւոյն . արի որ զսկզբնաչարն
 Բելիար զգետնեալ ընդ ոտիւք մե-
 ռուցեր . արի հաստատեալ սիւնդ
 եկեղեցւոյ իմոյ և սլարծանք տիե-
 ղերաց . արի ուսուցիչդ ուղղափա-
 ռութեան և գեղեցկութիւնդ աշ-
 խարհի . արի քարոզդ հաւատոյ և
 առաջնորդ մարդկան 'ի ճանա-
 պարհս արքայութեան . արի և զօ-
 րացիր , արի և սնդեա արիաբար
 զմէջ քո . ոչ ընկղմեցար բազմահոս
 ալեօքն , զարթիր և սթափեաց , զի
 ահա նորոգեսցի իբրեւ զարծուոյ
 մանկութիւն քո . արի և քարոզեա
 զաւետարանն իմ , յաղագս որոյ բա-
 զում համբերեցեր կրից չարչարա-
 նաց : Արի և զուարճացիր , զի ա-
 րարից զքեզ յազգ մեծ որպէս կան-
 խաւ զԱբրահամ . արի և ընկալ
 զպտուղ վաստակոցն քոց , վասն
 այնորիկ երկարեցի զվիշտն յոքնա-
 զան տանջանաց քոց զի հայր ազգաց

բազմաց արարից զքեզ, զի բազմա-
 ցուցից զզաւակ քո իբրեւ զաստեղս
 երկնից և իբրեւ զաւազ ծովու. մի
 համարիցիս այլազգ արարեալ առ
 քեզ յայտնութիւն, բայց զի ար-
 դար երեւեսցիս, զի փառաւորես-
 ցիս, զի երեւելի հրեշտակացն և
 մարդկան եղիցիս: Գոյր հնար սլա-
 կել զքեզ միայն յընթացս ասպա-
 րիսին, սակայն բազմաց վտանգումն
 իրքն լինէր, յաղագս այսորիկ եր-
 կայնամտեցի ՚ի նեղութեանցն քոց,
 զի բարձրագոյն փառաց արժանա-
 ցուցից զքեզ, զի յեւս առաւելու-
 թիւն սլատուոյ և աշտիճանի բարձ-
 րացուցից. ընկալար զպսակ նահա-
 տակութեան, ընկալցիս և այժմ
 զաթոռ հայրապետութեան. բարձ-
 րացար կառօք առաքինութեամբ
 ընդ Եղիայի, ընկալ և այժմ զշնորհ
 նախատեսութեան նորա. ճգնեցար
 ընդ Յովնանու ՚ի դժնդակագոյնդ
 յանապատի, գոչեա և գու ընդ
 նմա զձայն բարբառոյն յանապա-
 տի. տարժանեցար ՚ի բանդի կա-
 պանաց ընդ Պաւղոսի, ընկալ ընդ

նմա և զանարգել քարոզութիւն
 բանի իմոյ ընդ տիեզերս . Պետրոս
 զփականս արքայութեան էառ յի-
 նէն , առ և դու զնոյն իշխանութիւն
 կապել և արձակել 'ի յերկինս և 'ի
 յերկրի . առաքեալքն իմ երկո-
 տասան 'ի վերայ ինքեանց բարժա-
 նեցին վիճակաւ զընդհանուր աշ-
 խարհս , իսկ դու միայն ընդ համա-
 սփիւռս վիճակաւ քարոզեսցես զա-
 լետարանն իմ . վասն որոյ ընկալեալ
 զանուն մարգեղութեան իմոյ արե-
 գակն արդարութեան կոչեսջիր
 տիեզերաց :

Յայնժամ վազէր կաղն իբրեւ
 զեղջերու , և սարգ լինէր լեզու
 ծանրախօսին . ոչ յասպաղէր , ոչ
 յերկուանայր , այլ վաղվաղակի ըն-
 թանայր 'ի կոչումն տերունական ,
 քանզի գիտէր զգորութիւն կոչողին
 յառաջագոյն , հաւատայր Աստու-
 ծոյ և համարէր նմա արդարու-
 թիւն , զուարճանայր ցնծութեամբ ,
 հրճուէր հոգևորապէս , կաքաւէր
 խորհրդաբար , աղաղակէր 'ի ձայն
 ցնծութե առ Աստուած ասելով .

Այսօր է զոր արար տէր, եկայք
ցնծասցուք և ուրախասցուք 'ի սմա :

Յայնժամ և բռնաւորն ելեալ 'ի
միջոյ գազանացն ընդ առաջ ընթա-
նայր նմա, որ երբեմն թագաւոր
այժմ խող անտառի, գարշելի տես-
լեամբ, զազրագոյն կերպարանօք,
կատաղի մոլութեամբ, հանդերձ
այսամտեալ բազմութեամբն, փրը-
փրելով և զանձինս ցտելով, առ ոտս
սրբոյն անկանէր, շուրջ փարէր
զնովաւ, աղերսէր զողորմութիւնն
կերպարանաւ, ձեւացուցանէր ըզ-
հայցուածն. մինչեւ անկեալ նա-
հատակն Քրիստոսի 'ի վերայ երե-
սաց իւրոց, երկիր պագանէր տեառն
Աստուծոյ, և աղբերս արտասուաց
հեղլով յաչաց գոհանալով զտեառ-
նէ, բերկրեալ սրտիւ ասելով. Ըստ
բազում ցաւոց սրտի իմոյ միսիթա-
րութիւն քո ուրախ արար զանձն
իմ, և ո՞վ խօսեսցի զզօրութիւն քո
Տէր, որ գարձուցեր զվէմն 'ի վտակս
Ղուրց և զապառաժն յաղբերա-
կունս. զի ահա և այժմ զկարծրու-
թիւն սրտից ժողովրդեանս այսո-

այք
 ևա :
 լ'ի
 թա
 ւոր
 ես
 օք ,
 քրձ
 որ
 տա
 ւեր
 նն
 ող
 ա
 ւե
 ոն
 այ
 ու
 ստ
 ա
 ձն
 քո
 կս
 ս
 ւ
 ո

րիկ կակղացուցեր հրով բարկու-
 թեամբ քով իբրեւ զմոմ, և 'ի սանձս
 և 'ի դանդանաւանդս ճմլեալ զկը-
 ղակս նոցա դարձուցեր առ քեզ
 տէր . կարող ես և 'ի քարանց յա-
 րուցանել որդիս Աբրահամու, վասն
 որոյ աղաչեմ զանբաւ մարդասի-
 րու թի քո տէր իմ Յիսուս Քրիստոս,
 միաժին որդի և բան մշտենջենաւո-
 ըիդ հօր, արարիչ ամենայնի և տէր
 բոլորից, որ բարձրանալով քո 'ի
 խաչին կապեցեր զհզօրն, և մեզ կա-
 պելոցս ազատութիւն յաւիտենա-
 կան շնորհեցեր, գթաւ և այժմ 'ի
 ստեղծուածս ձեռաց քոց, և առա-
 քեա զզօրութիւն բազկի քո, և ա-
 զատեա զժողովուրդս զայս 'ի ծա-
 ւայութենէ բանսարկուին, ցուցա-
 նելով յայտնապէս թէ դու միայն
 ես Աստուած կենդանի և մշտնջե-
 նաւոր, և թագաւոր անմահ, հզօր
 և յաւիտենական . արդ բժշկեա զսո-
 սա տէր 'ի բարկութենէ հարուա-
 ծոց քոց նայեցեալ 'ի խոնարհու-
 թիւն ծառայիս քո, և ինձ շնորհեա
 բան իմաստութեան, զի քով զօրու-

Թեամբդ կարացից մեկնել զսոսա 'ի
 ծառայութենէ դիւաց , և ընծայել
 քեզ տեառն Աստուծոյ ժողովուրդ
 սեպհական :

Եւ նայեցեալ տէր յազաջանս
 սրբոյն , շնորհեաց ամենեցուն առ-
 ժամայն զբուժումն 'ի դիւական
 ախտիցն , և զմարդկապէսն մտաւո-
 րութիւն և զսոսս թագաւորին , և
 եկեալ վաղվաղակի նոքօք հանդերձ ,
 խնդրէր տեսանել զնշխարս վկայիցն
 Աստուծոյ . և տեսեալ հաւաքէր
 խնդութեամբ , և մեծաւ պատուով
 ամփոփէր զգանձսն պատուականս
 'ի հնձանայարկս նոցունց . ուր և
 ինքեան վանս կալեալ , բազմամբոխ
 ժողովրդեամբն , և թագաւորաւն ,
 սկսանէր ուսուցանել զնոսա 'ի սկզ-
 բանց արարչութեանց անտի մինչեւ
 ցկատարումն յաւիտենիս , զոր ոչ է
 մեզ կարելի ասել մի ըստ միոջէ .
 քանզի յոյժ խմաստուն էր այրն
 հոգեւորական գիտութեամբ լի
 շնորհօք աստուածային . բայց թե-
 րեւս ծանուցանէր զանմեղութիւնն
 Աստուծոյ և զարարածոց ամենայն

զեղեղուծիւն , զգոյացուծիւն մար-
 գոյն , զչնորհին պարգեւ , զանճնիշ-
 խան կամքս , զփափկուծիւն դրախ-
 տին , զթագաւորելն ամենայնի որ 'ի
 ներքոյ երկնից , զբանսարկուին նա-
 խանձ , զգաւաճանուծիւն կնոջն ,
 զյանցանելն զպատուիրանաւ , զար-
 տասահմանելն 'ի ցանկալի վայելչու-
 թենէ հայրենեացն , զմահուամբ
 դատապարտուծիւնն , զյաճախու-
 թիւնն յետ այնր 'ի մեղս , զօտարա-
 նալն յԱստուծոյ , զնուազել աս-
 տուածապաշտուծեանն , զՋրհե-
 ղեղաւն կործանումն , զընտիր միայն
 գտանելն Նոյի , զաշտարակին զշի-
 նուծիւն և կործանումն , զբազմաս-
 տուածուծիւնն դիւաց , զյաճա-
 խել կռապաշտուծեանն ընդ տիե-
 ղերս , զհաւատալն Աբրահամու ,
 զծառայուծիւնն Իսրայելի , զհա-
 րուածսն Եգիպտոսի , զխստանալն
 Փարաւոմի , զբաժանումն ծո-
 վուն , զանցանել ժողովրդեանն ,
 զընկզմելն Փարաւոմի և զօրացն ,
 զյանսարատին սքանչելիք , զմովսի-
 սական քարոզն , զգրաւորական օ-

րէնքն , զառ 'ի յերկիրն աւետեաց
 փոփոխումն՝ զմարգարէիցն զգու-
 շակութիւն , զգալուստն Քրիստո-
 սի , զտնօրինական խորհուրդն , ըզ-
 խաչելն որ վասն մեր , զմեռանելն
 ստուգապէս , զթաղելն 'ի գերեզ-
 մանի , զյառնելն յերրորդ աւուր ,
 զփրկելն զմեզ 'ի սատանայէ , զյաղ-
 թելն մահու զօրութեանն , զվերա-
 նալն առ հայր յերկինս , զիջանելն
 Հոգւոյն սրբոյ 'ի վերնատունն , զա-
 ճումն աստուածսլաշտութեանն ,
 զառաքելական քարոզութիւնն , ըզ-
 միւսանգամ՝ գալուստն հայրենի
 փառօք , զյարութիւնն ամենայն
 տիեզերաց , և զհամառօտ վճիռ գա-
 տաստանին յաւիտենից : Այսոքիւք
 ամենեքումքք յաճախագոյն գիտու-
 թեամք և առատ վարդապետու-
 թեամք ըստ ժամանակին պիտոյիցն
 վկայութեամքք և օրինակօք յաս-
 տուածաշունչ գրոց հաստատէր ըզ-
 նոսա :

Յետ այսր գարձեալ աղաչանք
 մաղթանաց հարուածելոցն առ Ե-
 րանելին , և նորուն սլաղատանք փա-

րելիք առ տէր վասն բժշկութեան
 նոցա, որով ոչ յասպաղմամբ ընկա-
 լան զհայցելին: Քանզի բառնայր
 վաղվաղակի՝ ի ձեռն աղօթից նորա
 հարուածք պատուհասին յամենե-
 ցուն, և կնքելով զթագաւորն այրն
 Աստուծոյ նշանաւ խաչին, թօթա-
 փէր նոյնժամայն զգետտ խաւարայ-
 ին, մերկանայր և զկերպարանս ա-
 նասնեղէն զոր զգեցաւ յաղագս մե-
 ղացն դատապարտեալ, և զգենոյր
 զառաջին կերպարանացն զվայել-
 չութիւն, նա եւս զարմանագոյն և
 հրաշալի: Ո՛վ մեծագունի իրին,
 ո՛վ անտանելի հրաշիցն. արդարեւ
 ո՛վ խօսեսցի զգօրութիւն քո տէր,
 կամ ընդ թուով համարիցի զըսքան-
 չելիս քո. զի ո՛վ ոք ետես կամ
 լուաւ զայնքան դժնդակագոյն հա-
 րուածք ի միում վայրկենի ժամու
 բժշկելով. ճշմարտապէս զկամս
 երկիւղածաց իւրոց առնէ տէր և
 աղօթից նոցա լսէ: Բայց երա-
 նելին ոչ անձին, այլ Աստուծոյ
 ընծայէր փառատրութիւն ասելով.
 Այս փոփոխումն աջոյն բարձրե-

լոյ , և թէ Աջ տեառն արար զօրութիւն :

Յայնժամ ապա և թագաւորն Տրդատիոս , քանզի այս էր անուն արքային , ջերմեռանդն հաւատով և մեծագոյ ձայնիւ խոստովանէր զտէր մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուած ճշմարիտ և բան հօր , արարիչ բոլորից արարածոց երեւելեաց և աներեւութից , Աստուած քարոզէր զխաչելեան , և երկրպագէր կենդանարար աստուածընկալսուրբ խաչին . հրաժարէր յայտնապէս 'ի դիւապաշտ ամբարշտութենէն , զօրաւիգն մեծ և օգնական և վրէժխնդիր ուղղափառութեան այնուհետեւ լինէր հաւատոյս , որպէս և Պաւղոս յետ երեւմանն Քրիստոսի և կուրութեան աչացն 'ի ճանապարհին Դամասկեայ , այլ և գործովք զասացեալն 'ի Պաւղոսէ ցուցանէր յանձն , թէ Ուր առաւել եղեն մեղքն , եւս առաւելան շնորհք բարեպաշտութեան 'ի Քրիստոս Յիսուս : Նա և բազմութիւն զօրաց ժողովրդեանն 'ի շնորհաց հոգւոյն

սրբոյ շարժեալք մի բարբառ ե-
ղեալք ընդ արքային գոչէին մեծա-
ձայնապէս . Մեծ ես դու տէր և
հզօր , և սքանչելի են գործք քո ,
վասն որոյ հաւատամք յամենասուրբ
երրորդութիւնդ և մի աստուածու-
թիւն , որպէս լուսք և ուսաք 'ի մե-
րոյ լուսաւորչիս վարդապետու-
թեանց , յորմէ ընկալաք և զբժըշ-
կութիւն հոգւոյ և մարմնոյ զեր-
ծեալք 'ի բազմաստուածութեանն
մոլորութենէ :

Յետ այսորիկ զինեալ արքային
հանդերձ սրբոյ նահատակաւն և հա-
ւատացեալ զօրօքն՝ հակառակ գար-
չելի կռոցն , և խորտակեալ զամե-
նեսեան զոսկիակուռ դիւն բաշխէին
աղքատաց , և զգիւաբնակ մեհեանս
նոցա 'ի հիմանց տապալեալ նշանու-
խաչին Քրիստոսի յերկիր կործա-
նէին , և 'ի տեղիս նոցա տաճարս
հրաշալիս Աստուծոյ յօրինէին՝ նաեւ
'ի սրբոյ մարտիրոսացն տեղի նահա-
տակութե գեղեցիկ կուսին հռիփ-
սիմեայ և մեծ վկայուհւոյն Գայիա-
նեայ և ընկերացն . վկայարանս բազ-

մապատիկս յարդարեալ շինէին ըստ
տեսլեան ցուցելոյ նմա տեառն Աս-
տուծոյ: Սրբեալ լինէր այնուհետեւ
աշխարհն յայսոց սղծոց, յայտ-
նապէս աղաղակէին դեւք մեծաբար-
բառ վայելք ընդ հալածումն իւ-
րեանց ՚ի կապանաւորէն Գրիգորէ:

Արդ պէտք էին յետ այսոցիկ
կատարման որո՞ւմ արդեւք. վերըս-
տին նորոգմանն միւսանգամ ծնըն-
դեանն. զի Որ ոչ ծնցի ՚ի ջրոյ և ՚ի
հողոյ, ասաց փրկիչն, ոչ մտանէ
յարքայութիւն Աստուծոյ: Իսկ
արդեւք զի՞ յապաղես այրդ Աս-
տուծոյ, յառաջ մատիւր, և ՚ի կա-
տարումն ՚ի Քրիստոսէ զհաւատա-
ցեալդ քեզ հօտ ածցես. տուր սո-
ցա զփրկականն կնիք, դրոշմեա զժո-
ղովուրդդ տեառն ՚ի նշան տերու-
նի, զգեցո դոցա զՔրիստոս ՚ի ձեռն
մկրտութեան, պատրաստեա զգո-
սա ժողովուրդ տեառն սեպհական,
զի ահա աւետարանական քարոզն
աւանդեցաւ, ճշմարտութիւնն հա-
տատեցաւ, Աստուած փառաւորե-
ցաւ, բանսարկուն յամօթ եղեւ, սա-

տանայ կործանեցաւ , Բեւիար պարտեցաւ , Ժողովուրդդ 'ի դիւական պատուհասիցն բժշկեցաւ , ամենեքեան զհետ օրինացն Քրիստոսի ընթացան : Արդ զի՞ եւս յապաղես , ընդէր տակաւին յերկուանաս , հիմ արդեւք դանդաղիս , մկրտես զամենեսեան , լուսաւորես լուսով գիտութեան , նորոգես վերստին ծննդեամբ :

Այսպիսիս ուրեմն աղաչէր թագաւորն , առ ոտս անկանէր սրբոյն , սպաղատանս մատուցանէր . իսկ երանելին ոչ ախորժէր , ոչ հաւանէր փարելի մաղթանացն . Չհամարձակիմ , ասէ , յանդգնել յաշտիճան՝ որ առաւել է քան զիս , չեմ բաւական բառնալ զլուծն տերուհական , ոչ կարացից յաղագս բանաւոր հօտից համարս տալ հօտապետին Քրիստոսի , վասն որոյ յերկնից յերկիր խոնարհեցաւ , սակս որոյ մեռաւ և թաղեցաւ և արեամբ իւրով ազատեաց զամենեսեան 'ի ծառայութենէ մեղաց . գիտեմ զսէր նորա 'ի վերայ ոչխարաց իւրոց , գի-

տեմ և զսպասուէր նորա առ Պե-
արոս յետ յարութեանն, եթէ սի-
րեա զիս, ասէ, Պետրէ, արածեա
զոչևարս իմ. քանզի մեծագոյն է
սլատիւն, բայց դժուարակիր է բեռ-
նըն. գիտեմ և զհրաժարելն Մով-
սեսի 'ի կոչմանէ անտի, վասն որոյ
չեմ արժանի այդմ աստիճանի, և
ոչ եղէց վերակացու հօտից որոց զա-
րիւն 'ի հանդերձեալ յաւիտենին
պահանջիցիմ: Չայսոսիկ ասելով
երանելոյն 'ի բաց հրաժարէր:

Չի՞նչ գործես, ով քաջդ, զնարդ
վեհերոտ 'ի բարձրագունից պա-
տուոյ, նեղութեանցն համբերե-
ցեր, զանտանելի տանջանսն կրե-
ցեր, եռացման կասարին հանդուր-
ժեցեր, աններելի չարչարանացն
ժուժկալեցեր, դաժանագունից դա-
զանացն տնակից էզեր, անսուաղու-
թեամբն ճնշեցար, զբազմամեայ
կորդն երկրագործելով հերկեցեր,
զփուշն արմատաքի խլեցեր, զնորա-
տունկ այգին 'ի ստղաբերութիւն
հասուցեր, այժմ դանդաղիս և 'ի
բաց հրաժարես: Այո, ասէ, քան-

զի դողամ ընդ ահագնալուր հրա-
 մանն տերունական մարգարէիւն
 ասացեալ . Որդի մարդոյ , դէտ կա-
 ցուցի զքեզ տանդ Իսրայելի , զի ե-
 թէ ոչ զգուշացուցանիցես ասէ՛ զա-
 թիւն դոցա՛ի ձեռաց քոց խնդրեցից .
 գիտեմ իսկ զի որ միջնորդ ընդ Աս-
 տուած և ընդ մարդիկ փափագէ լի-
 նել հովուասկտին Քրիստոսի պար-
 տի նմանել , ըստ ասացելոյն Պաւ-
 ղոսի թէ նմանողք եղերուք ինձ որ-
 պէս և ես Քրիստոսի . որպիսի՞ ար-
 դեւք նմանութեամբ , Զի զամենե-
 սեան , ասէ , շահեսցի , զի ոչ զանձին
 իւրոյ խնդրեսցէ միայն զլաւութիւն ,
 այլ զբազմաց զի ապրեսցին . նա և
 զանձն եւս դնել ՚ի վերայ ոչխարաց :
 Ո՛վ աստուածասէր հոգւոյն , ո՛վ
 ծայրագոյն խոնարհութեանն , ո՛վ
 մեծագոյն առաքինութեանն : Աս-
 տանօր զտերունականն կատարէր
 հրաման . Յորժամ զամենայնն կա-
 տարիցէք , ասասջիք եթէ ծա-
 ռայք անպիտանք եմք . այլ և հան-
 գոյն Պաւղոսի բարբառէր , եթէ Ոչ
 ինչ գիտեմ զանձին իմ խիղճ , այլ

ոչ եթէ այսու արդարանամ, զի որ
 քննէն զիս տէր է: Եւ զինչ յետ
 այսորիկ լինէր, կամ որպիսի հնար
 ցուցանիւր 'ի տեառնէ տարակու-
 սելի գործոյն. յայտնէր նմա տես-
 լեամբ գիշերի և ասէր. Արի քաջ
 նահատակ իմ, զգեցիր զգօրու թիւն
 'ի բարձանց, զօրացիր և ընկալ զաշ-
 տիճան քահանայապետութեան.
 դու անպիտան զքեզ վարկանիս, ես
 իբրեւ զյոյժ պիտանացու զքեզ
 պսակեցից, դու զիջանելով խոնար-
 հիս, ես մեծաւ փառօք զքեզ բար-
 ձրացուցից. ոչ հատանեմ ըստ քում
 կարծեացդ զվճիռ, արի զգեցիր
 զարդարութիւն քահանայական, և
 մկրտեա զժողովուրդ իմ. դու աւե-
 տարանի իմոյ կարաստեա, դու մկր-
 տիչ, դու մանուկ մարգարէ բարձ-
 րելոյ կոչեսջիր, գնասցես առաջի
 իմ պատրաստել զճանապարհս
 տեառն, տալ զգիտութիւն փրկու-
 թեան ժողովրդեան իմոյ, զթողու-
 թիւն ամենայն մեղաց նոցա. և ա-
 հաւասիկ ես առաքեմ զհրեշտակ
 իմ առաջի երեսաց քոց որ հան-

դերձեացէ զճանապարհս քո առա-
 ջի քո : Զինչ այսուհետեւ ասաս-
 ցես ո՛վ երանելիդ . գոյ այլ ինչ ի-
 րաւաբանութեան պատասխանի .
 եթէ հաւանեցիս ասացելոցդ ,
 նայեա 'ի մեծութիւն կոչողին , ըն-
 դէր արդեւք յապաղես , Աստուած
 է որ արդարացուցանէ , իսկ զարդար
 ո՛վ է որ դատապարտ առնիցէ : Ոչ ,
 ասէ , ունիմ այլ ինչ հակառակել .
 միանգամ խօսեցայ յերկրորդումն
 ոչ յաւելից , ահաւասիկ կամ հնա-
 զանդեալ տերունական հրամանին ,
 վստահացեալ 'ի զօրութիւն նորա :
 Ես տկար և ունայն , նա հզօր . ես
 հեղգացեալ , բայց նա սրագ 'ի յօգ-
 նել , գիտեմ զի պատրաստ է բառ-
 նալ զտկարութիւն իմ , գիտեմ զի
 ընու զթերութիւն պակասութեան
 իմոյ : Զայնպիսի գովեմ ես հովիւ ,
 զայնպիսին վերակացու , զնորայն
 ողջունեմ զտկարութիւն , զնորայն
 ընդունիմ հեղգութիւն . զի ոչ նա
 զհետ պատուոյն , այլ զհետ նորա
 պատիւն ընթանայր , զի ոչ խնդրէր
 զփառան , այլ խնդրեալ լինէր 'ի

վառացն : Այսպիսին վայելէ քա-
 հանայապետ ըստ Պաւղոսի , սուրբ
 անմեղ անարատ , զատեալ 'ի մե-
 ղաւորաց և բարձրացեալ քան զեր-
 կինս . զի որ այնպիսի ոչ լինիցի , ոչ
 հովիւ ուրեմն կոչի , այլ գող և ա-
 ւազակ և գայլ ապականիչ օձտելով
 զհօտն Քրիստոսի . ըստ որում և առ-
 մեզ իսկ երեւեցան հակառակողք
 ճշմարտութեանս , ոչ միայն գայլք ,
 այլ և ժանտք և ամբարիշտք , թշնա-
 միք և դաւաճանողք , հայհոյիչք և
 կեղծաւորք , պիղծք և սուտ վար-
 դապետք , առաջնորդք կոյրք և մո-
 լորեցուցիչք , նեւինք և հոգե-
 մարտք , որք թշնամանեն զհոգին
 շնորհաց , որոց ոչ թողցի ոչ յայժ-
 մուս յաւիտենի և ոչ 'ի հանդերձե-
 լումն , յորոց միշտ հայհոյի ճանա-
 պարհն ճշմարտութեան : Ասան ո-
 լոյ եթէ հաճոյ թուեսցի , պարտ
 և արժան է նախ և առաջին անցա-
 նել առ այնպիսիսն բանիւ , և ապա
 զերանելի հօրս մերոյ աւարտել ըզ-
 ներբողական ճառս :

Հովուապետի է ատեանս , քա-

հանայապետի տօնախմբութիւնս ,
 պարտ է զատանել զգայլան 'ի հո-
 վուաց և առ նորա փառացն պա-
 տիւ՝ սակաւ ինչ և զմերս յիշատա-
 կել զվիշտ , քանզի կատարած յա-
 լիտենիս արդէն իսկ հասեալ է . ա-
 նօրէնութիւն բազմացաւ , սէր ցա-
 մաքեցաւ , մոլորեցուցիչք բազումք ,
 և մոլորեալքն եւս առաւել : Բեր
 աստանօր բացցուք զաստուածային
 գիրս յորս գտանեմք զճշմարտու-
 թեանն ճանապարհ , քանզի տեղի
 տալն երանելի հօրս մերոյ , 'ի խորս
 բանից արկանէ զմեզ . ընթացուք
 այսուհետեւ 'ի սուրբ լերինան , 'ի
 մարդարէսն ասեմ և յառաքեալան ,
 և զգուշացուք , զի մի՛ մոլորք բերի-
 ցեմք յամենայն հողմոց վարդապե-
 տութեան , և մի՛ մնացուք 'ի ստո-
 ըինս , այլ ելցուք 'ի լեառնն զկնի
 աշակերտաց բանին , և լուիցուք
 զինչ բարբառի քաջ հովուապետն
 մեր Քրիստոս . Չգոյշ լերուք , ասէ ,
 մի՛ ոք խաբեսցէ զձեզ : Պաւղոս ,
 Չգոյշ լերուք 'ի բանից անտի , զգոյշ
 լերուք 'ի չար մշակաց անտի , և թէ

տեսչիք որպէս գնայք, և դարձեալ
ասէ. Չգուշացարուք ոչ միայն ան-
ձանց, այլ և ամենայն հօտիդ. և
արդ ես փոքր ինչ յաւելում 'ի
բանս տերունական և յառաքելոցն
և մարգարէիցն. և սկսանիմ ուստի,
քան թէ յայսմանէ որ ասէ. Ես եմ
սկիզբն և ես կատարած. այլ պա-
տրաստեցէք ինձ իւրաքանչիւր ոք
զմիտս, 'ի բաց դնելով զամենայն
հոգս կենցաղականս: Ասաց աս-
տուածեղէն բերանովն տէր մեր,
Չգոյշ լերուք զի մի խաբիցիք, զի
բազումք եկեսցեն յանուն իմ և ա-
սասցեն թէ ես եմ Քրիստոսն, և
զբազումս մոլորեցուցանիցեն, և
դարձեալ զգուշացարուք 'ի սուտ
մարգարէիցն որ գան առ ձեզ մոր-
թօք ոչխարաց, և 'ի ներքոյ են
գայլք յափշտակողք, 'ի պտղոյ նո-
ցա ծանիջիք զնոսա այս ինքն 'ի սուտ
մարգարէութենէն, 'ի կեղծաւո-
րութենէն, 'ի զօշաքաղութենէն և
'ի հայհոյութենէն: Արդ մի ոք 'ի
ձէնջ երկմտիցէ կամ վարկպարազի
զբանս լուիցէ, քանզի Աստուած է

որ խօսին . վասն որոյ լուարուք հո-
 վիւք հովուապետի ձայնին , լուա-
 րուք և զգուշացարուք հօտիցդ , զի
 որ ոչ մտանէ ընդ դուռնն 'ի գա-
 ւիթ ոչխարաց , նա գող է և աւա-
 զակ , և դարձեալ որ ոչ է ընդ իս ,
 հակառակ իմ է , և այլուր գուք ոչ
 էք յոչխարաց իմոց անտի . տեսա-
 նես , զիարդ ամենայն ուրեք արձա-
 նացուցանէ զխրատականն , զի մեք
 մի մոլորիցիմք : Ո՛վ անձառելի մար-
 դասիրութեանն , ո՛վ անտանելի խո-
 նարհութեանն . զի՛նչ տացուք տրի-
 տուր տեառն յաղագս այսր ամե-
 նայնի , և կամ զի՛նչ արասցուք պա-
 տասխանի հովուապետին մերոյ . ո՛վ
 հովիւք և հովուակիցք , քանի՛ցս ան-
 գամ պատուիրէ զգուշանալ մեզ
 գողոց և յաւազակաց , ոչ միայն ա-
 ւետարանաւն , այլ և մարդարէիւքն ,
 և աստուածաբան աշակերտօքն ,
 նմանապէս բարբառի , յամենայնն
 խօսի որպէս և կամի . և վկայէ ինձ
 Պաւղոս ասելով , եթէ Չփորձ ինչ
 խնդրէք զՔրիստոսի որ ինեւս ընդ
 ձեզ խօսի : Եւ արդ այսուհետեւ 'ի

մէջ քերից ձեզ զաստուածաբա-
նիցն զբանս, լուիցուք 'ի նոցանէն
եթէ զինչ արդեւք պատուիրեն
մեզ :

Ասա ո՛վ երանելիդ Պետրէ, ասա
պատուականագոյն գլուխ զոր ըն-
տրեաց տէր մեր Յիսուս Քրիստոս,
ասա մեզ յաղագս որոյ հանդեր-
ձեալ են պատրել զհօան Քրիստո-
սի, զոր աւանդեաց քեզ հովուա-
պետն և տեսուչ անձանց մերոց և
չնորհեաց հոգին սուրբ: Ասէ Պե-
տրոս. Չայս գիտասցիք զի 'ի վախ-
ճան աւուրցս այսոցիկ եկեացեն այ-
պանողք՝ ըստ իւրեանց ցանկու-
թեանցն երթալով, և եթէ 'ի ձէնջ
լինելոց են սուտ վարդապետք որք
մուծանեն հերձուածս կորստեան,
և բազումք հետեւին պղծութեան
նոցա, որոց դատաստանն ոչ դա-
տարկանայ և կորուսան ոչ ննջէ.
մանկունք անիծից, թողեալ զուղ-
ղորդ ճանապարհն մոլորեցան:
Չայս Պետրոս բարբառի երանելին,
ճշմարիտ վէմն հաւատոյ, հաստա-
տութիւնն, յորոյ վերայ շինեաց

Քրիստոս զեկեղեցի իւր . Պետրոս
 որ զփականս երկնից ընկալաւ , որ
 մեծաւ զօրութեամբ զՍիմոնն զայն
 յերկիր կործանեալ հերձէր , գլու-
 խիւն և վերակացուն ամենայն հաւա-
 տացելոց 'ի Քրիստոս : Իսկ զինչ և
 Յովհաննէս սիրելի տեառն . Բա-
 զում մոլորեցուցիչք եկեալ են յաշ-
 խարհ , մի ամենայն հոգւոյ հաւա-
 տայք . և դարձեալ , Ամենայն որ ոչ
 մնայ 'ի վարդապետութեանն Քրիս-
 տոսի , զԱստուած ոչ ճանաչէ :
 Զայսոսիկ Յովհաննէս որդին որոտ-
 ման որ քան զամենայն սուրբս սի-
 րեցեալն էր , որ 'ի ծագաց մինչ 'ի
 ծագս աշխարհի հնչեաց զբարբառ-
 աւետարանին , ընդ նմին և Յակո-
 բոս աւաքեալ ասէ . Որ կամիցի բա-
 րեկամ նոցա լինել , թշնամի առնէ
 զանձն իւր Աստուծոյ . և Յուդաս ,
 Ի վախճան ժամանակի , ասէ , ե-
 կեսցեն այսպանողք զհետ ցանկու-
 թեան իւրեանց երթալով , ամպք
 անջրդիք , հողմակոծեալք , աս-
 տեղք մոլարք , որոց խաւարն պահի
 յաւիտեան . զայս և առաւել քան

զսոյն Յուդաս պատուիրէ : Եկ
 այսուհեւ ո՛վ անօթ ընտրութեան,
 ասա մեզ և դու յաղագս չար յաւի-
 տենիս այսորիկ : Պաւղոս ասէր . Գի-
 տեմ ես զի յետ իմոյ ելանելոյ ե-
 կեացեն առ ձեզ գայլք ծանուկք որ
 ոչ խնայեացեն ՚ի հօտդ . տեսանե՞ս
 միանգամայն առաքեալ և մարգալէ,
 տեսանե՞ս ամենայն ուրեք զաստուա-
 ծաբանիցն բանս միաբանեալ ընդ
 վարդապետին, քանզի ասէ դար-
 ձեալ . Չգոյշ լերուք, զի աւուրքս
 չարութեան են, և թէ Մարդք և
 կախարդք յառաջ եկեացեն ՚ի չար
 անդր, մոլորեալք և մոլորեցուցա-
 նեն, և թէ որոց Աստուած որո-
 վայնքն նոցա են, և փառք ամօթն :
 Զայսոսիկ Պաւղոս պատուիրէր,
 Պաւղոս երգարանն եկեղեցւոյ,
 աստուածաբարբառ նուագարանն,
 քարոզն Քրիստոսի, փողն աստուա-
 ծային բանին, ճարտասանն ճշմար-
 տութեան, որսորդն հեթանոսաց :
 Արդ հաւանեցուցանեմք զձեզ այ-
 սոքիւք, եթէ ընդունայն վաստա-
 կիմ . այլ թէպէտ և ոչ զամենե-

սեան , սակայն վասն փութացելոցն
 'ի բարիսն ոչ կասեցուցանեմ ըզ-
 բանս . քանզի և մարգարէքն սուրբք
 յառաջագոյն գուշակեցին յաղագս
 սուտ վարդապետաց և օտարատե-
 սուչ հովուաց , վասն որոյ ասէ
 Դաւիթ . Ոչ գոյ 'ի բերանս նոցա
 ճշմարտութիւն , և սիրտք իւրեանց
 նանրութեամբք լի . և թէ մեղաւո-
 ըին ասէ Աստուած ընդէր բնաւ
 պատմես զարդարութիւն իմ , կամ
 առնուս զուխտ իմ 'ի բերանս քո ,
 և թէ ընդ գողս ընթանայիր և ընդ
 շունան գնէիր զբաժին :

Արդ յաղագս ոյր արդեւք խօսի
 զայսոսիկ մարգարէն , ոչ ապաքէն
 քո . ընդ հովիւս և վերակացուս ,
 զի զպատգամս Աստուծոյ մեք իսկ
 խօսիմք , որք զաշտիճան քահանայ-
 ութեան ունիմք . և զիարդ ոչ իցէ
 շուն յայտնասպէս այն որ հակառակ
 իրաւանցն Աստուծոյ շարժեաց ըզ-
 լեզու իւր և շնացաւ ոչ ըստ մար-
 մնոյ այլ ըստ հոգւոյ . քանզի կեն-
 դանութեամբ իմով զաթոռ իմ յա-
 փրշտակեաց . բայց մեք յառաջի-

կայն երթիցուք : Ասէ զայնցանէն
 դարձեալ Դաւիթ . Խոտեացին այ-
 նոքիկ ոչք ընտրեալ են արծաթով .
 և Սողոմոնն խրատ տայ և ասէ . Որ-
 դեակ , մի խաբեսցեն զքեզ արք ամ-
 բարիչաք կցորդ լինել ընդ նոսին ա-
 րեան արդարոյ . և Եսայիաս , մանա-
 ւանդ թէ Աստուած 'ի ձեռն Ե-
 սայեայ , զերկին և զերկիր 'ի վկայ-
 ութիւն գատապատանաւ ընդ Իս-
 րայելի , թէ Լուր երկին և ունկն դիր
 երկիր , զի տէր խօսեցաւ , և ըստ
 կարգի մի ըստ միոջէ ասելով զյա-
 մառութիւն սրտից նոցա ասէ 'ի
 կատարածին բարկութեան . Ամե-
 նայն գլուխ 'ի ցաւս և ամենայն սիրտ
 'ի սրամութիւն , յոտից մինչեւ 'ի
 գլուխ չեք 'ի նմա առողջութիւն ,
 ոչ վէրք , և ոչ այտումս և ոչ հա-
 րուածք խղիւսայթեալք , ընդէր .
 քանզի վէր յայնժամ կոչի , յոր-
 ժամ այլ մարմինն առողջ լինիցի ,
 և միով մասամբ յաղագս վերին ան-
 զգայի , իսկ եթէ բոլորովին անգա-
 մովքն վերաւորիցի , չեն այնուհե-
 տեւ օգուտ ինչ ոչ ձէթ և ոչ սկա-

տանս , և ոչ սպեղանիս 'ի վերայ
դնելոյ :

Եւ արդ լուարուք հովիւք և եր-
կերուք , մի լուք 'ի բանէն , այլ
քարոզեցէք համարձակութեամբ ,
մի' տայք տեղի սատանայի , նմա-
նողք եղերուք մեծին Պետրոսի ,
զի՛արդ սաստեաց մեծաւ բարկու-
թեամբ գարշելոյն Սիմոնի , յոր-
ժամ զչնորհան Աստուծոյ խնդրէր
արժաթով ստանալ . զոր նզովեալ
հանդերձ կաշառովն 'ի կորուսա-
մատնեաց : Ընկալարուք և զխրատ
աստուածայնոյն Պաւղոսի զգրեալն
առ Տիմոթէոս . Ձեռս վաղվաղակի ,
ասէ , յուրուք վերայ մի' դնիցես ,
զի մի' կցորդ լինիցիս մեղաց օտարաց :
Լուարուք և զտերունականն ասա-
ցեալն , մի' տայք զսրբութիւն շանց
և մի' արկանէք զմարգարիտ ձեր ա-
ռաջի խոզաց , որ է բանին Աստու-
ծոյ մաքրութիւն . դարձեալ , նմա-
նողք եղերուք քաջ հովուացն , ա-
ռաքինեաց արիական պատերազմո-
ղացն , և առաջին վերակացուացն ե-
կեղեցւոյ , թէպէտ և բազում ըն-

տրութիւն տեսանեմ երանելի արանցն այնոցիկ և այսր ժամանակի անուանեալ հովուաց և վերակացուաց . նոքա քաջամարտիկ պատերազմողք , իսկ սոքա փախստականք 'ի հոգեւոր պատերազմաց . նոքա ժուժկալք , իսկ սոքա փափկասէրք . նոքա աստուածելէն գրոց ընթերցման և գիտութե և կրօնից նախանձաւորք , և սոքա պճնողք հանդերձիւք և արծաթասէր , և յայնոսիկ միայն ճեպեալք առաւելուլ քան զընկերս . նոքա զանձինս իւրեանց եգիսն 'ի վերայ ոչխարաց՝ նմանեալ քաջ հովուապետին և փրկչին , այլ սոքա իբրեւ վարձկանս թողեալ զոչխարսն փախեան : Ո՛վ երանելի և աստուածայնոց արանցն այնոցիկ որոց յիշատակն 'ի դպրութեան կենաց գրեալ է :

Ողբայր երբեմն Դաւիթ յուշ առնելով զգթութիւն Աստուծոյ . Ո՛ւր են , ասէ , ողորմութիւնք քո առաջինք տէր . ողբացից և ես նմանապէս ընդ Դաւթայ , և ասացից արտասուօք . Ո՛ւր են բազմութիւնք երա-

նեւի եպիսկոպոսացն առաջնոցն և
 վարդապետացն, որք ծագեցին իբ-
 րեւ զփայլակն յաշխարհի բանս
 կենդանականս ունելով յինքեանս
 յորոց մի է և մեր պսակաւոր և
 վկայ, մանաւանդ թէ և առաջին
 քան զբազումս որոյ առաջի կայ
 մեզ պատմութիւն տօնախմբութեւս.
 Եւ որք էին հովիւք ճշմարտութեան,
 իսկ սորքա գայլք ապականիչք, նո-
 քա զօրաւորք ՚ի գործ և ՚ի բանս
 աստուածայինս, և սորքա ընկղմեալք
 յինչս և ՚ի ստացուածս մարմնա-
 կանս. քանզի յաղագս արծաթոյ և
 հանդերձից խենեշութեան, երիվա-
 րաց և ջորւոց և արօրաձիգ եզանց և
 հօտից և խաշանց բազմանալոյ և պէս-
 պէս զօջաբաղութեանց բազում
 ջանս և խօսս ՚ի մէջ սոցա հանապա-
 զօր տեսանի. իսկ վասն բանաւոր հօ-
 տից փրկութեան և բարութեան նա-
 խանձու, և ոչ մի ինչ բան կամ հո-
 գաբարձութիւն: Ա՛վ անմտութեն,
 ո՛վ չար արմատոյ արծաթասիրու-
 թեանն, զիա՞րդ կարասցեն սորքա
 ուսուցանել զգեղեցիկ աղքատու-

Թիւնն Քրիստոսի , որ վասն մեր
 աղքատացաւ , և աշակերտաց իւրոց
 պատուիրէր ոչ ունել պղինձ 'ի գո-
 տիս . արդարեւ մոլորեալ են զի ոչ
 իմանան զգիրս և ոչ զգորուծիւն
 աստուածայնոց բանից : Արդ լուա-
 րուք հովիւք և մի գանձէք ձեզ
 գանձս յերկրի . արծաթ ձեր բազ-
 մացաւ , և բանն նուազեցաւ . գոյք
 ձեր աճեցին , և համարձակուծիւնն
 լռեաց , անբանիցն հոյլք բազմա-
 ցան , և բանաւոր ձեր հօտքն գիշա-
 տեցան , յաղագս որոյ համարս տա-
 լոց էք հովուապետին Քրիստոսի .
 ոչ անգիտանայք ուրեմն թէ իւրա-
 քանչիւր ոք ընդ անձին իւրոյ միայն
 պատասխանի տալոց է Աստուծոյ ,
 իսկ դուք քահանայապետք և քա-
 հանայք և սարկաւագունք ընդ ան-
 ձանց և ընդ ժողովրդեանն որ հա-
 լատացաւ ձեզ 'ի տեառնէ . տեսէք
 մի արդեւք զանխլասցի 'ի ձէնջ տա-
 ղանդացն առակ . զգոյշ լերուք
 անձանց և ամենայն հօտիդ , մի կո-
 ըրիցէ և մի ոք յոչխարաց ձերոց , զի
 զարիւն նորա 'ի ձեռաց ձեր պա-

հանջէ դատաւորն . արթուն լերուք
այսուհետեւ և քարոզեցէք զբանն
կենաց , 'ի բաց ընկեցէք զամենայն
հոգս կենցաղականս , և պատրաստ
եղերուք տերունական գալստեանն ,
զի յորժամ գայցէ , տոկոսեօք պա-
հանջիցէ զհաւատացեալն ձեզ տա-
ղանդ արժաթոյն :

Զայս ամենայն զմտաւ ածելով ,
սիրելիք , մի ագահութեան աղա-
գաւ յանդգնաբար ժպրհիք յա-
թոռ վերակացութեան . օրինակ
ձեզ կալջիք զերանելի հայրս մեր
զորոյ աստանօր հաւաքեալ կատա-
րեմք զյիշատակ , թէ զիարդ այն-
քան բազմամեայ կրից տանջանացն
տեւեր քաջութեամբ , և կամ ո՞ր-
պէս 'ի կատարման գործոյն 'ի բաց
հրաժարէր 'ի տեսչութենէն , գի-
տելով զի դժուարակիր է տերու-
նականն լուծ . նոյնպէս և դուք որք
պատահեցայք աստիճանի հովուու-
թեան , հովուեցէք իմաստութեամբ
որ ընդ ձեւք հօտդ է Աստուծոյ ,
որպէս ասէ առաքեալն , մի 'ի հար-
կէ այլ կամաւ , մի զօշաքաղու-

Թեամբ, այլ յօժարութեամբ, մի՛
 իբրեւ տիրելով ժառանգութեանն,
 այլ լինել օրինակ հօտին, զի յե-
 րեւել հովուապետին քրիստոսի,
 ընդունիցիք զանթառամ փառաց
 պսակն. զսոյն և Պաւղոս գրէ ասե-
 լով, Պարտ է եպիսկոպոսին անա-
 րատ լինել որպէս Աստուծոյ տնտե-
 սի, մի՛ յանդուգն, մի՛ բամբասող,
 մի՛ թշնամանող, մի՛ հարկանող, այլ
 հիւրասէր, բարեսէր, ցած, արդար,
 սուրբ, ժուժկալ, վերակացու լի-
 նել հաւատարիմ բանին վարդապե-
 տութեան, զի կարող իցէ մխիթա-
 րել զհաւատացեալս, և զհակառա-
 կորդսն կշտամբել: Տեսանէ՞ս, որ-
 պիսի փոյթ յանձին կալեալ աս-
 տուածայինն առաքեալ՝ զգուշա-
 ցուցանէ զեպիսկոպոսս բարեաց
 գործոց լինել նախանձաւորս, զի
 յետ օրինակն լինելոյ, կարող իցէ և
 զայլս օգտեցուցանել: Իարձեալ
 ոչ միայն զքահանայս զգուշացու-
 ցանէն աստուածային օրէնք և ՚ի
 բարիս թեւակոխել միշտ, այլ և զա-
 մենայն հասակ մարդկութեանս ըստ

իւրաքանչիւր կարգի , զմեծամեծս և
 զփոքունս , զԹագաւորս և զգաւա-
 ւորս , զիշխանս և որք ընդ իշխանու-
 թեամբ , զմեծատունս և զաղքատս ,
 զերիտասարդս և զկուսանս , զարս
 և զկանայս , զծերս և զտղայս որք
 միանգամ 'ի Քրիստոս մկրտեալ են
 և յանուն Քրիստոսի քրիստով
 նեայք անուանեալք , որոց պարտ
 է յիշել ամենայն հաւատացելոցդ
 Քրիստոսի զուխտն աստուածեղէն
 զոր առաջի բեմին Քրիստոսի հաս-
 տատեցէք , և բանիւ խոստովանե-
 ցէք զնա տէր և Աստուած , և հրա-
 ժարեցէք 'ի սատանայէ և յամե-
 նայն գործոց նորա : Տեսէք ո՛ւմ
 արդեւք ուխտեցէք զանձինս . ոչ
 հրեշտակի և ոչ երկրաւոր ուրուք
 Թագաւորի՝ այլ Թագաւորին Թա-
 գաւորաց , և տեառն տերանց , նմա
 դաւանեցայք , զնա խոստովանեցէք
 առաջի բազում վկայից . որում և
 ականկալջիք յայսմ հետէ գալս-
 տեան նորա յերկնից , զի եկեալ
 բերցէ զձեռագիր ուխտագրութե
 խոստովանութեանն ձերոյ , և ըն-

Թերցցի առաջի հրեշտակաց և
 մարդկան : Արդ 'ի բաց կացէք այ-
 սուհետեւ 'ի հեթանոսական գոր-
 ծոց , լուարուք առաքելոյ զի ասէ .
 Զայս ասեմ և ուխտեմ 'ի տէր , մի
 եւս ձեզ գնալ որպէս և այլ հեթա-
 նոսք գնան ունայնութեամբ մտաց
 իւրեանց խաւարեալք հողւով .
 վասն որոյ , սիրելիք , որպէս ընկալա-
 րուք 'ի տեառնէ մերմէ Յիսուսէ
 Քրիստոսէ և 'ի սրբոց աշակերտաց
 նորա զսլատութիւնս , 'ի նմին կաց-
 չիք պնդութեամբ : Ճշմարիտ ա-
 ռաջնորդաց ձերոց հնազանդ լե-
 րուք , և 'ի պղծոցն զգուշացարուք ,
 զի աւուրքս չարութեան են , և փո-
 խանակ հովուաց գայլք մտանեն հօ-
 տապետք , որք զկերպարանս ցու-
 ցանեն արտաքուստ հրեշտակի , և 'ի
 ներքոյ տեղի են սատանայի , բանիւ
 ձեւանան բարեպաշտք և գործովք
 իւրեանց ուրացեալք : Բայց մի խա-
 բիցիք 'ի նոցանէն , այլ որպէս ըն-
 կալայք զտէր մեր Յիսուս Քրիս-
 տոս , 'ի նոյն գնասջիք մինչեւ 'ի վախ-
 ճան , զի և ընդ նմին Թագաւորեալք
 վայելեցէք զյաւիտենական կեանսն :

Եւ արդ յաղագս այսոցիկ աւար-
 տեսցուք աստանօր զբանս, և զեր-
 ջանիկ հօրն մերոյ և նահատակին մե-
 ծին զներբողականս ճառից բուռն
 հարցուք վերստին: Քանզի ծայ-
 րագոյն խոնարհութիւն նորա յոր-
 դորեաց զմեզ յայսքան ձգիլ եր-
 կարութիւն բանից, որպէս զի պարտ
 է որք այսմ աստիճանի բաղձան, և
 ախորժեն բանաւոր հօտից վերա-
 կացու լինել, օրինակ առնուլ զե-
 րանելիս՝ մաքրել նախ և առաջին
 զանձինս յամենայն արատոյ ըստ
 նմանութեան սորա, և ասլա յաս-
 տուածայինս յայս մերձենալ սրբ-
 բութիւն ըստ տէրունական հրա-
 մանին, եթէ ծագեսցէ լոյս ձեր
 առաջի մարդկան, զի զգործս ձեր
 բարիս տեսեալ փառաւորեսցեն ըզ-
 հայրն երկնաւոր: Նա և թէ մար-
 մնական ինչ փորձութեանց հանգի-
 պեսջիք, մի անժուժութեամբ վհա-
 տիցիք, այլ համբերեցէք մեծաւ յու-
 սով. տեսէք զաստուածազգեստ
 հարսն յառաջագոյն եթէ զիարդ
 այնքան նեղութեանց և չարչարա-

նաց ժուժկալեցին յաղագս հօտին
 Քրիստոսի, համբերութեամբ բազ-
 մաւ 'ի վիշտս, 'ի չարչարանս, 'ի
 գանս, 'ի բանգս, 'ի խռովութիւնս,
 'ի հսկմունս, 'ի սպահս, 'ի սէր սրբու-
 թեան, 'ի բանս ճշմարտութեան,
 'ի զօրութիւն Աստուծոյ, փառօք և
 անարգութեամբ, գովութեամբ և
 պարսաւանօք, իբրեւ մահկանացուք
 և ճշմարտապէս կենդանիք, իբրեւ
 տրամեալք և հանապազ ուրախք,
 իբրեւ տնանկք և զբազումս մեծա-
 ցուցին: Այս ամենայն գրեցաւ
 վասն նոցա յօրինակ մեզ զի և մէք
 զհետ շաւղաց նոցա երթիցուք:

Այլ և մարգարէքն սուրբք և նա-
 հապետացն դասք պէսպէս փոր-
 ձութեամբ անցուցին զկեանս իւ-
 րեանց. լուր իսկ Գաւթայ յոր-
 ժամ զվշտաց իւրոց 'ի թիւ արկա-
 նէ զբազմութիւն, Տէր Աստուած
 'ի քեզ յուսացայ, փրկեա զիս, և
 յիմոց հալածչացն ապրեցո զիս, և
 մինչեւ յերբ տէր մոռանաս զիս 'ի
 սպառ, և թէ Ես 'ի տանջանս պա-
 տրաստ եմ, և 'ի բաց արա յինէն

զտանջանս , և թէ Կոխեցին զես
 թշնամիք իմ զօրհանապազ , և ըզ-
 մոխիր որպէս հաց կերայ , և պան-
 դուխտ եմ ես և նշգեհ որպէս և
 ամենայն հարք իմ : Տեսանենս զի ոչ
 միայն զիւրն յայտ առնէ զնեղու-
 թիւնս , այլ և զնախնեացն , և ոչ
 պարզաբար զմիոյ կամ զերկուց այլ
 զամենեցուն , որպէս ամենայն հար-
 քնն իմ , ասէ , ցուցանելով և յայտ
 առնելով եթէ ոչ ոք 'ի նոցանէ յաշ-
 խարհիս յայսմիկ հանգստեան սա-
 տահեցաւ : Երթիցուք եթէ ախոր-
 ժէք 'ի բազմավիշտ նահատակն , յե-
 րանելին ասեմ Յովբ , և լուիցուք
 չափաւորապէս առ 'ի նմանէ զիւ-
 րոցն պատմելով զչարչարանաց , որ-
 պէս զի կարասցուք թերեւս առ նո-
 րայն նախանձու և զմերս թեթեւ
 նեղութիւն համբերութեամբ տա-
 նել . Ոչ ասպաքէն իբրեւ զփորձու-
 թիւն են , ասէ , վարք մարդոյ 'ի վե-
 րայ երկրի և կամ իբրեւ զառօրեայ
 վարձս վարձկանի կեանք նորա . և
 դարձեալ Գիշերք ցաւագիինք տը-
 ւեալ են ինձ , լի ցաւօք լինիմ յերե-

կորեայ մինչեւ յառաւօտ, և ար-
 դարք ծաղր լինին, զի մատնին 'ի
 ձեռս ամբարշտաց. իսկ առ Աս-
 տուած ասէ. Չարհուրեցուցա-
 նես զիս տեսչեամբ գիշերւոյ, մատ-
 նեցեր զիս 'ի ձեռս անօրինի, եդիր
 զիս բամբասանս ազգաց, պաշա-
 րեալ եմ յամենեցունց: Տեսանէս
 ցաւագին պատմութիւն, տեսանէս
 բռնաւորական վիշտք: Նման սմին և
 Երեմիաս բարբառի. Ո՛հ մայր իմ
 ընդէր ծնար զիս. այր դատեալ և
 դատապարտեալ, տեսանել զթը-
 շուառութիւնս մարդկան: Այսպէս
 և ամենայն արդարոցն դասքն 'ի
 ցաւս և 'ի չարչարանս անցուցին ըզ-
 կեանս իւրեանց: Ասան որոյ աղա-
 չեմ և փոխան ասեմ, մի հանապազ
 զանդորր և զընդարձակն խնդրէք
 ճանապարհի հետեւումն. քանզի և
 զինուոր որ պատաղիցի 'ի կեանս
 աշխարհիս և ոչ ըստ օրինաց զօրա-
 վարին մարտիցէ, ոչ պսակեսցի առ
 'ի նմանէ. նմանապէս և դուք, մի
 վատք և վեհերոտք յասպարիզի նա-
 հատակութեանն գտանիցիք, այլ

Իմանեալք երանելի արանցն , համ-
 բերեցէք հասելոցն նեղութեանց որ
 վասն բարեպաշտութեանն . գիտէք
 իսկ զի նեղութիւնք զհամբերու-
 թիւն գործեն , ըստ Պաւղոսի , համ-
 բերութիւն զհանդէս , հանդէսն
 զյոյս բարեաց , յոյսն ոչ երբէք
 յսոխթ առնէ զհաստատեալսն նո-
 վաւ : Եւ արդ մի՛ ՚ի նեղութիւնս
 միայն հայիք , այլ և՛ ՚ի սպակն , մի՛
 յախտան եւեթ , այլ ՚ի փոխարէն
 հատուցմունսն , մի՛ ՚ի տանջանսն ,
 այլ յարքայութեանն խոստումն .
 քանզի և այս մեծագոյն իմն երեւի
 յուսոյ լրումն , յաղագս հանդեր-
 ձեալ բարեացն անտես առնել ըղ-
 ներկայիս չարչարանս :

Այլ այժմ՝ բաւական վարկա-
 նեմք որ յաղագս այսորիկ ասա-
 ցեալք . բեր այսուհետեւ յառա-
 ջիկայսն երթիցուք , մտանելով ՚ի
 բանն ուստի ելաք : Քանզի երանե-
 լի հայրն մեր և մեծ խոստովանողն
 Գրիգորիոս յետ պայծառագոյն
 յայտնութեանն որ ՚ի վերուստ ,
 հաւանեալ լինէր տերունական

հրամանին , երթայր այնուհետեւ
 ընդունել զձեռնադրութիւն քա-
 հանայապետութեանն , որ և ան-
 դանօր նշան մեծագոյն , եթէ ո՞րք
 էր Գրիգորիոս՝ ցուցանէր Աս-
 տուած , որպէս զի հոգին սուրբ
 աղաւնակերպ տեսեամբ յայտնէր
 ՚ի վերայնորա հանգչելով . և այն-
 քան մեծավայելուչ պատուով դառ-
 նայր սքանչելի քահանայապետն
 Աստուծոյ յայցելութիւն նորա-
 տունկ ժողովրդեան իւրոյ . ընդ ա-
 ռաջ ընթանայր այնուհետեւ ՚ի
 պատիւ նմա մեծ արքայն Տրդա-
 տիոս հանդերձ ամենայն զօրօքն , և
 պատահեալ միմեանց առ գետովն
 Եփրատայ լի առնէր զամենեսեան
 ինդութեամբ բազմաւ . քանզի մկր-
 տէր զնոսա յանուն սուրբ Երրոր-
 դութեանն , յորում և լոյս անճա-
 ռելի ծագէր ՚ի յերկնից ՚ի հրաշ-
 սքանչելեաց տեսողացն , և յայնմ
 հետէ պատրաստէր տեառն ժողո-
 վուրդ սեպհական . շինէր և տա-
 ճարս Աստուծոյ բազմապատիկս և
 հրաշալիս յաշխարհին հայաստա-

նեայց . կացուցանէր եպիսկոպոսունս , երիցունս , և սարկաւագունս դասս կղերիկոսաց և վանականաց , ուսուցանէր զնոսա գեղեցիկ և առատ վարդապետութեամբ 'ի զօրութեանց աստուածայնոց տառից , ամրացուցանէր 'ի հաւատս , հաստատէր 'ի վերայ հիման առաքելական աւանդութեանցն . և այնքան՝ զի մինչեւ ցայժմ իսկ օր ըստ օրէ 'ի լաւագոյնսն յառաջանան ընտրեալ նորայն ժողովուրդ և վիճակ :

Իսկ երանելին յետ սուղ ինչ ժամանակի հրաժարէր 'ի վերակացութենէ անտի , զցանկալին իւր երթեալ համբուրէր լուութիւն . քանզի յոյժ սիրելի էր նմա ընդ մեծին Եղիայի և ընդ Մկրտչին Յովհաննու բնակելն յանապատի , վասն որոյ և ախորժէր իսկ թագուցանել զանճնըն 'ի մարդկայինս տեսութենէ , զի մաքրապէս անդանօր և աննիւթաբար աննիւթականին հանդիպեսցի տեսութեանն Աստուծոյ :

Այսոքիկ են սրբազանի հօրն մերոյ ուղղութիւնք , և այս նորայն

քաջութեանն պատմութիւնք : Այս
 պիտի լաւագոյն առաքինութեամբ
 քաղաքավարեաց յաշխարհի , ոչ 'ի
 հեշտութիւնս ինչ կենցաղականս ,
 այլ 'ի գանս և 'ի տանջանս , 'ի քաղց
 և 'ի ծարաւ , 'ի ցուրտ և 'ի մերկու-
 թիւն , 'ի բանդ և 'ի կապանս , 'ի լե-
 րինս և յանապատի , սիրեաց զԱս-
 տուած և սիրեցաւ առ 'ի նմանէ ,
 փառաւորեաց և փառաւորեցաւ ,
 Զփառաւորիչս իմ , ասէ , փառա-
 ւոր արարից : Գրիգորիոս Երրորդ-
 գութեանն քարոզն , ուղղափառու-
 թեանն հաստատիչն , Քրիստոսի
 հօտին վերադիտողն , իմաստութե-
 հոգւոյն տաճարն , երկնային կա-
 ռավարն , օգախաղաց թռչունն ,
 տիեզերաց անշիջանելի լոյսն , սլայ-
 ծառագոյն արուսեակն , մոլորեւոց
 առաջնորդն , ընտրութեան անօթն ,
 սրբութեան տաղաւարն , աստուա-
 ծական նուէրն , հոգւոյն սրբոյ ըն-
 դունողն , միասնական Երրորդու-
 թեանն բնակարանն , առաքինու-
 թեանն օրինակն , պատուիրանաց
 Աստուծոյ գործարանն , հայրապե-

սաց գեղեցկութիւնն , միայնաւո-
 րաց պայծառութիւնն , սրբութեան
 ուղղեւորիչն , հաւատոյ հաստա-
 տութիւնն , եկեղեցւոյ ամբողջիւն :
 Գրիգորիոս քրիստոսական օրինացն
 վարդապետն , աւանդութեանց նո-
 ըին ուսուցիչն , դիւաց հալածիչն ,
 նեղութեանց օրինակն , հանդար-
 տութեան յեղանակն , խոնարհու-
 թեան գեղաւարն , ճգնաւորաց
 նկարագիրն , անապատական սա-
 արակն , լուսաւիայլ արեգակնն , ա-
 րագահաս միտքն , աննիրհելի ակնն ,
 ապաշխարութեան ուսուցիչն , դար-
 ձեւոց միջնորդն , մոլորեւոց առաջ-
 նորդն , հիւանդաց բժիշկն , ախտից
 սատակիչն , արիական հովիւն , ան-
 քուն պահապանն , համբերութեան
 արմատն , անճառելեաց տեսա-
 նողն , ստորայնոց արհամարհողն ,
 երկնաթռիչ արծուին , հրեշտակաց
 պարակիցն , առաքելոցն հաղոր-
 դակիցն , մարտիրոսաց չարչարա-
 կիցն , արքայութեանն բնակիցն ,
 Աստուծոյ հօր ժառանգաւորն ,
 Քրիստոսի ժառանգակիցն որ ա-

ուաջի Երրորդութեանն ընդ հրեշ-
տակս բարեխօսէ միշտ վասն ամե-
նայն աշխարհի :

Այլ դու աստուածային և պա-
տուական գլուխ որ զամենեցուն
դլուխն զՔրիստոս յանձին բերե-
լով լոյս երեւեցար տիեզերաց, ո՛վ
աստուածազգեստ և երջանիկ հայր,
որ գեղեցկապէս քաղաքավարելով՝ ի
յերկրի զընթացան կատարեցեր, ըզ-
հաւատան պահեցեր, պսակադիր
կէտին ժամանեալ հասեր, և ա-
ուաջնորդական մտացդ մաքրու-
թեամբ որքան կարելի է մարդկան՝
աստուածատես եղեալ վերաբար-
ձար յանհասանելի բարձրութիւն.
դու զչարչարանացն բառնալով՝ ի վե-
րայ ուսոյդ զխաչ, միամտաբար զհետ
Քրիստոսի ընթացար, որով զան-
կապտելին գանձեցեր զգանձ պա-
հեալ քեզ՝ ի յերկինս : Դու զկեն-
ցադականս ամենայն վաճառեցեր, և
զանգինն փոխանակ ստացար մար-
գարիտ զՔրիստոս : Դու ոչ ՚ի վե-
րայ աւազոյ հեղգաբար շինեցեր
զտունն, այլ ՚ի վերայ ամրացեալ վե-

մին առ 'ի Քրիստոս հաւատոցն
 հաստատեցեր զհիմնն, ուստի և 'ի
 շնչմանէ օգային այսոցն դառնաբեր
 հողմոց և յարուցեալ կռապաշտու-
 թեանց ուղիսից մնացեր անսասանե-
 լի: Ի ու զծանրութիւն տունջեան
 բոլոր կենցաղոյս, և զտապ բոցա-
 կէզ միջօրեայ բարձեր ամենայնիւ,
 որով զվարձուցն ընկալար 'ի տեառ-
 նէ վաշխիւ զփոխարէնան: Ի ու ըզ-
 տուեալն քեզ շնորհացն տաղանդ
 առ յԱստուծոյ, առատապէս բաշ-
 խելով բազմացուցեր, որով զերա-
 նաւէտն լուար ձայն. Բարի ծա-
 ռայ և հաւատարիմ, մուտ յուրա-
 խութիւն տեառն քո: Ի ու զլապ-
 տեր հոգւոյդ ողորմածութեանն
 իւղովն անշիջանելի պահեցեր, պա-
 տրաստ գտանելով մտանել ընդ
 Քրիստոսի յերկնայինն առագաստ:
 Ի ու ընդ նեղ և անձուկ ճանապար-
 հորդելով շաւիղ արքայութեանն,
 վայելէս այժմ 'ի վերին գերաշխար-
 հիկ կայանսդ: Ի ու զկեանս քո
 խոկմամբ մահու վարելով, զախտս
 մարմնականս յեղանակաւ աս-

տուածսիրութեան հողւոյդ հնա-
զանդեցուցեր . դու յանմատոյց
դղեակ անախտութեանն հասանե-
լով՝ գերակատար առաքինութեամբ
հաւատոյ սիրոյ և յուսոյ բարձրա-
ցար յիմանալիսն կառավարելով
ըստ Եղիայի յերկինս ամենայնիւ
յԱստուած միացեալ աստուածա-
տեսակ մաքրութեամբ : Եւ զի հա-
մառօտագոյն ասացից , դու և զյա-
ւիտենական սրբոցն ամենեցունց
զառաքինութիւնս հաւաքելով ի
մաստասիրաբար ըստ օրինակի մե-
ղուաց զբազմատեսակ վարս ընտրե-
լով զիւրաքանչիւրոցն՝ ի քոյդ բե-
րես նմանութիւն , զորոց բերցուք
առաջի մի ըստ միովէ զանուանս
ընտրելոցն յիշատակաւ :

Աբել արդար , անարատ սլատա-
րագաւն դովեցաւ . իսկ դու ՚ի բազ-
մերջանիկ հայր ընծայ բանաւոր բո-
լորովին զանձն քո մասուցեր Աս-
տուծոյ հանապազօր մաղթանօք առ-
նոյն հպելով : Ենովս անտեսանելի
յուսով յուսացաւ ՚ի տէր , իսկ դու
զառաջիկայ յուսոյն օրինակ արդէն

ցուցանես տակաւին : Ենովք հաճոյ
 եղեալ Աստուծոյ փոխադրեցաւ
 յատորայնոցս, իսկ դու զհոգւոյդ
 տեսութիւն բոլորովին յերկրէ յեր-
 կինս փոխադրեցեր : Նոյ արդար
 գոչով և ՚ի վերայ պատարագացն
 հաճոյ գտեալ, փայտեղէն տապա-
 նաւն զկենդանեացն ազգ ապրեցու-
 ցանէր ՚ի ջրհեղեղին կործանմանէն,
 բայց դու նոր իմն տապան հաստա-
 տեցեր զեկեղեցի Քրիստոսի, և ՚ի
 ջրհեղեղէ կռասպաշտութեանն ըզ-
 բազմութիւն մարդկան ապրեցու-
 ցեր : Աբրահամ աստուածսիրու-
 թեամբն և հիւրասիրութբն սքան-
 չելի եղեալ, միանգամայն և սրտա-
 րագ ընդունելի առանց զենման զոր-
 դին որ յաւետեացնէր՝ մատուցանէր
 Աստուծոյ, բայց դու ոչ միանգամ
 այլ հանապազօր զՔրիստոս ըն-
 կալար հիւրասիրութեամբ ՚ի գբին
 տառապանաց, և զեներ ոչ ոչխար
 փոխանակ իսահակայ մատուցեալ,
 այլ զքեզ ինքնին բոլորապտուղ
 ողջակէզբանաւոր ընծայելով կեն-
 դանւոյն Աստուծոյ : Իսահակ ար-

դարու թեամբն և օրինակ լինելովն
 փառաւորի, իսկ դու իբր քանուն
 արդարութեան զամենայն տեսակս
 առաքինութեան և զօրինակ բարեաց
 'ի քեզ բերելով մաքրապէս : Յա-
 կովք սարգմտութեամբ հոգւոյն և
 բազմորդութեամբն սքանչելի եղեւ,
 որով և զսանդուղսն տեսանէր յեր-
 կրէ յերկինս հասանելով, մեծա-
 գոյն իմն խորհրդոյ օրինակ մեզ
 ցուցեալ, բայց դու ծնար հովիւս և
 հովուապետս և հօտս բազումս հօ-
 տապետին Քրիստոսի, և ելս 'ի մտի
 դնելով քո, իբր աստիճանաց ելիւք
 ըստ իմանալի սանդղոց փառաց 'ի
 փառս փոխելով յերկրէ յերկինս
 վերակոչեցար. վասն որոյ ոչ նշանա-
 ւոր խաշինս այլ նշանաւ հոգւոյն
 շնորհաց բազում որդիս լուսոյածեր
 'ի փառս : Յովք յաղագս անարա-
 տութեն և համբերատար ժուժկա-
 լութեանն երեւելագոյն եղեւ, բայց
 ոչ նուազագոյն քան զնորայն երե-
 ւեցաւ և քոյին չարչարանացն նա
 հատակութիւն. զի ոչ արտաքոյ քա-
 ղաքին յաղբիս այլ 'ի բազմավիշա

խորխորատին դժոխայինն անապա-
տի, և փոխանակ որդանցն դաժա-
նատեսակ թունաւորացն իժիցն և
քարբից համբերելով: Յովսէփ ող-
ջախոհու թեամբն և անոխակալու-
թեամբն հռչակեցաւ, իսկ դու օրի-
նակ պարկեշտութեան յամենայնի
երեւեցար, և յիմանալի եզիսլ-
տուհւոյն 'ի բնաւորական ախալից
զմիտս մաքրելով, զպատմուճան մե-
ղացն մերկացեալ, փախեար յամօ-
թոյ, որ և անյիշաչարութեամբ զեղ-
բայրադաւ բռնաւորան 'ի սովոյ
աստուածային բանին առատապէս
կերակրեցեր գիտութեամբ ճշմար-
տութեան հոգեւորական հացին ի-
ջելոյ յերկնից: Մովսէս հեզու-
թեամբն և օրինադրութեամբ նկա-
րագրեցաւ կոչել Աստուած Փարա-
ւոմնի և առաջնորդ ժողովրդեանն
Իսրայելի, սակայն և դու ո՞վ աս-
տուած ընկալ հայր, հեզ առ ամենե-
սեան, մանաւանդ առ բռնաւորա-
դունիցն երեւեցար տանջանս, և 'ի
մէզ նահատակութեան մտանելով
զաստուածագիծն օրինաց ընկալար

զտախտակս , յորում զհոգեւորա-
 կան սրտուելիքանսն ոչ Իսրայելի
 միայն , այլ ամենայն տիեզերաց ա-
 ւանդեցեր և զմեհեանս գիււաճոյլ
 սրտկերացն իբրեւ զկառս Փարա-
 ւոփնի 'ի խորս' քոյին քաջու-
 թեամբդ ընկղմեցեր : Սամուէլ նախ
 քան զյղանալն յորովայնի՝ Աստու-
 ծոյ նուիրեցաւ , որ և շնորհս ընկա-
 լեալ մարգարէութեան գուշակէր
 զհանդերձեալսն . իսկ դու և յա-
 ռաջ քան զգոյանալն ընծայեցար
 'ի հոգւոյն նախագուշակութեանց
 նուէր Աստուծոյ , և անճառելի
 տեսլեամբ մարգարէական աչօք տե-
 սեր զապագայիցն լինելութիւն :
 Քաջն Դաւիթ զամբարտաւանն
 Գողիաթ զինու հոգւոյն սատերազ-
 մեալ պարսաբարիւն կործանէր .
 իսկ դու զիմանալին Գողիաթ , այս
 ինքն զպետութիւնս և զիշխանու-
 թիւնս աշխարհակալի խաւարիս ,
 զօրութեամբ խաչին Քրիստոսի ընկ-
 ճեալ յերկիր կործանեցեր , և ըզ-
 բանաւոր գառինս ազատելով 'ի բե-
 րանոյ առեւծուն գերեցեր զամե-

նայն միտս 'ի հնազանդութիւնն
 Քրիստոսի : Եղևա գովելի եղել նա
 խանձուն Աստուծոյ , զի զամօթոյ
 մարգարէսն համարձակապէս սա-
 տակեալ կորուսանէր . իսկ դու
 զբռնաւոր արքայն , զսպասաւորն
 ամօթալից ախտից՝ 'ի կերպարանս
 փոխարկեցեր զազրատեսակ անաս-
 նոյ , ոչ 'ի սատակումն մատնելով ,
 այլ 'ի կեանս վերստին առաջնոր-
 դեցեր : Յովհաննէս մեծ 'ի ծը-
 նունդս կանանց բարեբանեցաւ յա-
 րարչէն , ձայն բարբառոյ յանապա-
 տի , կարասկտ և մկրտիչ Քրիստո-
 սի , և դու ոչ նուազագոյն քան զնա
 երեւեցար , որպէս թուի ինձ . քան-
 զի 'ի դասս հայրասկտաց նախամե-
 ծարեցար , ընդ վկայսն նահատա-
 կեցար , յաստարիզի մարտին ընթա-
 ցար , յանապատի ճգնեցար , 'ի
 ձայն բարբառոյ ընդ նմին գոչեցեր ,
 բանին Աստուծոյ կարասկտեցեր ,
 անթիւ բազմութիւն բանաւոր հօ-
 տից Քրիստոսի մկրտեցեր , լոյս սլա-
 ծառագոյն յետ արեգականն ար-
 դարութեան ծագեցար : Այսպէս

'ի ձեռն գործոց առաքինութեան
 զամենայն արդարոցն տակաւին և
 զմարդարէլիցն 'ի քեզ բերես զօրի-
 նակ . զոմանց զնախանձն , զկիսոց
 զհամբերութիւնն , զոմանց զնեղու-
 թիւնն , զայլոցն զմտացն զբարձրու-
 թիւնն . և ոչ սոցա միայն , այլ և
 Քրիստոսի աշակերտացն , զորս շը-
 նորհք հոգւոյն 'ի ստուերական օրի-
 նացն որոշեալ , զպաշտօն ճշմար-
 տութեանն հաստատագոյն մեզ ըզ-
 խորհուրդն Աստուծոյ ցուցանէր :
 Պետրոս և Պաւղոս եղբարք գոլով
 համաշունչք ըստ հոգւոյ , ամոլք
 Քրիստոսի , ընտրեալք և առաքե-
 լոցն առաջինք , որք զհամասփիւռ
 տիեզերս ընկալան վիճակեալք և
 գերահռչակ քաղաքին հռոմայե-
 ցոց քարոզէին զաւետարանն
 տեառն , որք և զանօթն սատանայի
 զկախարդն Սիմոն 'ի բարձրացեալն
 հպարտութենէ նշանաւն Քրիստո-
 սի յերկիր կործանեալ հերձուին :
 Իսկ դու , ո՛վ աստուածարեալ
 հայր , ոչ 'ի միում մասին կամ
 յանկեան ուրեք , այլ յարեւելից

մինչեւ յարեւմուտս , 'ի ծագաց
 երկրէ մինչեւ 'ի ծագս նորին լցեր
 զաւետարանն Քրիստոսի . որ 'ի նոյն
 իսկ մայրաքաղաքն ընթացեալ Հռո-
 մայ՝ միաբանելով ընդ առաքելա-
 շնորհ հայրապետին և աստուածա-
 սէր արքային , ընկալայք առաքելա-
 բար սիրով զմիմեանս , ոմն արեւ-
 մտից աշխարհի ծագեալ զոյս ճշ-
 մարիտ աստուածգիտութեան , և
 մեւսն ուստի ծագէ արեգակնն լու-
 սաւորիչ նմանապէս . որ և երկա-
 քանչիւրոցն բարբառ ծաւալեալ
 լցին զտիեզերս համօրէն : Ընդ մար-
 դարէսն մարդարէացար հոգւովն ,
 ընդ առաքելան բարողեցեր ըզ-
 Քրիստոս , ընդ աւետարանիչսն ա-
 վետարանեցեր զորդին Աստուծոյ ,
 ընդ հայրապետսն վարդապետեցեր
 զբանն կենաց , ընդ անապատա-
 կանսն ճգնեցար , ընդ մարտիրոսսն
 նահատակեցար , ընդ հովիւսն հո-
 վուեցեր զհօտ քո բանաւոր , 'ի
 բանասարկու թշնամւոյն փորձեցար ,
 ընդ Քրիստոսի յաղթեցեր : Զինչ
 այսուհետեւ կոչեցից զքեզ . երկ-

րագործ, արդարեւ ճշմարիտ, քան
 զի զբանաւոր երկիր արեւելեան
 աշխարհի կակղեցեր յերկրագոր-
 ծութիւն. յորմէ զփուշ անհաւա-
 տութեան արմատաքի խլեալ, ըզ-
 բանն բարեպաշտութեան սերմանե-
 ցեր փոխանակ, և զնորատունկ հո-
 գեւորական այգին յատանելով,
 բազմապտուղ զնոյն գործեցեր,
 յորոց արմտիս երկրագործութեան
 ամփոփեցեր իբրեւ հոգեւորապէս
 շտեմարանի : Ճարտարապետ ար-
 դեւք կոչեսցուք զքեզ, և յիրաւի
 ուրեմն. քանզի զմէհեանս գիււածոյլ
 պատկերացն քոյով արիաբար քա-
 ջութեամբդ տապալեալ յերկիր
 կործանեցեր, և փոխանակ սատա-
 նայական բնակութեանց, տաճարս
 գեղեցիկս և հրաշալւս յանուն
 Քրիստոսի ընդ ամենայն աշխարհս
 հաստատեցեր. նա իբրեւ իմաստուն
 ճարտարապետ զնորակերտ եկեղե-
 ցիս հաւատացելոց 'ի վերայ հիման
 առաքելական վիմին իմաստութե
 հոգւոյն վերականգնեցեր : Այլ
 զի՞նչ եւս անուանեսցուք զքեզ .

զինուոր . այո , քանզի որպէս քաջ
 զօրական սպառազինեալ հակառակ
 աներեւոյթ թշնամւոյն , մարտեար
 ընդ օրինաց և յաղթեցեր բազմա-
 տեսակ վիրօք մարմնոյդ , և վահա-
 նաւն փրկութեան զգլուխն հաւա-
 տոյ ամրացուցեալ ամբողջ պահե-
 ցեր իբրեւ զվէմ անդրդուելի և
 անշարժ , 'ի բերմանց բազմաստիկ
 ախտիցն պատերազմաց , և յուսով
 ընդգիմահարել զհակառակամարտ-
 արն քաջապէս պատերազմաւ ըն-
 կճեալ դարձուցեր ամօթալի , հա-
 լածելով 'ի փարախէ նորասնունդ
 քո ոչխարաց : Հրեշտակ ուրեմն կո-
 չեսցուք զքեզ , քանզի ոչ և 'ի հրեշ-
 տակաց անկարօտ բնութենէն գո-
 լով քո հեռի , անմարմնապէս ար-
 գէն 'ի մարմնի կենցաղավարելով և
 իբրեւ երկնային ոմն մարդ և յե-
 րեւելեացս գերաշխարհիկ հրեշտա-
 կանման վարուց ցուցանիս օրինակ :
 Զի զնձ առաւելագոյն գործիւր
 երբեմն 'ի ձեռն հրեշտակին յառա-
 ջագոյն յափշտակեալ զՄեքակում
 'ի Սիուլնէ և հասուցանել 'ի Բաբել .

լովն և 'ի գբի առեւծուցն Գանիելի
 զճաշն մատուցանելով, քանզի դու
 եւս հրաշափառագոյն որպէս թուի
 ինձ հաւատապէս 'ի ձեռն հրեշտա
 կի կերակրելի 'ի բանդին : Կաւու
 ղնիլ արդեւք առձայնեացուք զքեզ,
 և յիրաւի ուրեճն, քանզի զորս ընդ
 մեծ և արձակ աշխարհիս այսորիկ
 գիւական անհաւատութեան ծով
 նաւակոծեալ ծփելին, քոյով սրբ
 բազանաբար առ Աստուած հայ
 ցուածովք զամբոխումն մուրուսթե
 մրրկին 'ի հանդարտագոյն դար
 ձուցանելով սիք, մեծաւ զգուշու
 թեամբ զալեկոծեալն ուղղելով
 նաւս, 'ի ճշմարիտ խաղաղութեանն
 հասուցեր նաւահանգիստ :

Արդ ո՞վ հայր սուրբ և առաջ
 նորդ փրկութեան ամենայն հաւա
 տացելոց, որոց ոչ պակասեցար 'ի
 քոյոց սիրելեաց փոխադրելով յաշ
 խարհէ, այլ զի թէպէտ և զհասա
 ըական պարտն հասուցեր զբնու
 թեանս օրինաց, սակայն յիշատակք
 քաջութեան քո մնայ առ մեզ յա
 լիտեան, նոյնպէս և յայսմ հետէ

աղաչեմ ոչ եւս մեկուսանալ հո-
 գեւորական այցելութեամբ առ 'ի
 մէնջ, այլ յիշել զմեզ անմոռաց
 խնդրելով 'ի հասարակաց յուսոյ
 փրկութեան մերոյ, զի և մեք զպա-
 տահումն սակաւագոյն վշտացս համ-
 բերութեամբ կատարեսցուք. քան
 զի ըստ Առաքելոյ, որ զփորձ ա-
 ռեալ է՝ կարող է փորձանաւորաց
 օգնական լինել: Եւ զգուզնաքեայս
 ներբողական բան առ 'ի մէնջ ըն-
 կալցիս բարեմտաբար. զի թէպէտեւ
 անհանգէտ գոլով քումդ արժա-
 նաւորութեան՝ սակայն ջերմագոյն
 հաւատով և կատարեալ մատուցաք
 սիրով, և քոյին վշտամբեր նեղու-
 թեանցս յիշատակաւ 'ի մերումս
 մխիթարեալ սփոփեցաք: Իսկ գու-
 իբրեւ նմանող Քրիստոսի ընկալցիս
 որպէս և նայն զայրւոյն խերեւէշ, զի
 և ես նմանապէս նմին նուազեալ 'ի
 զօրութենէ անգամոց, տկար գոլով
 մարմնով և վշտագին անձկութեամբ,
 մանաւանդ բռնադատեալ սիրով 'ի
 քո համազգեաց 'ի քում՝ վիճակիս,
 նշանակ սիրոյ հատուցի քեզ ընծայ

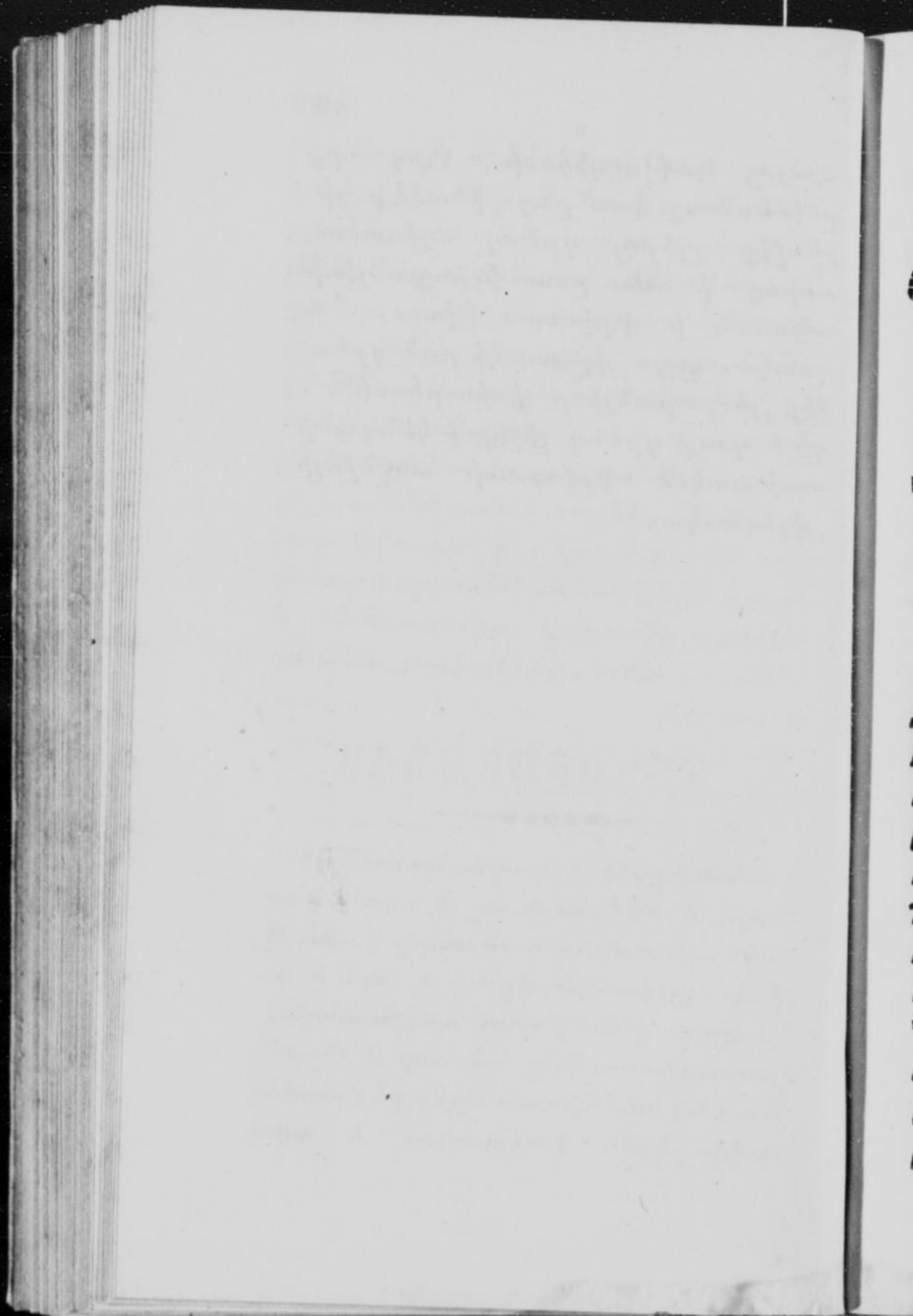
Չերմագոյն սրտիւ . զի ահաւագիկ
 նուիրեալ եմ և ես յայսմհետէ
 լքանել զկեանս զայս տաղտկալի և
 լինել ընդ Քրիստոսի . թերեւս ան-
 դանօր հանդիպեսցուք միմեանց
 զուարճալի և գեղեցկագոյն հան-
 դիպմամբ, բնակցելով ՚ի միասին մըշ-
 տըն ջենաւորասպէս, և արժանաւոր
 լինել երանաւէտ խոստմանցն . որոց
 լիցի ամենեցուն հասանել ՚ի Քրիս-
 տոս Յիսուս ՚ի տէր մեր, որում
 փառք և զօրութիւն հանդերձ հարբ
 և ամենասուրբ Հոգւովն յաւի-
 տեանս յաւիտենից, ամէն :

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

Ի թուականիս ՇՂ թարգմանե-
 ցաւ ճառս ՚ի յունականէն ՚ի մերս,
 ՚ի ձեռն Աբրահամու զուամատիկո-
 սի ՚ի հին և յեղծ օրինակաց . իսկ
 յարմարեցաւ ըստ բանից գալրու-
 թեան և բառից՝ յիմոյ նուասաու-
 թեան Ներսիսի, հրամանաւ տեառն
 իմոյ և հարազատի Գրիգորիսի

Հայոց Կաթուղիկոսի : Արդ ուր
 ընթեանուք կամ ընդօրինակեք յի
 շեսջեք զվերոյ գրեալ աշխատա
 ւորսդ 'ի սմա ըստ իւրաքանչիւր
 անուան 'ի Քրիստոս Յիսուս . և
 զսակաւ զայս յիշատակի բան գրեա
 լեք յիւրաքանչիւր փոխարկութէ .
 զի և դուք գրեալ լիջեք 'ի կենդանի
 տախտական Քրիստոսի անջնջելի
 յիշատակաւ :

Ն Ո Ր Ի Ն

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆԻ

Ի ՄԵԾՆ ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ

ԼՈՒՍՅԱՒՈՐԻԶՆ ԷԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ

Աստուածազարդից արանց գո-
վասանութիւն բազում և զանազան
է . որպէս և զանազանին յոգնա-
պատիկ գարնանաբուռիս վայելչու-
թիւն ծաղկանց , գունապաճոյճ
սաղարթացեալ ազգի ազգի գու-
նովք զոր ոչ բաւէ տեսիլ աչաց ժո-
ղովել 'ի շտեմարանս մտաց , վասն
զի նա ամբարէ և լեզուն սլատմէ առ
'ի սարդեւել բազմաց : Ուստի և
մտեալ 'ի բուրաստան առաքինու-
թեան քաջ նահատակին և մարտի-
րոսին , և արեգակնափայլ լուսա-

Լորիչ քահանայապետին մեծաց
 Հայոց, և ձգեալ 'ի վերայ ծաղկա-
 բեր վայելչութե նորա զաչս մտաց
 իմոց, ոչ գիտեմ թէ զորս արդեւք
 կարողանամ բովանդակել առ ի
 մաստասիրել պատմութեամբ քան
 զի ցանկամ զամենայն ժողովել,
 երկնչիմ գուցէ 'ի բազմացն վրիպի-
 ցիմ. այլ բարւոք վարկանիմ նմա-
 նել ինձ մեղուին՝ փոքուն այն և ա-
 նօսրաթեւ թռչնոյն, նա և որպէս
 գործ նորա սքանչելի է, նոյնպէս և
 առաքինութիւն սրբոյն Գրիգորի .
 և որպէս ոչ ոք կարէ պատմել և
 կամ գիտել զգործն այն սքանչելի,
 սոյնպէս և զսրբոյս զայս: Արդ որ-
 պէս մեղուն որ թէպէտեւ յօժարի
 զամենայն ծաղիկն ամփոփել յինքն,
 սակայն ոչ ժուցկալէ, վասն զի
 սկար է զօրութեամբ և վասն այնու-
 ըիկ ընտրէ զորս 'ի մէջն պայծառ և
 անօսր և շտեմարանէ ընդ թեւօք և
 գործէ նոքօք զխորիսխ մեղու, սոյն
 պէս և ես զորս բաւականանամ ըն-
 դունել և զայն շտեմարանեցից 'ի
 միտս և պատմեցից լեզուաւ առ 'ի

քաղցրացուցանելոյ զքիմա ընծայե-
լոցն որք փափագին լսել զգովասա-
նուլթիւն սրբոյն Գրիգորի :

Արդ զինչ կոչեցից զքահանայա-
պետս զայս , եթէ ոչ արեգակն յա-
րեւելից ծագեալ , որոյ եհաս նշոյլք
Ճառագայթիցն մինչեւ 'ի տունս
Հոռոմոց աշխարհին : Ա՛վ սքանչե-
լեացս , տնկել կամելով ուրուք
բուրաստան , նախ հատանին փուշք
և խլին արմատք շնասակարք , և հա-
զիւ իմն արմատանայ բուրաս-
տանն . այլ այս բուրաստան մեծի
նահատակիս և քահանայիս և վը-
կայիս 'ի մէջ փշոց բուսեալ և եր-
կնաչափ բարձրացեալ՝ հրեշտակա-
սաղարթ ծաղկավայելուչ դունովք
և զփուշ տատասկ և զայլ արմատս
շնասակարս խոտոց ոչ 'ի բաց հա-
տեալ ընկեցեալ , այլ փոխակեր-
պեալ 'ի ծաղիկս անուշահոտս
ծառս պողաբերս , զգժնիկն խնծո-
րաբեր արար անուշահամ և զտա-
տասկն վարդաբեր և մանուշկաբեր
անուշահոտս և վայելչացեալս , զե-
րանելիսն ասեմ զՀռիփսիմէ և ըզ-

Գայիանէ առեալ արմատս բազմա-
 ստեղս և սփռեալ ելից զաշխարհս
 Հայոց մեծաց, յորում ոչ մնաց
 խորշ ինչ 'ի հովանաւորութենէ ոս-
 տոց նոցա : Ա՛լ սքանչելեացս, այր
 մարմնաւոր նմանեալ գասուց ան-
 մարմնոցն, այլ և գերազանցեալ
 եւս, եթէ ոչ յանդգնութեամբ է
 ասելս՝ քան զանմարմինսն, քանզի
 նոցա ոչ գոն վիշաբ մարմնոց և ոչ
 ցաւք անդամոց . իսկ սա յինքեան
 ընկալեալ զցաւս և զվիշտս և համ-
 բերեալ իբրեւ զայնս որ ոչ ունին
 զգեցումն մարմնոյ : Բազում և այլ
 եւս է սորա առաքինութիւնս . հա-
 լասար ասեմ զսա Պետրոսի և Պաւ-
 ղոսի, զի որպէս նոքա մեծաջան ա-
 ռաքինութեամբ զաշխարհս արեւ-
 մտից դարձուցին 'ի կռապաշտու-
 թենէ 'ի ճանապարհս աստուած-
 գիտութեան, այսպէս և երանելիս
 այս զկողմանս արեւելից քարոզե-
 լով և ուսուցանելով, եթէ պարտ
 է պաշտել զՀայր և զՈրդի և զՀո-
 գին սուրբ . բանն անմեկնելի 'ի հօրէ
 առեալ մարմին 'ի կուսէն, կատա-

րեալ Աստուած՝ եղեւ մարդ կա-
 տարեալ, անախա ծննդեամբն ա-
 ուեալ անապական մարմին . ան-
 ճառ բանն Աստուած առեալ ա-
 ճումն մարմնով շրջեցաւ ընդ մարդ-
 կան, և որ ելից զօրէնան թլփատու-
 թեամբն նա և ինքն, և քակեաց
 մկրտութեամբ, մատնեցաւ վասն
 մեր որ անմեկնելին էր ՚ի ծոցոյ հօր,
 բարձրացաւ ՚ի վերայ խաչին բանն,
 և մեռաւ մարդկային բնութեամբն
 և եկաց մնաց անմահ միացելովն ՚ի
 նմա աստուածութեամբն . քանզի
 երկու բնութեամբն միացաւ ՚ի մի
 Քրիստոսն, և վասն այնորիկ մահ
 մարմնոյն աստուածութեանն հա-
 մարէր . Աստուած էր մարմինն որ
 կրէր զչարչարանսն, և անմահ էր
 աստուածութիւնն որ զգեցաւ ըզ-
 մարմինն . աստուածութիւնն զմար-
 մինն աստուածացոյց հարթ հաւա-
 սար միաւորեալ ընդ բանին, որպէս
 զի այնու մեռանիցի և թաղեսցի
 վասն մեր, և նոյն աստուածու-
 թեամբն յարիցէ և զգժոխս աւե-
 րեսցէ: Չնա ծաներուք, նմա եր-

կըրպագեցէք, զի նա է Աստուած
ամենեցուն :

Եւ այսպիսի վարդապետութիւն
ուսուցանէր զազգն զայն զամբար-
տաւան և զհպարտ : Սա աճեցոյց
զտաղանդն, ոչ եթէ զմինն երկուս,
կամ թէ զերկուսն չորս կամ ըզ-
հինգն տասն, այլ անհամար թիւս
հազարաց : Սա լուաւ բանս 'ի տեառ-
նէ . Ծառայ բարի և հաւատարիմ,
որովհետեւ 'ի սակաւուդ հաւատա-
րիմ ես, 'ի վերայ բազմաց կացու-
ցից զքեզ . մուտ յուրախութիւն
տեառն քո : Անուանեմ զերանե-
լիս զայս՝ առաքեալ, որպէս և էն
իսկ առաքեալ քարոզելով զԱս-
տուածն ճշմարիտ, քակելով զբա-
գինս և ուսուցանելով երկրպագել
Աստուծոյ երկնաւորի, 'ի բաց թո-
ղուլ 'ի պաշտելոյ զարարածս և
պաշտել զարարիչն արարածոց : Սա
փափագեաց ուսուցանել զմա-
տեանս աստուածաշունչ գրոց և
գրեաց իմաստութեամբ ճառս և ու-
սոյց ժողովուրդս բազումս, զսա ա-
սեմ նոր Գանիէլ, զարքայն Բա-

բելացւոց սրատժեւով ճարակելով
 եզն յանապատի, որսկէս և եղեւ
 իսկ եզն, այնպէս հակառակեալ
 Տրդատիոս զգեցաւ զկերպարանս
 խոզի և աղօթիւք սրբոյն փոխա-
 դրեալ ՚ի մարդ: Յոյս հաւատ ու-
 նելով բոլոր իբրեւ զհատ մանան-
 խոյ յորում ոչ կարէ որդն ասպ-
 կանիչ բունել անդ՝ և նուազեցու-
 ցանել զպարարտութիւն հատին.
 Այլ այնպէս բրեաց զհաւատան վըս-
 տահացեալ եթէ կատարեսցէ զոր
 ինչ և հայցեսցէ. և եթէ լերինն իսկ
 ասացեալ փոխեաց՝ հնարէր փո-
 խելոյ, թող թէ զմարդ խոզացեալ
 փոխարկել, թէպէտեւ արդարեւ է
 այս նոր իմն սքանչելիք:

Այլ ես յոյժ հիացեալ եմ ընդ
 առնն սքանչելիան և յօժարիմ գո-
 վել, բայց զանգիտեմ յիմոց բանից
 գուցէ ըստ արժանեացն ոչ իցեմ
 բաւական, բայց աղաւաղել զցան-
 կութիւնս իմ ոչ կամիմ, քանզի
 յօժարութիւնս իմ ջանայ յաղթել
 տկարութեանս, ասացից զոր բա-
 ւականանամ գովել յորոյ վերայ

երեւեցաւ աջն Աստուծոյ : Ո՛վ նոր
 սքանչելեացս , զարեգակն յօդս եր-
 կնից արգելեալ Աստուծոյ 'ի բար-
 ձանց անտի արձակել զճառագայթս
 'ի վերայ երկրի . իսկ զերանելիս
 զայս արկեալ 'ի խոր գբի 'ի բար-
 ձունս երկնից արձակեաց զճառա-
 գայթս իւր . զոր տեսեալ հրեշտակք
 և հրեշտակապետք երանեցին զնա
 և սպասաւորէին նմա 'ի գբի անդ ,
 զմարմին նորա տեսանէին 'ի գբին
 և զառաքինութիւն նորա պայծա-
 ռացեալ յերկինս , մարմնով յեր-
 կինս և հրեշտակ յերկրի , մարմնով
 անմարմին երևեալ երկրաւոր մարդ
 և երկնաւոր հրեշտակ , սիւն հրե-
 ղէն յերկրի՝ որոյ գլուխն հասանէ
 յերկինս , լուսաւորիչ հայաստա-
 նեաց և հիմն հաստատութեան հո-
 ռոմոց , առաքեալ Քրիստոսի և ա-
 ռաջնորդ մարդկան :

Նախ երանեմ քեզ , Կեսարիա
 Կապադոկացւոց , քանզի 'ի քեզ
 ձեռնադրեցաւ հօտից բազմաց հո-
 վուապետն և ձեռնադրեալն հաւա-
 սար առաքինութեանց ձեռնադրո-

զին : Սոքա բազումք արմատովք
 հաստատեալք , և նա ինքն միայն ար-
 մատ առեալ և զանարմատն արմա-
 տացուցեալ : Աստ բազում ստղա-
 բերուծիւնք 'ի բազում մշակաց եր-
 կրագործեալ զկորդացեալն , և
 նա ինքն մի մշակ՝ միով բազկաւ կա-
 լեալ զմաճոյ արօրոյ , բազում կոր-
 դացեալ երկիր կակղեալ բանիւն
 ճշմարտութեան և միով խոփով
 ակօսս բազումս արկանելով և սեր-
 մանս հինգերորդ , և բազում պը-
 տուղս արդիւնաւորեալ , և բուռն
 հարեալ զաստուածային սերմա-
 նեացն բիւրահոս մասամբքն սեր-
 մանէր անդս բազումս : Յայնժամ
 բուսանէր 'ի միջէ սերմանացան
 ձեռանէ և յակօսահատ բազկէ
 բոյսք ազգի ազգի : Անդ էր տեսա-
 նել աշուն և գարուն , հունձք և
 կալք , այլ և ձմեռն հասեալ սերմա-
 նէր 'ի մի սերմանէ որ է բանն Աս-
 տուած , և ահա տեսեալ բոյսս զա-
 նազանեալ զմանս առ 'ի հասկս
 հասեալ և զայլս 'ի հասկին պարար-
 տացեալ , և զկէսս 'ի հունձս եկեալ :

և զայլն 'ի կալն ածեալ և կասեալ,
և յստակեալ շեղջս բոլորեալ և 'ի
լուսոյ շտեմարանս ժողովեալ:

Ածից և 'ի մէջ զձմեռն, առեալ
զսերմանս ծաղկանց սառամքն որ ոչ
տայր թոյլ բուսանել, զսերմանողն
արկեալ 'ի վերասի 'ի մէջ թունա-
ւորաց . մարդիկ խօսուիք պատ-
կերակից սրբոյն՝ առեալ զբարս
թունաւոր գազանաց, և վիշապք
մահաբերք թունաբերք առին ըզ-
բարս հեզոց արանց՝ և լեզուին
զոտս սրբոյն, և բերանովք որովք
մահացուցեալ սպանանէին, այնու
սպասաւորէին սրբոյն: Ապա զն^նչ .
ընդերկարացաւ ձմեռն բազում
ժամանակս, և զսերմանողն համա-
րէին: Կտեալ իբրեւ զսերմն որ ար-
կեալ արկանէին 'ի մէջ սառինն, բա-
ցեալ ապա զվերասն խնդրէին
փտեալ անդամ մի առն, և լսէին
զերգս բազում արանց, ակն ունէին
հոտ գարշութէ 'ի թունաւոր վիշա-
պացն 'ի հոտոտելիան ընդունել, և
բուրեաց անտի հոտ անուշութեան
իբրեւ յԵդեմ գրախտէն . խնդրէին

փոտեալ զոսկերսն , և տեսանէին ա-
 ռեգակնափայլ պատկեր , խնդրէին
 'ի գբի , և տեսանէին զի շրջէր նա 'ի
 մէջ տտուածազարդ տաճարի , խըն-
 դրէին սովամաշեալ ոսկերս և տե-
 սանէին առողջս և պարարեալս աս-
 տուածային կերակրովք , խնդրէին
 գազանաբեկ մարմին , և տեսանէին
 զի հեզացուցեալ էր զգազանսն .
 տեսին արհամարհողքն զի արհա-
 մարհեալէին յարհամարհէն , պատ-
 կառեալ ամաչէին և պակուցեալ
 հիացմամբ ասէին . Մեծ է Աս-
 տուածն զոր քարոզէ մեծն Գրիգո-
 ռիոս , տկարացաւ զէն մեր յայնմա-
 նէ զոր տկարացեալ կարծէաք 'ի
 թունաւոր վիշտպացն . զի թէ վե-
 շապք ոչ էին անդ , բաւական էր սոմն
 մաշել զմարմինն , որ և անհնարին է
 ապրել ամենայնի որ է մսեղի : Այլ
 սքանչելի է Աստուած 'ի սուրբս իւր ,
 բարբառէին ըստ մարգարէին Դաւ-
 թի , զի փառաւորէ զփառաւորիչս
 իւր , հիացեալ ամաչէին ընդ գործս
 իւրեանց և ասէին . Չսա զոր ար-
 կաք 'ի գբի և խաւարի , մեզ որ ար-

դարեւ էաք որդիք խաւարի՝ փայ-
 լեաց իբրեւ զարեգակն, և հանեալ
 ՚ի խաւարէ արար որդիս լուսոյ : Սա
 ուսեալ ՚ի մեծ հօտապետէն որ խըն-
 դրէր քաւութիւնն ՚ի հօրէ իւրոց
 չարչարողացն, մեք սորա տանջողք
 արկանելով ՚ի վերասն, և սա մեզ
 լուսազգեաց լուսաւորիչ փայլակ-
 նահրաշ ուղղեաց զոտս մեր ՚ի ճա-
 նապարհս խաղաղութե, և մեք սորա
 չարչարիչք և սա մեզ նախախնա-
 մող վերակացու : Սա հայր գթած,
 և մեք որդիք ապստամբողք ՚ի հօրէ,
 մանաւանդ թէ և սպանողք : Սա
 զինուորեալ աստուածային բանա-
 կօք առ ՚ի պարսաքարել զգայլն ա-
 պականիչ ՚ի փարախէ հօտից, և
 մեք մոլորեալք զհետ երթեալ յա-
 փրշտակող գայլոյն որ փողոտեալ
 գահավէժ առնէր և կորուսանէր ՚ի
 սպառ : Սա հովիւ քաջ, և մեք հօտք
 բառաջողք և փախչողք ՚ի սուրբ
 փարախէն : Սա բժիշկ, և մեք հի-
 ւանդք անդամօք ճեպէաք զառող-
 ջացուցիչն մահացուցանել մար-
 մնով, թէպէտեւ չէր հնար, զի միշտ

կենդանի էր հոգւով: Սա փշաքաղ
 և ճանապարհորդ որ առ աստուա-
 ծային գիտութիւնն տանի, և մէք
 կոյրք և անզգոյշք առ անկանել'ի
 գութ կորստեան, և խաւարեալ ա-
 չօք, հարեալ զառաջնորդն մեր և
 ընկեցաք 'ի վիհս, և մոլորեալ մնա-
 ցաք և ոչ իմանայաք: Սա ճրագ
 լուսազգեսց, և մէք 'ի խաւարի
 նստեաք, ոչ երթայաք զհետ փայ-
 լակնաբորբոք շաւղաց սորա: Սա
 ծառայ Աստուծոյ, և զոր մէք աս-
 տուածս անուանեաք՝ արարած ծա-
 ռայք մարդկան, և վասն այսորիկ
 ծառայս Աստուծոյ արհամարհեաց
 զաստուածսն զոր պաշտեաք: Սիրտք
 մեր ճմլէին և ոչ իմանայաք, այլ
 առեալ արկաք 'ի խորս անդնդոց, և
 նոյնժամայն տեսաք զխորս երկրին
 արեգակն ունելով յինքեան լուսա-
 տու մեզ, համարեաք զգազանս ա-
 սրականիչս մարմնոյ նախախնամողին
 զմեզ, և տեսաք զսա Ադամ՝ առա-
 ջին ստեղծուած՝ ոչ իշխեցեալ օձից
 և քարբից նախ քան զպատուիրա-
 նազանցութիւնն մերձենալ 'ի նա .

մեզ երթեալ զհետ պատուիրանա-
 զանցուծեանն Ադամայ արհամար-
 հեալ եղաք 'ի գազանացն . մեք 'ի
 վերայ իշխանինն իշխանութի տուաք
 իշխելոցն , և տեսաք տկարացեալ
 զիշխանութիւնն իշխողացն որ իբրեւ
 զաղաւնիս մնչէին հեզաբար , և մա-
 հացու լեզուքն , որ պատուիրանա-
 զանցուծեանն աղագաւ հրամանն առ
 սպասել գարշապարացն , սպասա-
 ւորէին պատուիրանապահինն և ա-
 շակերտինն Քրիստոսի : Ձի՞նչ ար-
 դեւք ասացից լեզուաւ , կամ զիւրդ
 համարձակինն բիբք աչաց մերոց
 բաց լինել , նկատել և տեսանել
 զգթած հայրն մեր և խնդրել զթո-
 ղութիւնն որ բանս բեւրս նախատա-
 նաց զայրադնեալ արկանէաք 'ի վե-
 րայ , և զի ոչ գոյր չար ինչ 'ի սիրտս
 նորա , այնու համարձակեացուք և
 երթիցուք 'ի գուրս վերասլինն և ա-
 սացուք . Եկ ծառայդ Աստուծոյ
 արտաքս , և ծառայեցի զապստամ-
 բեալ ծառայս քո , որ առաք իշխա-
 նութիւնն քեզ յայնմանէ զոր խոր-
 տակեցեր յանդուռնդս իջանելով

քո 'ի գուբս խոր , և որպէս ուսար
 'ի քում վարդապետէդ , նոյնպէս
 արա և դու աշակերտաց քոց : Վար-
 դապետ բարի , եւ յաշխարհ հայ-
 աստանեայց որ երեւեցաք կրկին
 Բաբելոն , և փոխանակ հնոցի բոր-
 բոքեցաք զվերապս , և բոց բորբո-
 քեալ արկաք զթոյնս վիշապացն .
 զոր ցողացուցեալ էին առաքինու-
 թիւնք քո , շիջուցեր զմահաբեր
 բոց օձիցն և քարբից , և գնացեալ
 կոխեցեր 'ի վերայ կայծակնակերպ
 վիշապացն , և վերստին երեւեցար
 երկրորդ Անանիա , Աղարիա և Մի-
 սայէլ պաշտելով զԵրրորդու թիւնն
 անբաժանելի զոր ոչ հաւատացաք :
 Արդ հաւատացաք և գոչեմք ընդ
 Նաբուգոդոնոսորայ արքային Բա-
 բելացւոց տեսանելով 'ի մէջ հնոցին
 ցող աստուածային . Եկ արտաքս ծա-
 ոայդ Աստուծոյ բարձրելոյ , քեւ
 հաւատացաք խոստովանել զհայր և
 զՈրդի և զսուրբ Հոգի , եւ արտաքս
 'ի հնոցէ վերապէդ , և փառաւորեա
 զնա որ փառաւորեաց զփառաւո-
 ըիչդ իւր , և պարծեաց աստուա .

ծային սարժանօք, և գոչեա աս-
 տուածային ձայնիւ եթէ զնա պաշ-
 տեցէք զոր ես համարձակուեթեամբ
 քարոզէի, նա է արարիչ որ պա-
 հեաց զիս անարատ 'ի բուռն ժա-
 նեաց վիշապին: Եւ արտաքս նոր
 'Իանիէլ և երեւեցո զքեզ Սագով-
 կայ արքային Բաբելացւոց որ է
 հայաստան, զի արկար 'ի գուբ, ոչ
 եթէ 'ի մէջ երկուց առեւծուց, այլ
 եւս առաւել բռնուեթեամբ գազա-
 նաց, զի ամենայն գազան թէսլէտ
 և բեկանէ, է հնար թերեւս միան-
 գամ առողջանալ, իսկ թունաբեր
 ժանիք վիշապաց ոչ բեկանէ զմար-
 մինն և ոչ նուազեցուցանէ զան-
 դաման, այլ փոքր ինչ ասղան չափ
 գանելով զմահն աններելի 'ի վե-
 րայ ածէ, և յայսմանէ մնացեր ան-
 վնաս, թող թէ չմահացար:

Արդ զայս ամենայն թերեւս 'ի
 գէս էր ասել նոցա, այլ մէք 'ի մէջ
 ածեալ զնորա պատճառ չարչարա-
 նացն գովեսցուք: Արքայն Տրդա-
 տիոս յազագս հօրն իւրոյ սպանման
 մոլեգնեալ, և յետ այնչափ հա-

րուածոց և տանջանաց գանից և գե-
 լարանաց, ոսկրաբեկ և անդամամաշ
 կախաղանաց և ամենայն կտտանաց
 որով կտտեցին զնա չար մախանօք և
 նա բազում համարձակութեամբ
 կրէր վասն անուան տեառն մերոյ և
 փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, և առ-
 նոսա այսպէս ասէր. Դուք հարկա-
 նէք զնա գանիւք և տանջանօք մար-
 մնասէրք, վայելելով զայս կեանս
 վաղանցուկ և երազաախպ յուսա-
 հատ լինելով յանանց կենացն, այլ
 ես զառժամանակեայ կեանս համ-
 բերութեամբ տանիմ յաղագս այնմ
 որ չարչարեցաւ վասն իմ. բացեալ
 լինի ինձ կեանքն անմահութեան,
 և գրախտին փափկութիւնն անու-
 շահոտ բուրմամբ, յոր մտից և ժա-
 ռանգեցից յաւիտեան և ուրախա-
 նամ և երախտիս համարիմ զոր
 դուք վարկանիք անձին իմոյ արկա-
 նելով ՚ի վերայ իմ զչարչարանսդ,
 զի թէպէտ ոսկրաբեկ արարէք գե-
 լարանօքդ զանդամս զսուղ ժամ մի
 համբերելով, և յետ այնորիկ ա-
 ռողջացեալ ատորքս և հաստարմարտս

Իբրեւ զարմաւենիս բարձրացայց ա-
 ռաջի արարչին իմոյ բազմաստեղն
 տարածեալ սաղարթագուարճ և
 ծաղկազարդ , որ ոչ թառամեսցի
 յաւիտեան . այլ գարնանաբեր պըն-
 դակազմեալ և պայծառացեալ
 զուարթանալ 'ի բուրաստանս ա-
 տուածատունկ դրախտին , զի թէ-
 պէտեւ դժնդակ բարձրաբերձ մեքե-
 նայիւք և գելարանօք կախէք զիս
 գլխիվայր , սակայն վստահացեալ
 եմ թէ առ սուղ ինչ համբերու-
 թեամբ գլխաւորութիւն իմ , մին-
 չեւ յերկինս բարձրացցի առաջի ա-
 րարչին իմոյ . այլ և գաւազանդ և ար-
 ջառաջիլ տանջանարանքդ որ մա-
 չեն զմարմինս իմ , հաւատամ եթէ
 ոսկեհունապազ զարդարեալ պը-
 տակք հիւսեցին ինձ , զոր կապեսցէ
 թագաւորն 'ի գլուխն իմ , և նստու-
 ցանէ յառագաստ երկնաւոր հար-
 սանեացն . և արիւնս այս որ հո-
 սեալ իջանէ 'ի մարմնոյ իմմէ , ներ-
 կէ ինձ բեհեղ և ծիրանիս թագա-
 ւորական զգեստ անմահութեան որ
 ոչ մաշի յաւիտեան : Չայս ամենայն
 ճահ էր սպաստասխանել երանելոյն :

Եւ զինչ ապա յետ այսր ամե-
 նայնի . ոչ յագէր անօրէնու թեամբ
 արքայն Տրդատիոս որքան կապեալ
 էր զնա և չարչարեալ, այլ իբրեւ
 զայն եւս հասանէր 'ի վերայ իրացն
 եղելոց, թէ արդարեւ սա է որ-
 դին Անակայ պարթեւի որ սպան ըզ-
 խոսրով զհայրն իմ, ետ հրաման
 կապեալ ոտիւք և կապեալ ձեռօք և
 պարանոցաւ խաղացուցանել 'ի գա-
 լառն Այրարատեան յամրոցի, ար-
 կանել 'ի խոր վերապին: Ո՛վ անմիտ,
 թերեւս ասէր սուրբն Գրիգորիոս,
 զի թէ հայրն իմ մարմնաւոր զինու
 պատահեաց անօրէն հօրն քում,
 նա սպանաւ և կորեաւ յանցաւո-
 րէս զոր կեանս համարէր, բայց և
 հոգւով իսկ յանմահ տանջանս
 մասնի, բայց դու խնդրելով յինէն
 զվրէժ հօրն քում որ ես որդի անօ-
 րինի, որ թէ պիտոյ էր անբթեւի
 պահել զմարմինս իմ, ոչ յաղթէին
 ինձ տանջանք քո, այլ աներեւոյթ
 տանջանօք տանջէի զհոգիդ քո մար-
 մնովդ հանդերձ մինչեւ զըջացեալ
 երկիր պագանէիր Աստուծոյն իմոյ:

Արդ գու առաջի քո տանջես զիս ,
 և գու ինքնին լինիցիս առաջի իմ
 տանջեալ և հեռագոյն յինէն , և ոչ
 իմանաս թէ այնպէս վրէժխնդիր է
 թագաւորն իմ , զի զոր գու քեզ
 բարեկամս համարիս , զնա պատ-
 րաստէ քեզ տանջող յաւիտենա-
 կան : Զայսօսիկ և առաւել քան
 զսոյն 'ի դէպ էր ասել սրբոյն առ
 թագաւորն :

Բայց մեք այսուհետեւ եկես-
 ցուք առ գուքն վերասին , և տե-
 սանիցեմք թէ զինչ եղեւ անդ սքան-
 ճելիք . ընկեցին զնա 'ի գուք անդ
 և այն էր բնակու թիւն օձից , և ա-
 պա զինչ ասէր վերասին . Օրհնեալ
 է գալուստ քո , ո՛վ հայր հրաշալի ,
 քանզի նոքա պատրաստեցին զիս
 վիճ տանջանաց խորասոյզ անդրն-
 գային մթացեալ հաւասար , և ահա
 արարիչն քո պատրաստեաց զիս լի-
 նել բուրաստան քեզ , ես բնակա-
 րան էի խաւարի և ահաւասիկ եղէ
 քեւ տաճար լուսեղէն . անուն իմ
 կոչեցեալ էր խոր անդունդս , և քեւ
 վերացեալ ձգեցայ յօդս երկնից , և

հոլովեալ ունիմ յիս արեգակն լու-
 տատու որ լուսաւորէ զաշխարհս
 Հայաստանեայց . արկանելով յիս
 զմարմինս բազմաց ժահահոտու-
 թեամբ տղմովն ապականէի , և սո-
 վամահ լկեալ զմարմինս ընդ ոս-
 կերս քանցէի , գարշելի և դաժանս
 բուրէի հոտս և դառնացուցանէի
 զհոտոտելիս բազմաց , բայց այժմ
 քեւ երեւեցայ ծաղկազարդ տե-
 րեւ , և զուարթացեալ վարդա-
 բուղի մանուշկաբեր բուրեալ ազ-
 գի ազգի անուշահոտութիւնս : Արդ
 թունաբեր վիշապքն որ անդ քնա-
 կեալ էին , զի՛նչ յորժամ տեսին
 զսուրբն Գրիգորիոս անդ ընկե-
 ցեալ . զառաջինն խնդրէին զսովո-
 րական բնութիւնն իւրեանց , տե-
 սանէին զի հրեշտակք սրովբէական
 թեւօք բարձեալ իջուցանէին զնա
 առանց մնասու . և պակուցեալ
 հիացան և ասէն . Մեք ծնունդ եմք
 որդանն որ պատրեաց զԵւա ճա-
 շակմամբ պտղոյն և աքսորեալ ՚ի
 վայր ընկէց ՚ի փափկութենէ դրախ-
 տին , և դու զաւակ Ադամայ և

Թողն Եւայի որ ընկալան զփշաբե-
 րութեան անէծս , որ և առեր
 հրաման յարարչէն սպասել գլխոյ
 մերոյ և մէք քում գարշապարացդ .
 և արդ ըստ այսմ հրամանի գիմե-
 ցաք 'ի քեզ կատարել զբնական
 թշնամուծիւնն մեր 'ի քեզ , և տե-
 սաք զմարմնով քով զօրք անմար-
 մնոց , և զքեզ դասաւորեալ ընդ
 անմարմնական դասն և պատկառե-
 ցաք . այլ շացան խայթոցք մեր , և
 ժանիք մեր թիւնօք կակղացան , և
 եղեն իբրեւ զմոմ հալեալ յերե-
 սաց հրոյ աստուածազարդ պատ-
 կերէ քումմէ . թոյնք մեր որ բոցա-
 վառեալ գործէին զմուխ 'ի մար-
 մինս օտարս , աստուածաբուզիս
 աղբեր աղօթիւք քո դարձան և ե-
 ղեն իբրեւ զջուր ցուրտ , և փոխա-
 նակ փախչելոյ յերեսաց քոց , ե-
 կեսցուք 'ի սպասաւորութիւն հե-
 զացուցչիդ գաղանային բնութեանս
 մերոյ , զոր և մոռացաք իսկ վասն
 հրաձեւ պատկերի քում առանց
 երկիւղի քում . և արդ աղաւնա-
 կերպ հնչմամբ սնան 'ի տան քում
 առանց երկեւղի :

Այլ և ես զարմացեալ եմ ընդ չորեքտասան ամ լինելոյ նմա անդ. բայց եկեցո՞ւք յայն եթէ զինչ լինէր վախճանն յետ այնչափ ամաց : Ասէ . Յայնմ ժամանակի թագաւորն ժամ տուեալ որսոյ զօրացն և ինքն ելեալ 'ի կառս կամեցաւ 'ի քաղաքէ անտի արտաքս ելանել՝ և վաղվաղակի պատուհաս 'ի տեառնէ 'ի վերայ հասեալ, այսոյն պղծոյն հարեալ զնա 'ի կառացն 'ի վայր կործանէր, և մոլեգնեալ սկըսաւ ուտել զմարմինս իւր . նա և ըստ նմանութեան արքային Բաբելացւոյ Նաբուքոդոնոսորայ ելեալ արտաքս քան զմարդկային բնութիւնս ըստ նմանութեան վայրենի խողաց այնպէս բնակէր 'ի մէջ նոցա, մտեալ այնուհետեւ խտտաճարակ լինէր . և այսոքիկ սքանչելի յայամ վայրի : Իսկ առ թագաւորն զինչ . պարտ էր ասել . Ո՛վ թագաւոր, զհետ երթալով քո սատանայի արհամարհեցեր զճառայդ Աստուծոյ, վասն այնորիկ և նա որում սպասէիր՝ լկեալ տանջէ զքեզ

հրամանաւ ճշմարտին Աստուծոյ ,
 զոր պաշտէ մեծն Գրիգորիոս . դու
 արհամարհեցեր զմարմին երանե-
 լոյդ չարչարելով և արկանելով 'ի
 բանդ և 'ի վերաս , վասն այնորիկ և
 զքո մարմինդ տեսեր 'ի մարմին խո-
 զի . քանզի և անմտացար չարաչար
 հակառակիլ ընդդէմ ճշմարտին Աս-
 տուծոյ , տանջել զհաւատարիմ ծա-
 ռայ նորա . գոնէ յայսմ հետէ զգաս-
 տացիր չարաչար հարուածովքդ ,
 և կոխեա խոզենովդ զսատանայ որ
 կոխեաց զքեզ , զգենելովդ քո դար-
 ձեալ զմորթն Ադամայ . ասա անաս-
 նական լեզուաւդ , մեղայ առաջի
 տեառն , փոխանակ զի անարգեցի
 զայրդ զայդ սուրբ ճարտարասան
 լեզուաւ , խոնարհեցո զխոզակերպ
 անհեթեթ գլուխդ որ սիրէ զթա-
 ւալէն 'ի տիղմն նեխեալ , փոխանակ
 զի հպարտացեալ բարձրացեալ ու-
 նէիր զդա 'ի վերայ սրբոյ նահատա-
 կիդ . կարկառեա զկճղակացեալ
 ձեռս քո և կալ զոտս մարախրոսիդ ,
 փոխանակ զի իշխանութեամբ շար-
 ժէիր զնա տասն մատամբք , և տայ-

իր հրամանն կապել զոտս և զձեռս և զպարանոց տեառնդ քո և վարդապետիդ . ծանիր անզգօնացեալդ եթէ կենդանի է հնգետասանամեայ բազմեալդ զոր մտաւոր գոլով քո համարէիր մեռեալ գտեալ զոսկերաց դորա . դիմեա խոզացեալ մարմնովդ առ դուրս վերապին , փոխանակ զի մարդ գոլով քո մղեցեր ընկեցեր 'ի վիհս մահաբերս . աղաչեա խոզացեալ անձամբդ զդա զոր փտեալ համարէիր զբժիշկդ քո , և տայ քեզ զառաջին մարմինն . երթ գնա խոզավազս չորքոտամբդ առ ամին գբին , և աղաղակեա անդ եթէ եկ արտաքս ծառայդ բարձրելոյ , փոխանակ զի 'ի վերայ կառաց նստեալ բարձրամտէիր աստուածազգեաց լուսաւորչին :

Եւ արդ զայսոսիկ պարտ և պատշաճ էր ասել յայնժամ : Բայց ապա զինչ արդեւք իրք կատարէին . և ապա տեսիլ աստուածային երեւեր 'ի վերայ քեռ թագաւորին . Ի զուրջանայք բժիշկ 'ի մարդկանէ խընդրել . անբժշկելի ախտիդ ձերոյ չեք

հնար , բայց եթէ մեծն Գրիգորիոս
 որ յԱստուծոյ առաքեցաւ ձեզ
 բժիշկ , զոր դուք արբուցէք նմա
 բաժակ մահու , զի ես իսկ եմ Աս-
 տուած ծառայի իմոյ Գրիգորի , զոր
 դուքդ մահացուցէք վասն բազմաս-
 տուած ութեան ձերոյ . զնա յա-
 րուցանեմ ձեզ բժիշկ զի բժշկեսցէ
 զձեզ , և ՚ի ձեռն ծառային իմոյ հա-
 լած ելոց են ՚ի ձէնջ պատուհասքդ :
 Եւ ահա հիացեալ , ասէ , ընդ տե-
 սիլն կինն այն որ կոչէրն Խոսրովի-
 դուխտ , և երթեալ պատմէր զտե-
 սիլն : Տեսի ասէ այր մի լուսա-
 զգեաց որ երեւեցաւ ինձ ՚ի տես-
 լեանն , և ասաց թէ ոչ գոյ ինչ այլ
 բժշկութիւն հարուածոցդ այդ որ
 հասին ՚ի վերայ ձեր , բայց եթէ
 յղեսջիք յԱրտաշատ և հանջիք ՚ի
 խոր վիրապէ անտի զկապեալն Գրի-
 գորիոս , նա եկեալ ուսուցէ ձեզ
 բժշկութիւն : Իսկ մարդիկն իբրեւ
 լակին զայս ծիծաղէին և այսն առ-
 նէին զնա ասելով . Չի՞նչ խօսիս ,
 դե՞ւ ուրեմն հարաւ ՚ի քեզ , և դո՞ւ
 մոլեգնեցար . զիսրդ հնար է փը-

տեալ ոսկերաց խօսել, և ասել
 դեղ բժշկութեան. որպէս բաւա-
 կան լինէր նմա հասանել յատակս
 վերասին, զի և 'ի տեսլենէ օձիցն
 որպէս ապրէր, թող թէ 'ի խայ-
 թոցաց նոցա, զի 'ի նոյն օր իբրեւ
 ընկեցին զնա 'ի վերասին առ ժամայն
 սատակեալ լինէր. և այժմ հնգե-
 տասան ամ է զոր և փոշի համա-
 ըրմք զոսկերս նորա, թող թէ
 փտեալ միայն. երթ լուեա զայդ
 յասելոյդ, զի մի ծաղր արասցեն
 զբանս բերանոյ քո: Եւ ապա
 զի'նչ: Հաւատաց կինն բանից նոցա,
 և երթեալ լուէր 'ի սենեկի իւրում,
 և ոչ զայրւոյն ինչ համարեալ զնը-
 կանակն որ հրաման առեալ օր ըստ
 օրէ ընկենոյր 'ի վերասին: Յայնժամ
 կրկին երեւեալ նմա տեսիլն այլ և
 հնգեկին և մեծաւ սպառնալէօք ա-
 սէ. Եթէ ոչ պատմեսցես ստէպ, և
 մի երկնչիր ասել յայսն առնելոյ
 զքեզ և անհնարին համարելոյ հըն-
 գետասան ամ կենդանի մնալոյ նո-
 րա, զի հրեշտակ տեառն առաքե-
 ցաւ սպասաւորել նմա, ես ընդու-

նէի զնկանակսն և մատուցանէի նմա
 որպէս Եղիայի յանապատին, և
 նմա 'ի վերայ երկրի, այլ սմա 'ի
 խորս երկրի ունելով յինքեան ա-
 ղեգակն լուսաւոր զառաքինու-
 թիւնն. զառաջինն յիրաւի ըստ
 թերահաւատութեան նոցա կար-
 ծեցեր, բայց այժմ հաւատա բանից
 իմոց, եթէ ամենայն հնարաւոր է
 առ 'ի յԱստուծոյ. ոչ իցէ լուեալ
 քո եթէ զիարդ ասրեցաւ Գանիէլ
 'ի մէջ քաղցեալ առեւծուցն 'ի գբի
 անդ, և կամ երեք մանկուսքն 'ի
 մէջ բորբոքեալ բոցոյն, և բարձ-
 րութիւն բոցոյն նշանակելով զքա-
 ռասուն և զիննօրեայ սլահոցն զսրբ-
 բութիւնն, և կամ որպէս զոս-
 կերսն զփտեալսն 'ի գաշտին սլա-
 տուիրանապահիւն Եղեկիէլիւ հրա-
 մանն Աստուծոյ 'ի չորից կողմանց
 հողմ շարժեալ և եկեալ ոսկր առ
 ոսկր, և ոչ առ օտար ինչ, այլ իւ-
 րաքանչիւր ոսկր ընկեր առ ընկեր
 կցեալ ջիւք 'ի վերայ ոսկերացն ա-
 ծեալ և մորթ, և փչեալ շունչ
 կենդանութեան և կանգնեցան կա-

ցին 'ի վերայ ոտից իւրեանց , ժողովուրդ բազում յոյժ . նա և այժմ' նոյն Աստուած է զոր քարոզէ սուրբըն Գրիգորիոս , կարող է ասրեցուցանել զնա 'ի վերասլէ անտի . և արդ դու հաւատա բանից իմոց , և երթ պատմեա ժողովրդեանն :

Եւ ասլա կինն սարսեալ հիացմամբ և զգուշութեամբ մտեալ սլառմեաց նախարարացն , և նոքա կոչեն զմատակարար թագաւորին , վաղվաղակի առաքեն յԱրտաշատ . երթ , ասեն , մատո աղաչանս ծառային Աստուծոյ այնմ զոր ոչ համարեցաք մարդ , երթ աղաչեա ըզբժիշկն զոր ոչ լուաք բանից նորա . երթ կոչեա զնա 'ի վերասլէն զայնոր կոչելոցն է զմեզ յորովայնէ դժոխոց . երթ աղաչեա զարհամարհեալն 'ի մէնջ , զի արասցէ ողորմութիւն 'ի վերայ արհամարհողացս : Զայս ամենայն և առաւել քան ըզսոյն թերեւս 'ի դէպ էր նոցա ասել :

Եւ ասլա գնացեալ նախարարին 'ի քաղաք անդր , և իբրեւ հարցեալ

եղեւ 'ի քաղաքացեացն պատճառ
 գալստեան նորա , զոր խմացեալ
 սքանչանային 'ի միտս իւրեանց հիա
 ցեալք և ասէին , ո՞րպէս խնդրէ
 կենդանի 'ի գերեզմանի հնգետա
 սանամեայ փտեալ ոսկերս . զիւրդ
 խնդրէ ապրեալ մարմին ուր ժա
 հահոտեալ է յորովայնի վիշապացն
 փտեալ և ընդ հող խառնեալ , ո՞ր
 պէս խնդրէ զմարմին հողացեալ 'ի
 բժշկութիւն ուր զինքն ապրեցուցա
 նել ոչ կարաց : Եւ ասա զինչ . կա
 պեցին ասէ կարս պարանոց երկայ
 նրս և ստուարս և արկին 'ի վերապ
 անդր , և աղաղակեաց մատակա
 րարն 'ի ձայն մեծ և ասէ . Եկ ար
 տաքս ծառայդ Աստուծոյ եթէ
 կենդանի , զոր գիտեմ իսկ եթէ
 ստուգապէս կաս , որ է հրամայեալ
 ելանել տէր Աստուածն քո զօրու
 թեամբ Աստուծոյ քո . եկ արտաքս ,
 ել ծառայդ Աստուծոյ և ազատեա
 զծառայքս քո 'ի ձեռաց աստուա
 ծոցս զոր պաշտեմք . ել որդիդ լու
 սոյ և ազատեա զմեզ 'ի խաւարէ
 ստուերացս . ել արեգակնդ 'ի խո .

րոյ անդնդոց և առաւել լուսաւո-
 րեա զմեզ քան զարեգակն որ հոլո-
 վի 'ի վերին յօդս, վասն զի նա լու-
 սաւորէ զաչս մարմնոց, և դու լու-
 սաւորես զաչս հոգւոց մերոց և ա-
 ռաջնորդես յերկիր ուղիղ, որ է
 լոյս աներեկ և անմատոյց: Արդ
 զայսոսիկ այսպէս ասելով նախա-
 րարին, իսկ նա շարժէր զկարս պա-
 րանացն. և նոցա իմացեալ ձգեալ
 հանին զնա արտաքս և տեսեալ զա-
 րեգակն զի 'ի վերայ զգեցեալ էր
 զամպն, քանզի թխացեալ էր մար-
 մին նորա իբրեւ զածուխ սեւա-
 ցեալ. և իմացեալ տեսին եթէ
 մարմին էր որ կրէր զչարչարանսն,
 և իբրեւ զանմարմին համբերէր և
 լուսաւորէր. և ասպա հանդերձ մա-
 տուցեալ զգեցուցին զնա, և հիա-
 ցեալ զարմանային ժողովուրդն այն
 զոր սարտ և պատշաճ էր աղաղա-
 կել նոցա ըստ իմասանոյն. Յայն-
 ժամ կացցէ արդարն բազում հա-
 մարձակութեամբ հանդէպ նեղաց
 իւրոց, և որ անգոսնէին զվաստակս
 նորա տեսեալ զնա խռովեսցին և 'ի

վերայ սքանչելի փրկութեան նորա
զարհուրեացին յոյժ . զինչ շահ ե-
ղեւ մեզ հպարտութիւնն , և զինչ
ամբարտաւանութիւնն նստաստ . արդ-
զայսոսիկ 'ի դէս էր նոցա ասել :

Այլ մէք գովասանութեամբ հան-
դերձ պատմեցուք զայն ինչ որ յետ
այնորիկ լինէին : Եւ յորժամ ելնա
'ի վերապէ անտի , թագաւորն և ա-
մենայն մարդիկն մոլեգնեալք մերկք
և խայտառակք գային առաջի նորա
և կացեալ արտաքոյ քաղաքին սպա-
սէին նմա , և տեսեալ զնա 'ի հե-
ռաստանէ զի գայր , սկսան մոլե-
գնաբար ուտել զիւրեանց մարմինսն ,
աղաղակէին և ասէին . Եկ մարմնա-
ւոր հրեշտակ , և լուսովդ քո հա-
լածեա զանմարմին զխաւարասէր
հալածիչս մեր , եկ հալածիչ իշխո-
ղաց մերոց որ զայրացուցանէին
զյանդգնեալ սիրտս մեր առ 'ի հա-
լածել զզօրաւոր հալածիչս իւ-
րեանց . եկ երեւելի մարմնովդ և հա-
լածեա զաներեւոյթ խաւար հոգ-
ւոց մերոց , եկ նիւթական մաշկե-
ղէն պատմուճանաւդ , և հալածեա

զաննիւթ և զանմարմին ընդդիմա
 մարտքս որ հալածենս . եկ արե-
 դակնդ բազմախորշակ , և ցամաքե-
 ցո զկուտակեալ ուղիս անօրէնու-
 թեան մերոյ , և հրացո աստուա-
 ծային վարդապետութեամբդ որ 'ի
 լիճ սառնամանեաց մածեալ ներ-
 կեալ եմք , եկ գետ աստուածային
 և ուռգեա զկորդացեալ անդս մեր ,
 որպէս զի դաշարացեալ ծաղկեսցի
 սերմն չորացեալ որ քեւ անկաւ 'ի
 մեզ . ատոքացո զհասկն հեձեա աս-
 տուածային մանկաղաւղ , և կասեա
 եզամբք զաւակօք քո , և կամնասայլ
 աստուածային լեզուաւդ քո և հո-
 սեա աստուածային լեզուաւդ և
 շեղջեա աստուածային բազկաւդ ,
 և ած զարդիւնս քո յաստուա-
 ծային շտեմարանսդ , և երկնահոս
 և կայծակ վարդապետութեամբդ
 քո վառեա զփուշ դժնիկ որ հեղ-
 ձոյց զսերմանիս վաստակոց քոց .
 եկ մշակդ 'ի վիրապէդ անդնդոց որ
 սերմանեցեր 'ի խորոց 'ի վեր զսերմն
 վարդապետութեանդ , եկ և 'ի մէջ
 սառնամանեացս հոսեա զքաղցրա-

չունչ հարաւդ, և գործեա աս-
տուածային զերկիր՝ զոր յառաջա-
գոյն ոչ տայաք գործել, այլ զու-
սաւոր արեգակնդ 'ի խաւար ար-
կեալ բանտեցաք չարաչար :

Եւ արդ ըստ արժանեաց գովել
զերանելիս ոչ է հնար, բայց փա-
փագումնս հնարաւորէ զիս. ասա-
ցից կարճ 'ի կարճոյ եթէ յետ այ-
սորիկ զինչ արդեւք : Ասէր արա-
րիչն ընդ հաւատարիմ ծառայն
իւր. Ազնիւ ծառայ բարի և հաւա-
տարիմ, մի՛ ինչ զմտաւ ած վասն
սերմարկութեանդ քո. վասն զի
դու անկեցեր երկրորդ Պաւղոս, և
ես սնուցանեմ, եկ մուտ յուրա-
խութիւն տեառն քո. մի՛ երկնչիր
երկրորդ Մովսէս, զի սլաշտօն դե-
ռահաւատասցիս ազգաց, դու սի-
րեցեր զիս առաւել քան զմարմինդ
քո, և ես զհանգիստ զոր պատրաս-
տեցի սիրելեաց իմոց տաց քեզ. եկ
հանգիր 'ի բազում աշխատութեցդ
նոր Դանիէլ. եկ յառագաստ հար-
սանեացդ զոր յառաջագոյն խոս-
տացայ քեզ. եկ դասաւորեա ընդ

առաքեալսն կրկին առաքեալ, որ
 քարոզեցեր զբանն ճշմարտութեան
 յազգ հպարտացեալ. եկ սրբա-
 ընդ հրեշտակաց գունդսն, որ յեր-
 կրի նմանեցեր վարուց նոցա. եկ
 վայելեա ընդ հայրապետս և տնկես-
 ջիր արմաւենիդ սուրբ 'ի տան
 տեառն և 'ի գաւիթս Աստուծոյ քո
 ծաղկեսջիր. եկ պսակաւորեա ընդ
 վկայսն և զուարճացիր ընդ դասս
 նահատակաց իմոց 'ի սուրբ հարս-
 նարանիս իմում, եկ ուրախացիր
 ընդ գունդս ճգնաւորացն որ սիրե-
 ցեր զլերինս և զամայութիւնս, այլ
 և աղօթիւք խաչակցեցար ինձ ան-
 զբաղապէս. և վասն այսորիկ ես ա-
 ռաքեցից զգունդս հրեշտակաց ի-
 մոց, և ժողովեցից զքեզ առ իս, և
 մուծից զքեզ 'ի դրախտն յոր եմուտ
 աւազակն խաչիւն իւրով, վասն զի
 դու բարձեր զխաչ քո և եկիր ըզ-
 կնի իմ:

Երանելի ես դու 'ի հայրապետս,
 հայր սուրբ, հրեշտակ 'ի մարմնի և
 անմարմին ընդ անմարմինսն դա-
 սեալ. երանելի ես քաջ վերակացու

որ գտեր զխաշինս կորուսեալ թա-
 գաւորին քո առանց վարախի, և
 ածեալ ժողովեցեր զնոսա 'ի գա-
 ւիթս նորա. երանելի ես դու որ
 քակեցեր զորջս գայլոց և խորտա-
 կեցեր զգազանս ապականիչ, և պա-
 ըրսպեցեր զվարախ հօտի քում զօ-
 ղութեամբ այնմ վիմին որ հատաւ
 առանց ձեռին, և արկեր ցանկ աս-
 տուածային պատուիրանաւն և բազ-
 մացուցեր զհօսս թագաւորին քում,
 երանելի ես դու կոչեցեալ առա-
 քեալդ, որ քարոզեցեր զաւետա-
 րան որդւոյն Աստուծոյ և ծանու-
 ցեր զոնորինական մարդեղութիւնն
 ազգի օտարի և ուսուցեր երկրպա-
 գել անբաժանելի սուրբ Երրորդու-
 թեանդ և մի աստուածութեանն
 հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ.
 երանելի ես դու հաւատարիմ վկայ
 Քրիստոսի որ վկայեցեր վասն նորա
 ըստ նմանութեան երանելւոյն Պե-
 տրոսի թէ նա է որդի Աստուծոյ
 կենդանւոյ անմեկնելի 'ի ծոցոյ հօր.
 երանելի դու որ յանձն առեր զչար-
 չարանս վասն նորա որսկս և նա

վասն քո . երանելի ես որ զհնգե-
 տասան ամ ժուժկալեցեր 'ի վերա-
 պի անդ : Գովեմ և զհոգի նորա
 սուրբ զոր դու քարոզէիր , զհակեցն
 հօր և Որդւոյ . որում պատիւ և զօ-
 րութիւն յաւիտեանս յաւիտենից ,
 ամէն :

1871
The first part of the report is a general
statement of the work done during the
year. It is followed by a detailed
account of the various experiments
conducted, and the results obtained.
The report concludes with a summary
of the work done, and a list of
the names of the persons who have
assisted in the work.

The second part of the report is a
detailed account of the various
experiments conducted, and the
results obtained. It is followed by
a summary of the work done, and
a list of the names of the persons
who have assisted in the work.

The third part of the report is a
detailed account of the various
experiments conducted, and the
results obtained. It is followed by
a summary of the work done, and
a list of the names of the persons
who have assisted in the work.

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԿՍԻԱԳԱՊԵՏ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

Ս Ա Ր Կ Ա Ի Ա Գ Ա Պ Ե Տ Ի

Ե Ի Ճ Գ Ն Ա Ի Ո Ր Ի Խ Օ Ս Գ

Ի Ս . Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ի Ս Ա Ի Ո Ր Ի Չ

Ա Ս Ա Ց Ե Ա Լ Ի Ս Ո Ի Ր Բ Գ Ա Ղ Ա Բ Ն

Յ Ե Ր Ո Ի Ս Ա Ղ Է Մ

Որպէս սովոր են 'ի մարմնասիրաց բազումք 'ի մարդկանէ՝ յօրինել սեղանս մեծամեծաց և փառաւորաց 'ի պէսպէս կերակրոց և յրմպելեաց, յանուշահամ խորտկացն և 'ի ծաղկահոտ գինեացն, որով զուարճանան և գրգանան աշխարհասէրքն և հեշտասէրք, որով արբամին հոգիքն, և ընդ նմին տանջին մարմինքն . քանզի գրեալ է [Թէ Որ

սիրէ զաշխարհ թշնամի առնէ զանձն
 իւր Աստուծոյ . իսկ զթշնամեացն
 ասէն գիրք մեծամեծ տանջանս և
 վիշտս ընդունել 'ի տեառնէ . իսկ
 հոգեւոր աստուածային վարդապե-
 տացն առաւելագոյն կազմել սեղան
 պայծառազարդ, քրիստոսասիրաց և
 ընթերցասիրաց, որ զհոգիսն ու-
 րախացուցանեն մարմնովքն հան-
 դերձ՝ զմայլեալ 'ի հոգեւորական
 խորտկացն, զոր բերեն 'ի սեղանս
 ժողովեալ 'ի սրբոց և յաստուածա-
 շունչտառից քրիստոսասէր մշակքն :
 Զի որպէս մեղուքն թռուցեալ շըր-
 ջագային զզանազան և զգունակ
 գունակ ծաղկօքն . հաւաքեալ վար-
 սիւքն սեւեռեն 'ի կրկնուած ոտիցն
 զփոշատեսակն 'ի ծաղկաց, ծանրա-
 բեռնեալ գան 'ի մեղուանոցն, բըջ-
 ջանօքն յօրինեն զխորիսին դիւրա-
 հալ և քաղցրաճաշակ, որ ամենե-
 ցուն իցէ ախորժելի . ըստ նմին օրի-
 նակի և երանելիքն աստուածային
 մեղուքն, թռուցեալ հոգւովն սրբ-
 բով 'ի բուրաստանս աստուածային
 հասեալ սրբոցն պատուիրանաց, 'ի

գեղեցիկ և յանուշահոտ և 'ի սլայ-
 ծառազարդ բանիցն ամբարեալ գե-
 ղաղեշիւք յօրինեցին 'ի վայելումն
 աստուածայնւոյն , որք ախորժա-
 սէս ընթեռնուն , և ցանկուլթեամբ
 լսեն , և խնդուլթեամբ առնուն 'ի
 միտ զայսպիսի ճաշակս . քանզի և
 ոչ մարմնասէրքն լինին այսպիսի ու-
 ռախ , յորժամ զորովայնն և ըզ-
 սորտն ցանկուլթեամբն յագեցու-
 ցանեն , կամ թէ 'ի վարձկանացն և
 'ի ձայնիցն մեղմեղանաց , զոր քնա-
 րացն և բամբուանցն երգակցեալք
 հնչեն , ոչ կարեն այնքան խրնդու-
 թեամբ համեմատել զոր նոքայն ըն-
 դունին . զի թէպէտ առ ժամանակ
 մի վարկանին դիւրուլթեան , սակայն
 զկնի դառնագոյն քան զեղի և
 դժնդակագոյն գտանի քան զթիւնս
 իժից :

Արդ զոր երանելի վարդապետքն
 պատրաստեն ոչ դառնագոյն է ,
 այլ առաւել քաղցր և անուշահամ ,
 անուշահոտ ուրախարար և անըս-
 սլառ . քանզի որք յուսան յԱս-
 տուած , և օրհնեն հանապազօր զա-

նուն նորա և միտ գնեն սլատուիրա
 նայ նորա, և քան զնա զայլ ոք ոչ կա
 թէ խնդութեան և սերախութեան
 նոցա յաշխարհասիրաց հասանել,
 զի թէպէտ և ճնշին և աշխատին մե
 ծաւ ջանիւք, այլ խնդութիւն յոյս
 նոցա. որպէս և տէրն իսկ ասէ թէ
 Լուծ իմ քաղցր է. և մարգարէն
 ասէ, Որպէս զի քաղցր են ՚ի քիմս
 իմ բանք քո քան զմեզր բերանոյ
 իմոյ. և դարձեալ թէ Բարի են
 ինձ օրէնք բերանոյ քո քան զհա
 զարս ոսկւոյ եւ արծաթոյ: Տեսա
 նէս որ և մարգարէիցն քաղցր և բա
 րին էր, և առաքելոցն մխիթարու
 թիւն և խնդութիւն, զնոյն աւան
 դեցին և մեզ հոգեւից և սուրբ վար
 դապետքն. մանաւանդ այս երա
 նելիս և սուրբս Գրիգորիոս հայրա
 պետս մեր, որ սա առաւել քան
 զառաւել գտաւ սիրելի Քրիստոսի,
 ձեզ առաջնորդ հաւատոյ և լուսա
 ւորիչ. յորոյ ծանեաք զարարիչն
 մեր, զոր ՚ի վաղնջուցն հետէ մոլո
 րեցան հարքն մեր: Քանզի սա եղեւ
 մեզ ճանապարհ կենաց երեւեալ

մարդարէական արուեստիւք և աւաքելական նշանագործութեամբ և քարոզութեամբ և վարդապետ ճշմարտուսոյց . զի թէպէտեւ եղեն նշանս բազումս առ մարդարէիւքն , սակայն 'ի մերում աշխարհիս առաւել եւս գործեցան սքանչելիք կամօքն Աստուծոյ , 'ի ձեռն սրբոյն Գրիգորի . նաեւ առաքելովքն մեծամեծ եղեն զօրութիւնք , որպէս ամենեցուն է յայտնի , այլ այսպիսի ոչ ուրեք տեսանեմք պատմել թէպէտ և եղեւ իսկ 'ի ձեռս առաքելոցն . քանզի 'ի հովանոյ նոցա լինէր առողջութիւն հիւանդաց , և աղօթիւք յարութիւն մեռելոց . իսկ աղօթիւք մերոյ հայրապետին , թագաւորին խոզացելոյ դարձ 'ի մարդկութիւն . եւ բազում ցաւագնելոց առողջութիւն , և յայտնապէս հաւածումն դիւաց և քանդումն մեհենաց մեծաւ սքանչելիօք քարանց շինուածոյն անհետ լինել , քրմօքն հանդերձ , որ ոչ եղեալ այլ ուրեք գիտեմք . մանաւանդ այնքան բեւրք 'ի միում աւուր նորածնեալ յոր-

գեգրութիւնն աստուածութեանն ,
 որ առաւել գործել Աստուծոյ
 սքանչանս . զի հրամանաւ բարերա-
 ըին զեաղ առեալ եփրատական գե-
 տոյն՝ որպէս և ՚ի հնումն անդ Յոր-
 գանան . բայց առաւել եւս աստ-
 լուսոյն շողացելոյ որպէս Իսրայելի
 և ամբոյն հովանացեալ , նա և զայս
 գերակայացեալ յերեւութէ սլա-
 տուական խաչ՝ ՚ի մէջ լուսոյն . կամ
 յառաջնումն զժուժկալութիւնն
 զանազան և զգառն տանջանացն և
 զանհնարինս կեալ այնքան ամբ ՚ի
 խոր վերապին ՚ի մէջ թիւնաւոր օ-
 ճիցն : Նա որպէս և ես , և այլ ոք ոչ
 կարէ ասել ուրեք եղեալ զօրութիս
 այսպիսի : Արդ զայս ասելով սլա-
 կասագոյն ինչ ասեմ զառաջինսն :
 Քաւ մի լիցի ինձ այսպիսի խորհել .
 այլ կամեցայ ասել զառաւել գու-
 թըն Աստուծոյ ՚ի վերայ Հայաստան
 աշխարհին , զի գոհութեամբ հա-
 նապաղ տացուք փառս ամենասուրբ
 Երրորդութեանն որ այսքան զօրու-
 թեամբ ծանոյց մեզ զիւր մարդասի-
 րութին . օրհնեսցուք զանունն նորա

յամենայն ժամ, զի այսպիսի շնոր-
 հեաց մեզ հայրապետ քրիստոսա-
 սէր և խնամող՝ի վերայ ժողովրդոց .
 քանզի հանգոյն Յիսուսի առնէր
 աղօթս ՚ի վերայ կտտողացն ՚ի չար
 և ՚ի դառն կախաղանին : Իսկ ՚ի վար-
 դապետութեանն զցայգն ամենայն
 խնդրուածս առնէր ՚ի վերայ հա-
 րուածոցն . եւս առաւել հայցէր ՚ի
 քահանայապետութեանն յաղագս
 իւրոյ վիճակին , զոր առեալ բա-
 ւանդակ յայնմանէ յոր յուսայրն
 և ՚ի մեզ համբարեաց զպարգեւս
 երկնայինս , և յետ այսորիկ զիւրոյ
 զվարդապետութեանն յայանեաց
 զիւր մեզ զխրատ ամենայն վարուց
 այսքանեօք ճառիւք . զի որ զկնիս
 էաք գալոց՝ մի զրկեսցուք ՚ի խրա-
 տու շրթանց նորա :

Արդ գիտեմ թէ որպէս ինձ
 խնդութիւն է ասողիս յիշատակ
 սուրբ վարդապետիս , ուրախու-
 թիւն է և ձեզ լսողացդ : Քանզի
 սա որպէս և ամենեցուն քաջայայտ
 է , աշխարհաւ Պարթեւ , գաւա-
 ռաւ Պալհաւ , յազգէ Արշակունի ,

'ի ցեղէ Սուրենականն , 'ի հօրէ Ա-
 նակ կոչեցեալ , 'ի հիւսիւսային կող-
 մանս բացափայլեաց զլոյս վարդա-
 պետութեան իւրոյ 'ի խաւարային
 մրճացեալ սիրտս մեր , և ծանոյց
 մեզ զարեգակնն արդարութեան
 ծագեալ 'ի վերայ երկրի : Ասան որոյ
 և մեզ տարտ և պատշաճ է սիրել
 զնա և պատուել , յիշատակօք ու-
 րախապայծառ , և տօնիւք ցնծու-
 թեամբ , և մեծարել իբրեւ զմար-
 գարէ և զաւաքեալ , զմարտիրոս և
 զխոստովանող , զհայրապետ և զա-
 ռաջնորդ , զվարդապետ և զճգնա-
 լոր , և որպէս զմիայնակեաց . զի ա-
 ռաքինութեամբն իւրով զայս ամե-
 նայն լիով կատարեաց . որ զկնի ա-
 մենայն հրաշիցն ելեալ 'ի լերինս ա-
 մայանայր , զի անզբաղապէս ընդ
 Աստուծոյ խօսեացի հանապազ ,
 հանգոյն նախամարգարէին մեծին
 Մովսէսի , և նմանեալ Եղիայի Թեզ
 բացւոյ , որք ելեալ 'ի գլուխս լերանց
 աղօթս առնէին 'ի վերայ Իսրայ-
 ելին . նոյնպէս և սուրբն Գրիգոր 'ի
 վերայ հայաստան աշխարհին մա-

տուցանէր պաղատանս բազում ար-
տասուօք և ուժգին գոչմամբ առ-
այն որոյ աչքն 'ի վերայ արդարոց ,
և ականջքն յալօթս նոցա , և լսելի
լինէր առ լաւութեանն , և ծաւա-
լեաց 'ի մեզ զգուժ բարերարին , 'ի
սկզբան հայցուածոց իւրոց մինչեւ
ցայսօր ժամանակի . զոր նախ ա-
ռեալ 'ի Տեառնէ , զժուժկալութի
չար և անողորմ , յերկար և բազում
տանջանացն , և յետ այնորիկ ըզ-
խրատ նեղչաց իւրոց 'ի մոլորութե-
նէն , և զկնի բժշկութիւն հարուա-
ծելոցն , և քանդումն զարմանալեօք
պղծալից պաշտամանցն , և փախըս-
տեայ լինել սեւագունդ և չար զօ-
րացն 'ի կողմանս Կաւկասու լերինն :

Իսկ 'ի քահանայապետութեան
ծնեալ աւագանաւն սրբով զբազ-
մահոյլս ժողովրդոցն 'ի յորդեգրու-
թիւն բարձրելոյն , յորմէ լոյսն շո-
ղաձեւ երեւութացաւ տալաւորե-
լով քառաթեւին յերկնուստ վը-
կայեալ , և մարգարէականն կատա-
րեալ որ ասէր . Ո՞ր լուաւ , ո՞ր ետես
այսպիսի իրս ինչ , եթէ երկնեաց

երկիր 'ի միում' աւուր և ծնաւ ազգ
 մի ողջոյն . և յետ այսորիկ զշինուամն
 սրբոց եկեղեցեացն քահանայիւք և
 և վարդապետօքն զարդարեալ ,
 հանդերձ հրեշտակացեալ ժողովըր
 գովք : Քանզի երկինք եղեալ 'ի
 բնակել հրեշտակաց ընդ մարդկան ,
 աղօթիւք սրբոյն Գրիգորի :

Բայց մի' ոք աղարտիցէ զկրկնուամն
 բանից որ ախորժեւի է ինձ յերկա-
 ըել զհրաշս որ առ մեզ գործեցաւ ,
 թէպէտեւ ոչ կարացի ողորկագու-
 նօք բանիւք ըստ արժանեացն ճա-
 ուել , այլ լուր , ո՛վ սիրելի , յօժա-
 րութեամբ յաղագս որ վասն մերոյ
 հայրապետին : Քանզի և սա ոչ յօ-
 տարոտեաց եկեալ հասեալ մեզ 'ի
 գլխաւորութիւն , այլ յառաջնոց
 աստուածասիրացն 'ի բնական հարցն
 մերոց սերեցեալ 'ի նոյեան Սեմայ
 ասեմ , յԵբերայ և Փաղեկայ և 'ի
 Թարայեանն Աբրահամէ , 'ի Քե-
 տուրանկան ծննդոցն , որ յետ մա-
 հուանն Սառայի առնոյր Աբրա-
 համ զՔետուրա 'ի կնութիւն : Իսկ
 յետ ծննդեան որդւոցն առ կեն-

դանութեամբն իւրով մեկնէ 'ի
 յորդւոյն միածնէ Իսահակայ, ար-
 ձակեալ պարգեւօք յարեւելս, որ
 տիրեցին քաղում վիճակաց ըստ
 բանին տեառն զոր խոստացաւ Աբ-
 րահամու, թէ թագաւորք ազգաց
 'ի քէն ելցեն. քանզի թագաւորե-
 ցին ամենայն արեւելից և այլոց ազ-
 գաց. ուստի և քաջն Արշակ և 'ի
 նմանէ սերեալ Արշակունիք և նախ-
 նիք սրբոյն Գրիգորի. զոր ազգաբա-
 նու թեամբ ճառեաց մեզ աջող քար-
 տուղարն Սահակայ Բագրատունոյ
 Մովսէս Խորենացի, որ կոչեցաւ
 Քերթողահայր. ուստի և մեք եր-
 կրորդեցաք յաղագս երանելոյ վար-
 դապետիս մերոյ Գրիգորի, որ զկնի
 ամենայն բարեաց հատոյց մեզ,
 գրեաց և զճառս զայսոսիկ յաճա-
 խապատումս 'ի հաստատութիւն
 հաւատոց, և յուսումն վարուց ա-
 ռաքինութեանն, և դեղ կենաց ա-
 պաշխարութեան, և զկնի հրաժա-
 րելոյն զչահս պարգեւեաց, զոր նրն-
 ջեցեւոցն հրամայէ յիշատակ առ-
 նել, մանաւանդ 'ի ձեռն զենմանն

Քրիստոսի , և արժանաւոր քահա-
նայից հայցմանց . և ոչ զղջացելոցն
խոստովանսւթեամբ , ոչ ասէ օգուտ
ինչ վասն նոցա յիշատակաց , այլ
ծանր վիշտս ընդունել 'ի Քրիստո-
սէ , որ ոչ ապաշխարեցինն :

Զայսպիսի շահաւոր և զօգտալից
խրատ եթող մեզ սիրելին Քրիստո-
սի սուրբն Գրիգորիոս , հաւատա-
րիմ և իմաստուն ծառայն , որ բազ-
մապատկեաց զտուեալ քանքարն ,
և եմուտ յուրախութիւն Տեառն
իւրոյ . որոյ աղօթիւք մինչեւ ցայ-
սօր հաստատուն և անշարժ մնաց
ճշմարիտ և ուղիղ հաւատն . զի թէ-
պէտեւ յայսմ ժամանակի 'ի թու-
լամորթութիւն կրթեցաք մի առ
միով , 'ի ծանծաղ և 'ի տարտամ
վարս , սակայն որ կամիցին ապրել
վաղվաղակի զերծանին 'ի պատժոց
առաջնորդութեամբ սրբոց պա-
տուիրանաց , և ուղղափառ հաւա-
տոց : Բայց աշխարհասէրք և բարե-
կեցիկք , ոչ կարեն ընդունել զհո-
գւոյն Աստուծոյ զպատգամսն , այլ
կուտեցին ըստ ցանկութեանց իւ-

րեանց վարդապետս ըստ ախորժե-
 լոյ լսելեաց , զճշմարտութիւնն 'ի
 ստութիւն փոխարկեցին . որք այժմս
 երեւին բազումք զարտուղեալ , ո-
 մանք ասէն եթէ քրիստոնէից չեք
 տանջանա , թէպէտեւ մեղուցեալք
 իցեն , և այսոքիւք բազումք հետազո-
 տեալք կորնչին . զի ասէն թէ գրեալ
 է Որ հաւատայ յորդի ոչ դատա-
 պարտեսցի , և այլն , եթէ Որ խոս-
 տովանեսցի զիս առաջի մարդկան ,
 խոստովանեցից և ես զնմանէ առա-
 ջի հօրն երկնաւորի . և դարձեալ
 թէ Որ հաւատայ յիս , թէպէտեւ
 մեռանի կեցցէ , և Որ ուտէ զմար-
 մին իմ և ըմպէ զարիւն իմ զմահ
 'ի յաւիտեան մի տեսցէ : Եւ այլ
 եւս հաւաքեալ այսպիսի բանս ըզ-
 բազումս կորուսանեն . մոռացեալ
 է նոցա զոր գրեացն Յակովբոս եղ-
 բայրն տեառն , եթէ Հաւասք ա-
 ռանց գործոց մեռեալ են , որպէս
 մարմին առանց հոգւոյ . և որ խոս-
 տովանեալ առաջի մարդկան , հան-
 դերձ գործովք լինել ասէ խոստո-
 վանութիւն , զի ասէ . Տեսցեն ըզ-

գործս ձեր բարիս և փառաւորես-
 ցեն զհայր ձեր որ յերկինս : Տե-
 սանեն զի ՚ի գործոցն կատարին հա-
 ւաոքն , նա և զգիւաց ասէ թէ հա-
 ւատան և սարսեն , այլ տանջեւոց
 են ըստ բանին տեսուն . և հաւա-
 տովն ասէ մեռանի՝ կեցցէ , զմեղացն
 ասէ մահ մեռանել , և Որ գայ զինի
 իմ ասէ , ուրասցի զանձն իւր . զոր
 և Պաւղոս յայտնագոյն ասէ , թէ
 Այսուհետեւ համարեցարուք զան-
 ձինս մեռեալ մեղացն , և դարձեալ
 եթէ մեռարուք օրինացն մեղաց , և
 որ զմարմնոյն իւրոյ ասէ տէրն , ու-
 տել և կեալ արժանաւորութեամբ
 հրամայէ ուտել , զի մի զՅուդային
 կրեացեն պատուհաս , նաեւ Պաւ-
 ղոս ասէ զանարժանիցն թէ դա-
 տաստան անձին իւրոյ ուտէ և ըմ-
 պէ , զի ոչ պատկառի ՚ի տէրունա-
 կան մարմնոյն . Տանեալ զպատիժս
 անարժանիցն , տեսեր զհաւատս ա-
 ռանց գործոց դատարկ . և երանի
 թէ միայն դատարկ , և ոչ լի տան-
 ջանօք . այլ ես ցուցանեմ քեզ ՚ի
 բազում տեղիս զխաւարն արտաքին

և զանեզրական պատուհասն այնո-
 ցիկ . որք զճշմարտութիւնն անիրա-
 ւութեամբ ունին , այսինքն զհա-
 ւաստս առանց գործոց , որպէս ձա-
 խակողմեանքն լուան զդատավճիռն ,
 քանզի ոչ եթէ զմեծամեծ ինչ չա-
 րեաց նշանակէ , այլ զբարեացն չը-
 գործելոց , և ծառայն անպիտան որ
 զքանքարն առանց շահուցն մատու-
 ցանէր , և միւս ծառայն որ վասն ընդ-
 արբեցողսն ուտելոյ և ըմպելոյ մի-
 ջակտուր եղէ : Իսկ արդ զհարգ-
 ասիցեն թէ քրիստոնէից չիք տան-
 ջանք . զի եթէ ծառայն որ ասեն
 զօրինակ հաւատացելոցն չունէր , ա-
 պա վասն էր յաւելոյր եթէ զբա-
 ժին նորա ընդ կեղծաւորսն գիցէ .
 կամ ոչ իմանաս զկուսանացն յի-
 մարութիւնն , որ առանց սիրոյն իւ-
 ղոյ և ողորմութեան՝ յառագաստէ
 փեսային արտաքս ընկեցան . կամիս
 զի և զհաւաստին ցուցից , որ և ին-
 քեանք իսկ վկայեն թէ չէին յան-
 հաւատիցն , զի յանուն քո ասէին ,
 դեւս հանաք և զօրութիւնս բազումս
 արարաք . որ քաջայայտ իսկ է , թէ

առաջնորդք և քահանայք էին . կե-
 րաք և արբաք ասէին զմարմին և զա-
 թիւնդ առաջի քո , և լուան եթէ Ի
 բաց կացէք յինէն ամենայն մշակքդ
 անիրաւութեան . ո՛ւր են յան-
 դուգքն և ասիրատքն որք ասեն թէ
 քրիստոնեայք թէ և ոչ ապաշխարեն
 ստկայն 'ի տանջանս ոչ տառապես-
 ցին . ասասցուք յիմարեւոցն թէ ո՛ւր
 դիցէք զքարոզ կարապետին Յով-
 հաննու , որ զտապարէն և զծառոյն
 գուշակէ և առ արմատոյն դնիլն և
 վաղվաղակի հատանիլն , ասէ եթէ
 ոչ ապաշխարիցէ : Իսկ Տէրն մեր ոչ
 վայրասպար ինչ զնոյն բան երկրոր-
 դէ , այլ զի ցուցցէ զկարեւոր պէտս
 ապաշխարութեանն և սպառնալեօք
 սահմանէ , թէ Ամենայն ծառ որ
 ոչ առնիցէ պտուղ բարի՝ հատանի
 և 'ի նիւթ հրոյ պատրաստի . և Դա-
 ւիթ նոյն գունակ ասէ , թէ Տե-
 ղասցէ 'ի վերայ մեղաւորաց հուր և
 ծծումբ . զի այն է բաժին և բարժակ
 նոցա . հանգոյն նմին և Եսայի ասէ ,
 թէ Արպէս վառի եղեգն 'ի հրոյ ,
 այնպէս այրեսցին 'ի բորբոքեալ բո-

ցոյն , զի ոչ կամեցան զօրէնս տեառն
 զօրութեանց , այլ և գրգռեցին եւս
 զքանս սրբոյն Իսրայելի : Եւ դարձեալ
 էթէ Այրեսցին անօրէնք և մեղաւորք
 ՚ի միասին , և ոչ ոք իցէ որ շեջուցանիցէ ,
 այլ նոքա ոչ զայս ամենայն բարիօք
 իմանան , այլ եւս ըզճաղրալիցն յաւելուն . այս ամենայն
 ասեն առ հեթանոսսն ճառեալ է : Տինա ,
 քանզի կուրութիւն է զայս խորհողացն .
 ոչ ապաքէն մարգարէքն առ Իսրայել
 բողոքէին , և առաքեալքն զթուղթսն
 առ հաւատացեալսն և ոչ առ անհաւատսն
 գրէին : Պետրոս գրէ թէ բաւական է անցեալ
 ժամանակն լինելոյ կամացն հեթանոսաց ,
 և Պաւղոս հանգոյն նմին , զի էթէ
 Երբեմն խաւար էաք , արդ լոյս էք
 ՚ի տէր , իբրեւ զորդիս լուսոյ
 գնասլիք , և դարձեալ ասէ թէ Ուրասցուք
 զամպարչտութիւն և զաշխարհական
 զցանկութիւն , զի և ամենայն
 գիրք աստուածաշունչք զնոյն
 գուշակեն : Բայց ոչ գիտեմ թէ ուստի
 է նոցա այս ստաբանութիւնս՝ որ
 ասեն թէ միայն հա

ւատքն բաւական են , գոնէ 'ի պատ-
 ժոց զերծուցանել ախորժէի և ես
 թէ էր այդպէս . քանզի չեմ յայն-
 ցանէ որ զերծանելոցն են յորդանցն
 թիւնաւորաց , և 'ի կրճտել ատա-
 մանցն , բայց գիտեմ եթէ այդմ
 հաւանեցայց՝ եւս բազմացուցից 'ի
 վերս իմ զչար տանջանան . զի եթէ
 մինչ կասկած և սպառնալիք անո-
 ղորմ տանջանացն 'ի վերայ մեր կան ,
 և 'ի ցանկու թե՛նէ մարմնոյ և 'ի փափ-
 կու թե՛նէ հեշտու թեան և 'ի զազիր
 մեղաց հանապազ հերքիմք , իսկ ո՛ր-
 չափ թէ զայն 'ի միջոյ 'ի բաց բառ-
 նայցեմք : Այլ մեզ մի լիցի զայսպի-
 սիս ինչ խորհել , զի ուսաք 'ի սրբոց
 պատուիրանաց եթէ մի տղայաբար
 խաբեալ մոլորիջիք . քանզի և Պաւղոս
 զայնոսիկ նզովիւք փակէ , որ զտէր
 մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ սիրեացեն ,
 և տէր ինքնին ասէ թէ Որ զբանն իմ
 ոչ պահէ ոչ սիրէ զես , զի սիրելն
 զնա՝ պահելն զպատուիրանս նորա ,
 որպէս և Յովհաննէս 'ի կաթողի-
 կէին ասէ , եթէ Որ ասիցէ եթէ
 ծանեայ զնա , և զպատուիրանս նո-

րա ոչ պահէ , սուտ է և 'ի խաւարի
 է ոսկաւին . և դարձեալ եթէ Որ
 ասիցէ 'ի նմա բնակել՝ այնպէս պար
 տի գնալ , որպէս և նայն գնաց , զի
 ոչ կատարեաց զկամս մարմնոյ՝ այլ
 զհօր , և մեղ զինքն ետ օրինակ ա
 ռաքինուծեան , ասելովն , Ուսա
 րուք յինէն զի հեզ եմ և խոնարհ
 սրտիւ : Իսկ որ ոչն անսայցեն բա
 նից նորա՝ պատժելոց են , որպէս և
 Իաւիթ իսկ վկայէ , թէ Ընկալա
 րուք զխրատ նորա , զի մի բարկաս
 ցի տէր , և կորնչիցիք 'ի Ճանապար
 հացն արդարուծեան . զի խրատ նո
 րա քաջայայտ իսկ է , որ սիրելն ու
 սոյց զթշնամիս և 'ի վերայ նեղչացն
 աղօթս առնել , և ընդ գուռն մտա
 նել 'ի կեանսն յաւիտենից . և որք
 զմորոսն որ փոքր ինչ կարծի՝ ասեն
 յանարգանս եղբօրն , պարտաւոր
 առնէ տանջանաց գեհենին , տե
 սէք զպատիժն չգործելեացն զբա
 րիս : Իսկ որ զմեզսն ոչ ասաշխարհ
 ցեն , զի արդ կարիցեն ապրել 'ի հրոյն
 դառնուծեանցն , զի Եթէ արդարն
 հազիւ կեցցէ ասէ , իսկ ամպարիշտն

և մեղաւորն ո՛ւր գտանիցին : Բայց
 այլ էկ ասա ուստի՛ իցէ այս նոր
 ամսարշտութիւն և գաղտագողի
 պատրանքս . ասեն՝ ասէ վարդապետ
 ոմն այսպիսի , յոյս դնէ քրիստոս-
 նէից , եթէ չիք տանջանք , և ՚ի գրոց
 վկայութենէ հաւատարմացուցանէ
 զբանս : Եւ ասէ եթէ ծանրագոյն
 պատուիրանս գիրք յաղագս աս ինչ
 արկանելոյ ասեն և ոչ եթէ ստու-
 գութեամբ : Ո՛հ անպիտան և ցուրտ
 միսթարութեան . այսպիսի խոր-
 հըրդովք գլխովին իսկ զտէրն անար-
 գեսցեն , զի նա ասէ , եթէ յովա
 մի՛ ոչ անցցէ յօրինաց և ՚ի մարգա-
 րէից , և եթէ երկինք և երկիր
 անցցեն , և բանք իմ մի՛ անցցեն .
 նա և ամենայն մարգարէքն և առա-
 քեալք իբրեւ ՚ի միոջէ բերանոյ խօ-
 սեցան , նմանապէս և բազում հոյլք
 վարդապետացն երանելեաց ՚ի զօ-
 րութենէ հոգւոյն սրբոյ . որպէս
 միով լեզուաւ մեկնել զգիրս բա-
 ցայայտեցին . որ զնոյն հուր և գե-
 հեան մեղաւորաց և անհնազանդից
 և չապաշխարողացն հանդիպելոց է

ասեն : Իսկ քո զայս ամենայն միա-
 խորհ և միասիրտ ժողովս թողեալ,
 զմիոյ այլանդակի և այլաբանի զկնի
 ընթանաս և անընտրաբար մոլորիս,
 նմանապէս նախահօրն Ադամայ, որ
 զԱստուծոյ զհրամանն թողեալ զօ-
 ձին բարիոք վարկաւ, որ 'ի սատա-
 նայէ հնչեցաւ : Արդ մեզ եղբարք
 մի լիցի քակել որոշել 'ի համահով
 ժողովոցն մինչեւ ցմահ . զի թէ ո-
 մանք անարդեսցեն զբանս մեր որ
 'ի բազմացն սակաւ ինչ բերաք 'ի
 մէջ մուրացուածոյ բանիւք, սա-
 կայն զգաստիցն և մտադրացն առ
 'ի յուղղութիւն բաւական է . իսկ
 շքթելոցն և խլացելոցն, որ իբրեւ
 իժի և քարբի խցեալ են զականջս
 իւրեանց, զի մի լուեալ առցեն 'ի
 դեղատուէն զկենացն դեղ, թէ և
 բաւանդակ զամենայնն ընթեռնուս,
 չիք ինչ նոցա օգուտ . քանզի տե-
 րունեան բանիցն ոչ գոյ 'ի նոսա
 տեղի . զի այնպիսիքն են որդիք կո-
 ըրստեան՝ որ առնեն զկամս մարմնոյ
 և մտաց, և ծառայեն որովայնից ա-
 ռաւել քան Աստուծոյ :

Իսկ ոմանք հենգնեն զմեզ թէ ով
 ոք պահեաց այժմ՝ առ մեք զայդ
 պատուէր, որ դու ստիպես զմեզ
 անմեղս լինել, յորմէ զգաստանալ
 և զգուշանալդ պիտոյ էր. դու
 հակառակ նմին ծուլանաս և վրս-
 տահ լինիս թէ ամենեքեան ամսպա-
 րիշտք և մեղաւորք են. ոչ գիտի-
 ցես թէ այդ իսկ են քեզ կո-
 րուստ. չիմանաս, զի եթէ բա-
 զումք գոյին 'ի հաստատութեան,
 դու թէ և գլորէիր՝ ձեռն տուեալ
 զքեզ կանգնէրն. իսկ եթէ ոչ ոք
 իցէ յուղղութեան, և դու անկանի-
 ցիս, ո՞ յարուցանիցէ: Արդ ոչ է
 պարտ այդուիկ վստահ լինել թէ
 ամենեքեան օրինացն Աստուծոյ ար-
 համարհողք, և եթէ ամենեքեան
 մեղան, յայնմանէ գտանիցեն նե-
 րել թողութիւն: Բա՛բէ, քանի՛ ան-
 մտութիւն է զայս խորհողացն: Զի
 եթէ մեղացն առաւելութիւն զԱս-
 տուած քաղցրացուցանէր, և 'ի
 բարկութենէ ցածուցանէր, ապա
 ընդէր այնքան բազմութիւնք սա-
 տակեցան 'ի ջրհեղեղէն. զի գրեալ

է զնոցանէ , թէ Ամենայն մարդ
 պղծեաց զճանապարհ իւր 'ի վերայ
 երկրի . կամ Սողոմոնայեցիքն ընդէր
 ոչ ապրեցան ըստ ձեզ . զի քննեցաւ
 'ի հարիւրէն մինչեւ ցտասն և ոչ
 գտան անդ բարեգործք , նաեւ ըզ-
 տունն Ղոսայ առ հասարակ յերի-
 տասարդաց մինչեւ ցծերս ամենայն
 ժողովուրդն պատեցին . և այնմիկ
 չհանդարտեաց Աստուած : Իսկ
 այժմ վարկանիս փոխել զքնու-
 թիւնն Աստուծոյ . օ՛ն անդր . մի
 լիցի զայս խորհել կմ խօսել : Քանզի
 մարդարէիւն ասէ , Ես եմ Աստուած
 և ոչ փոխեցայց : Դադարեա այսու-
 հետեւ յայդպիսի պատճառանաց .
 զի թէ ոչ ապաշխարեցես՝ կորու-
 սանելոց ես , և մի հաւանիր այնմ
 զոր ասեն այժմուքս , թէ և յոգ-
 նամեղքն թէպէտ և ոչ զղջացեալ
 խոստովանութեամբ , և ոչ արժա-
 նաւորք եղեալ հաղորդութեանն
 մեղսաքաւիչ 'ի ձեռն քառասնորեայ
 պատարագին , 'ի պատժոց ոչ զեր-
 ծանին , և զլոյսն ժառանգեն եւս ,
 որք առաւել իմացան քան զգրեալ

սըն . զի այս այնմ հանգոյն է , որք
 ասեն , եթէ քրիստոնէից ոչ գոն
 տանջանք . զի Յովհաննէս ոչ հրա-
 մայէ խնդրել թողութիւն որք առ
 'ի մահ են մեղուցեալք : Իսկ ո՞ հա-
 մարձակագոյն իցէ քան զնա և սի-
 րելի Քրիստոսի , որ և զլանջօքն
 տեառն անկեալ վասն մասնութեն
 հարցանէր . նա չհրամայէ թէ և եղ-
 բայր իցէ՝ այնպիսումն աղօթել , և
 նոքա յանդգնին : Իսկ եթէ ոմանք
 ասիցեն , եթէ ոչ ասպքէն պարտ է
 հայցել վասն նոցա և պատարագ
 մատուցանել լաւագոյն է քան ըզ-
 չառնելն , զնոյն և ես ասացից 'ի
 մտաց և ոչ 'ի գրոց . զի գիրք բա-
 զում անգամ արգելին , որոց մեղքն
 առ 'ի մահ են , նա եւ սուրբ հարքն
 որ 'ի Նիկիա ժողովեցան զչապաշխա-
 րեալն մեկնեցին մահուչափ , և զո-
 մանս փակեցին իսկ չառնել յիշա-
 տակ որ ընդ եղբօրն կնոջ ամուսնաս-
 ցի . և այլ կանոնք այնոցիկ որ ան-
 դարձ իցեն լալ և կոծել զինքեանս ,
 ոչ հրամայեցին առնել յիշատակ :
 Եւ ոչ այնոցիկ՝ որ յարիցեն 'ի վե-

րայ եղբօրն սպանանել, և նա փա-
 խրստական եղեալ բողոքիցէ միան-
 գամ և երկիցս, եթէ մի գար ըզ-
 կնի իմ, գուցէ գարձեալ սլառու-
 հասիցեմ զքեզ, և նա ոչ անսայցէ,
 այլ հարեալ ՚ի նմանէ մեռանիցի, և
 ընդ անձնամահս համարեալ զըկիցի
 ՚ի յիշատակէն. զի և քահանայքն
 ասէ, սլառժին, որք ինքնասպանացն
 մատուցանեն սլառարագ: Տեսա-
 նէս զի այս ամենայն քրիստոնեայք
 են և կորստականք, և այլք հանգոյն
 սմին, և բազումք իսկ և յոլովք:
 Քանզի և սուրբն Գրիգոր ստուգա-
 պէս ցուցանէ գրեալ յերեքտասա-
 ներորդ ճառին, թէ չզղջացելոցն
 խոստովանութեամբ, և ոչ մերձե-
 ցելոցն ՚ի փրկական խորհուրդն,
 զինչ պիտոյ է ասել վասն նոցա յի-
 շատակի, որ դառն արտասուաց են
 արժանի, և ծանր վիշտս ՚ի Քրիս-
 տոսէ ընդունելոց են. այլ խոստո-
 վանելոցն և հաղորդելոցն, թէպէտ
 և ծանրամեղք իցեն՝ զերծանել ասէ
 ՚ի սլառժոյ, և զյիշատակն առնել
 հրամայէ:

Արդ պարտ ու պատշաճ է մեզ
անսալ նմա, և ոչ աւելի ինչ քան
զվարդապետն մեր ճարտարել առ
'ի կորուստ բազմաց, զոր և այժմ
'ի բազմաց լսեմք եթէ այս անուն և
այն անուն ժառանգք արքայութեն
եղեն. զի ումեմն հարիւր, և ումեմն
եւս աւելի՝ մատեան՝ քառասուն.
և ընարութիւն ոչ առնեն, զի ոմանց
յուլով ինչքն 'ի յափշտակութենէ,
և 'ի գողութենէ և 'ի զրկանաց և
յայլ յանիրաւութենէ ժողովեալ
են: Իսկ զայս 'ի յառաջնորդացն
լսեն, եթէ այս անուն պատարա-
գօքն փրկեցաւ, և գիտակ իսկ են
չարեաց նորա և հաւաքման ընչիցն
անիրաւութեան, զի արդ գայցեն
յիրաւունս և յարդարութիւն. ա-
պա յիրաւի տեսանեմք զբազումս
յանիրաւութենէ յլիացեալ և ան-
հոգացեալ, յինչսն ապաստան ե-
ղեալ, և այլովք զկարեւոր պէտս
հոգոյ թողուն, և ոչ իմանան թէ
զյափշտակեալն և զգողունսն ոչ
ընդունի Աստուած: Այլ եւս բար-
կանայ, որպէս և Նղեկիէլ իսկ ա-

սէ , և Եսայի հանգոյն նմին , եթէ
Անորէնն որ մատուցանիցէ պատա-
րագ այնպէս է որպէս թէ շուն ոք
մորթիցէ , կամ թէ հարկանիցէ ոք
զկառափն մարդոյ : Նմանապէս և
միւս մարգարէն ասէ , եթէ ոք 'ի
զըկանաց տառապելոց մատուցանի-
ցէ Աստուծոյ պատարագ՝ այնպէս է
համարեալ , որպէս զորդի առաջի
հօր իւրոյ զենուցու :

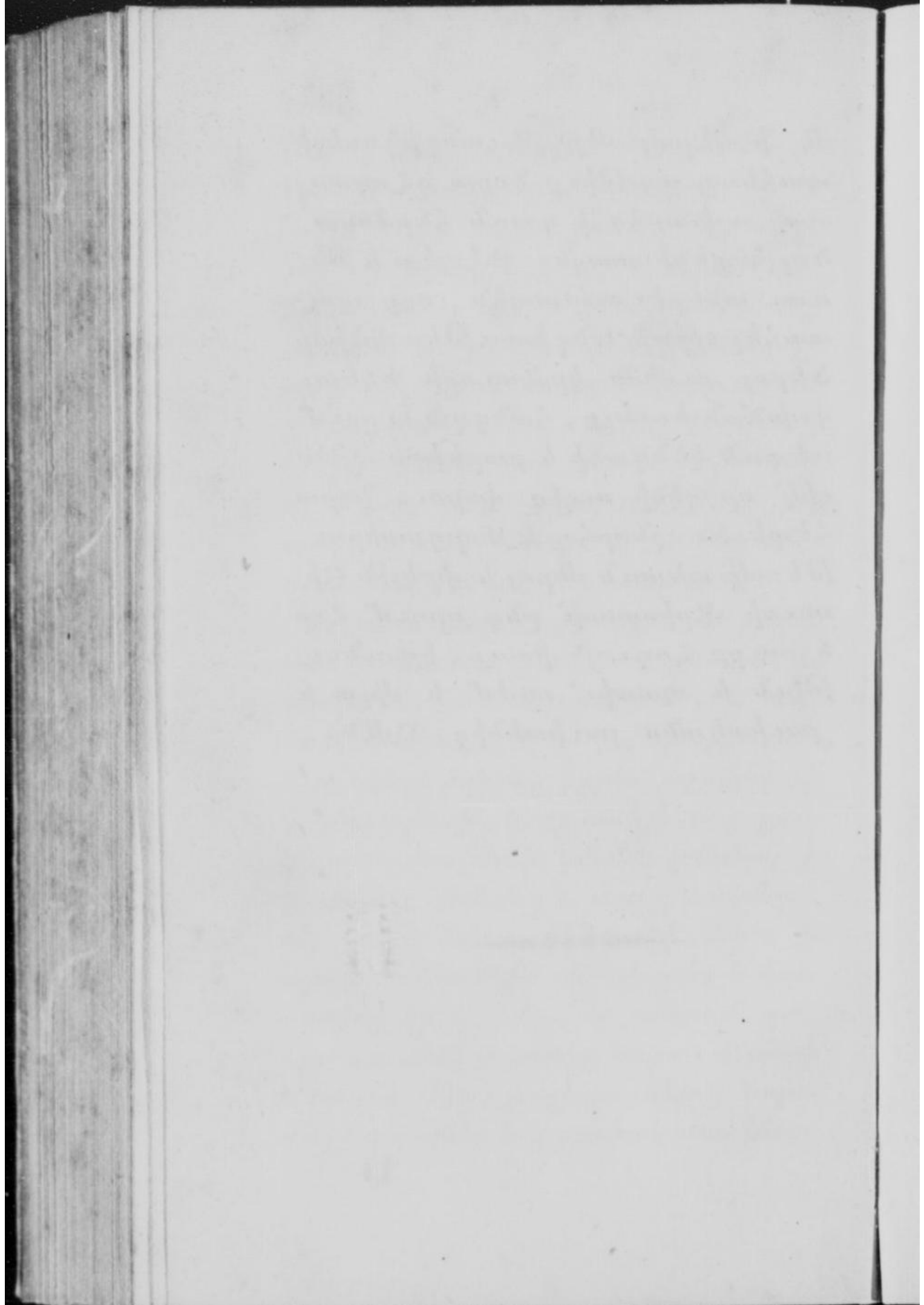
Իսկ որ 'ի մահուանն զլջասցին
խոստովանուծեամբ և արտասուօք ,
և յուսով հաղորդեալ զվերջին թո-
շակն , զնա և ես ըստ գրոց գովե-
ցից , մանաւանդ թէ և զզըկանսն և
զյափշտակուծիւնսն անդրէն 'ի կո-
ղոպտեալսն դարձուցանիցէ չորեք-
կին հանգոյն մաքսապետին Չաքէի .
և զկէս ընչիցն աղքատաց բաշխեսցէ
և յեկեղեցի . ասասցուք և մեք ըզ-
բանսն տեառն մերոյ Յիսուսի
Քրիստոսի , թէ Այսօր եղեւ փրկ-
կուծիւն տանս այսմիկ . զի այսպէս
ունէաք 'ի հին և 'ի նոր կտակարա-
նաց . Պատուեա՛ զտէր 'ի քոց ար-
գար վաստակոց , և հան նմա պտուղ

'ի քոյ յարդարութեան արմտեաց :
 Եւ այսպէս և վարդապետք մեր միա-
 խորհնոցա ուսուցանեն, և աւելի
 ինչ ոչ գրեցին որպէս այժմուքս
 բարբաջեն, որ 'ի թուլամորթու-
 թիւն և 'ի յուռութիւն կրթեն ըզ-
 բազումս : Իսկ սուրբն Գրիգորիոս
 լուսաւորիչս մեր ոչ ինչ թողեալ
 թերի յօգտակար խրատուցն՝ զոր
 ոչ եցոյց մեզ, որով մարթեմք ա-
 պրել 'ի տանջանաց, և կենաց ան-
 վախճանից ժառանգաւոր լինել :

Արդ և մեզ, եղբարք, պարտ է
 զնա ընդունել ընդ առաքեալսն և
 պատուել ընդ մարգարէսն, և ան-
 ձուկ սրտիւ սիրել ընդ մարտիրոսան,
 և ունկնդիր լինել իբրեւ աշակերտք
 վարդապետի, և ոչ աւելի ինչ քան
 զհրամայեալսն 'ի նմանէ իմանալ 'ի
 կորուստ անձանց և այլոց բազմաց .
 զի բանք նորա կենդանի են, և
 այսօր որ կամիցին սիրով լսել և հա-
 լատով ընդունել, և բազում շա-
 հրս գտանել 'ի բանից նորա : Քանզի
 և տէրն մեր յաղագս սիրոյ նորա
 մինչեւ ցայսօր և ցյաւիտեանս ինա-

մէ 'ի վերայ մեր , և անդրդուելի
 պահեաց աղօթիւք նորա զՀայաս-
 տան աշխարհս 'ի դառն հերձուա-
 ծոյ հերեսիոտացն : Թէպէտ և մե-
 ռաւ աներեւութապէս , որք պա-
 տահել սրբոյն անգիտութեամբ՝ իբր
 ծերոյ ումեմն կրօնաւորի եկեալ
 վախճան եւ ելք , հանգոյն իւրում
 տեառն կենդանի և բարեխօս այնո-
 ցիկ՝ որ զկնի ուղիղ վարուց նորա
 հետեւին . շնորհօք և մարդասիրու-
 թեամբ տեառն մերոյ և փրկչին Յի-
 սուսի Քրիստոսի՝ ընդ որում Հօր
 և սուրբ Հոգւոյն փառք , իշխանու-
 թիւն և պատիւ՝ այժմ և միշտ և
 յաւիտեանս յաւիտենից . Ամէն :

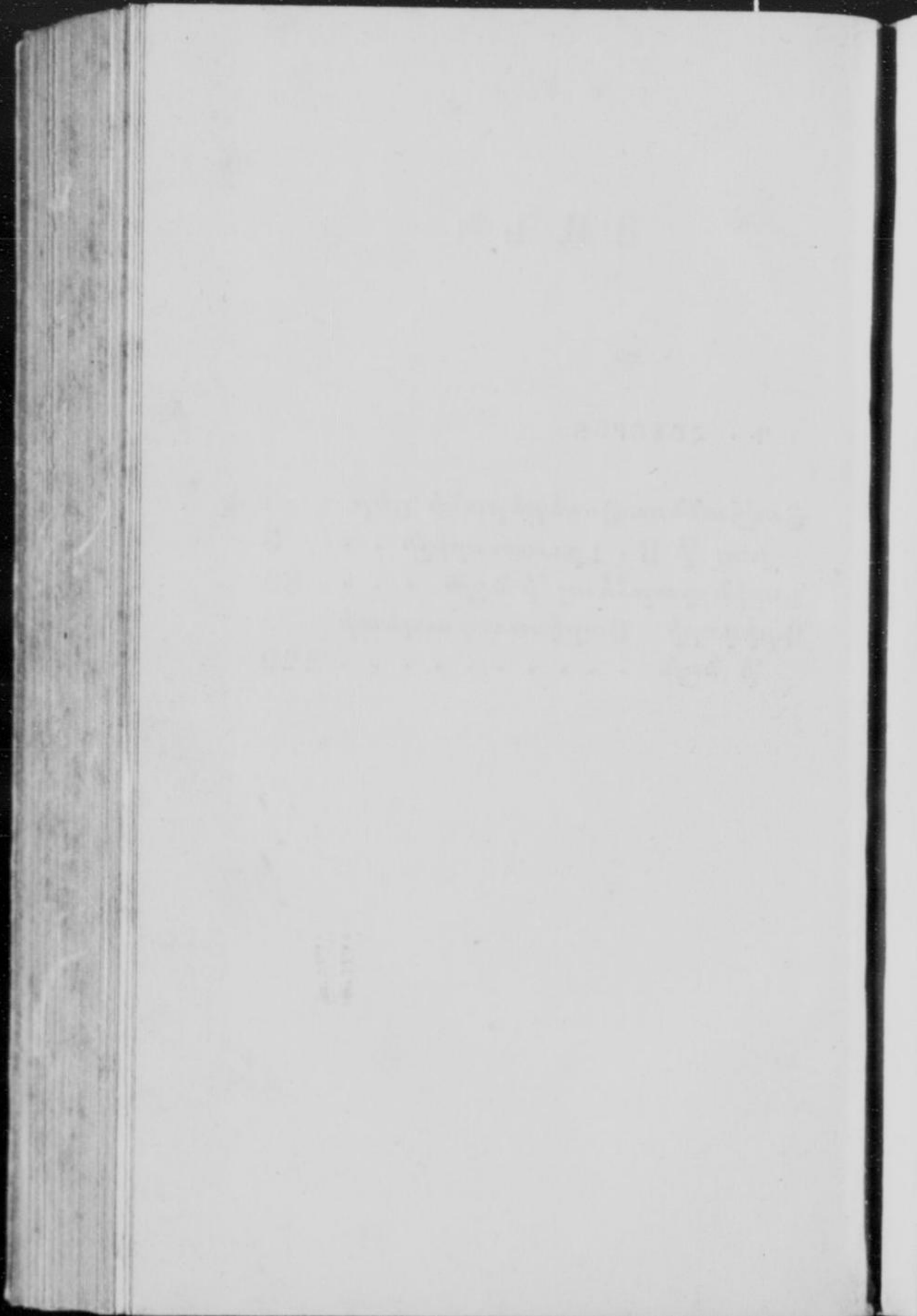

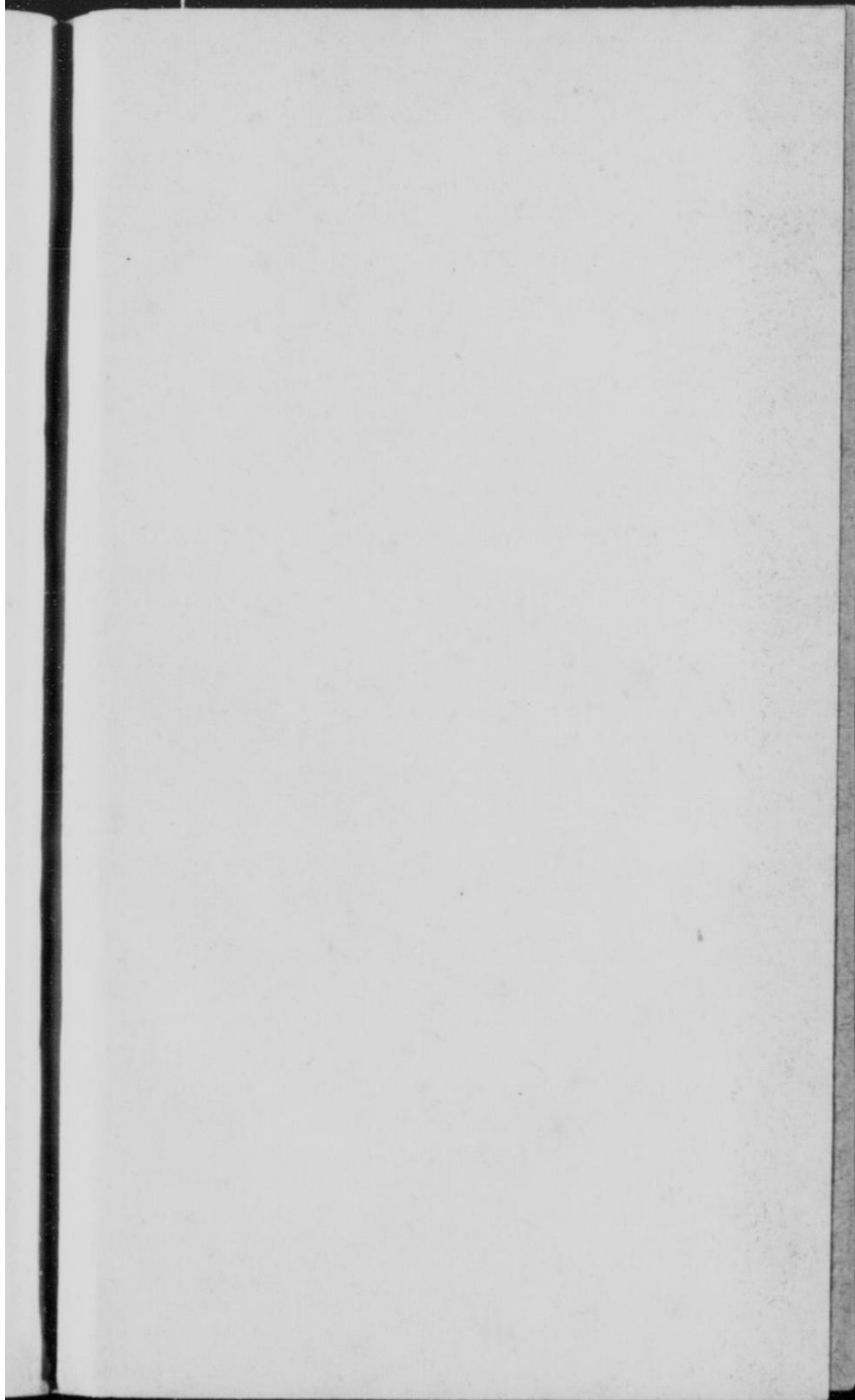

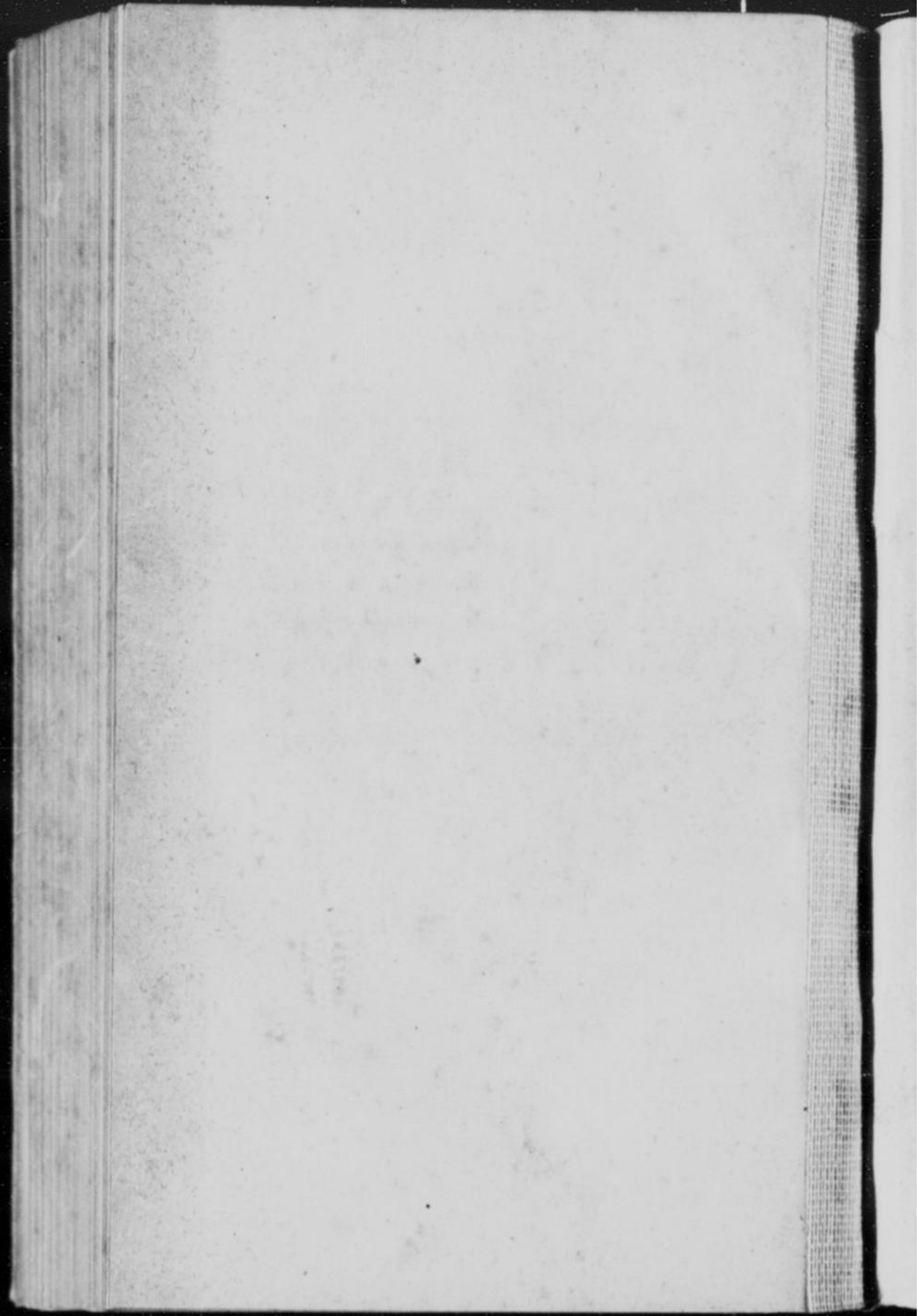
Յ Ա Ն Կ

Դ . ՀԱՏՈՐՈՅ

Յովհաննու Ասկեբերանի Ներ- բող 'ի Ս . Լուսաւորիչն . . .	5
'Նորին դարձեալ 'ի նոյն . . .	89
Գրեգորի Սարկաւադապետի 'ի նոյն	129

Buchleinband von
JOSEF ERDMANN
BONN, Dollendorferstr. 144